UNIWERSYTET EKONOMICZNY W POZNANIU

Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu

Książka:

Handel włókienniczy w Polsce. Część 1, struktura ilościowa i rozmieszczenie handlu włókienniczego. Izba Przemysłowo-Handlowa. Łódź, 1938, 97 kart

Książka zdigitalizowana i udostępniona cyfrowo w ramach zadań projektu pt. „Digitalizacja i udostępnianie online »Bibliografii gospodarki Wielkopolski 1919-39« H. Maciejewskiej” (SONB/SP/550684/2022)

Minister Edukacji i Nauki

Społeczna Odpowiedzialność Nauki

5197

Materiały do prac Międzysamorządowej Komisji Handlu Wewnętrznego

HANDEL WŁÓKIENNICZY W POLSCE

Część I.

STRUKTURA ILOŚCIOWA I ROZMIESZCZENIE HANDLU WŁÓKIENNICZEGO

IZBA PRZEMYSŁOWO-HANDLOWA W ŁODZI - 1938

Na prawach rękopisu

5197/III

IZBA PRZEMYSŁOWO-HANDLOWA W ŁODZI

Egzemplarz Nr 55

przeznaczony do wyłącznego użytku

Izby Przemysłowo-Handlowej

w Poznaniu

Materiały niniejsze posiadają charakter wstępny, nie mogą być w całości lub częściowo publikowane ani też rozpowszechniane.

Zastrzega się ich całkowitą poufność.

5197

Materiały do prac Międzysamorządowej Komisji Handlu Wewnętrznego.

HANDEL WŁÓKIENNICZY W POLSCE.

Część I.

Struktura ilościowa i rozmieszczenie handlu włókienniczego.

Izba Przemysłowo-Handlowa w Łodzi - 1938 r.

Na prawach rękopisu.

41159 III
~~5194 III~~

Projekt Retrospektywne opracowanie w katalogu
online materiałów bibliotecznych z lat 1738-1939
dofinansowano z programu
„Społeczna odpowiedzialność nauki"
Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego
nr SONB/SP/461587/2020

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

D 1953/336/1

S P I S R Z E C Z Y.

	Str.
Spis tablic i kartogramów	3
Wstęp	6
ROZDZIAŁ I: Liczba przedsiębiorstw handlu włókienniczego	8
Handel włókienniczy na podstawie spisu z roku 1921	8
Handel włókienniczy na podstawie świadectw przemysłowych	11
Handel włókienniczy w dobie kryzysu	13
Spadek konsumcji artykułów włókienniczych	17
Spadek cen artykułów włókienniczych i rozdrobnienie handlu włókienniczego	20
ROZDZIAŁ II: Struktura handlu włókienniczego w świetle statystyki świadectw przemysłowych	24
Rozmieszczenie handlu włókienniczego	44
Handel hurtowy we włókiennictwie	54
Handel półhurtowy i detaliczny	58
Rozmieszczenie przedsiębiorstw I i II kategorii	63
Przedsiębiorstwa niższych kategorii	68
Rozmieszczenie handlu włókienniczego w miastach i na wsi	77
Konsumcja artykułów włókienniczych	89
Uwagi końcowe	95

x X x

Spis tablic i kartogramów

		Str.
TABL. 1.	Świadectwa dla handlu włókienniczego wykupione w latach 1928 - 1937	12 - 13
TABL. 2.	Produkcja, import, eksport oraz konsumcja wewnętrzna ważniejszych towarów włókienniczych	18
TABL. 3.	Ceny artykułów włókienniczych	23
TABL. 4.	Przedsiębiorstwa handlu włókienniczego w poszczególnych województwach w roku 1937.	26
TABL. 4a.	Przedsiębiorstwa handlu włókienniczego w poszczególnych województwach w kolejności stosunku procentowego	27
TABL. 5.	Przedsiębiorstwa handlu włókienniczego w woj. warszawskim	28
TABL. 6.	Przedsiębiorstwa handlu włókienniczego w woj. łódzkim	29
TABL. 7.	Przedsiębiorstwa handlu włókienniczego w woj. kieleckim	30
TABL. 8.	Przedsiębiorstwa handlu włókienniczego w woj. lubelskim	31
TABL. 9.	Przedsiębiorstwa handlu włókienniczego w woj. białostockim	32
TABL. 10.	Przedsiębiorstwa handlu włókienniczego w woj. wileńskim	33
TABL. 11.	Przedsiębiorstwa handlu włókienniczego w woj. nowogródzkim	34
TABL. 12.	Przedsiębiorstwa handlu włókienniczego w woj. poleskim	35
TABL. 13.	Przedsiębiorstwa handlu włókienniczego w woj. wołyńskim	36
TABL. 14.	Przedsiębiorstwa handlu włókienniczego w woj. poznańskim	37
TABL. 15.	Przedsiębiorstwa handlu włókienniczego w woj. pomorskim	38

Str.

TABL.16. Przedsiębiorstwa handlu włókienniczego w woj. śląskim 39

TABL.17. Przedsiębiorstwa handlu włókienniczego w woj. krakowskim 40

TABL.18. Przedsiębiorstwa handlu włókienniczego w woj. lwowskim 41

TABL.19. Przedsiębiorstwa handlu włókienniczego w woj. stanisławowskim 42

TABL.20. Przedsiębiorstwa handlu włókienniczego w woj.tarnopolskim 43

TABL.21. Przedsiębiorstwa handlu włókienniczego w stosunku do liczby ludności i powierzchni kraju 49

TABL.21a. Przedsiębiorstwa handlu włókienniczego w stosunku do liczby ludności w kolejności stosunku liczbowego 50

TABL.21b. Przedsiębiorstwa handlu włókienniczego w stosunku do powierzchni kraju w kolejności stosunku liczbowego 51

KARTOGRAM: Przedsiębiorstwa handlu włókienniczego w stosunku do liczby ludności 52

KARTOGRAM: Rozmieszczenie przedsiębiorstw handlu włókienniczego w Polsce 53

KARTOGRAM: Rozmieszczenie przedsiębiorstw handlu włókienniczego II kategorii 73

KARTOGRAM: Rozmieszczenie przedsiębiorstw handlu włókienniczego III kategor. 74

KARTOGRAM: Rozmieszczenie przedsiębiorstw handlu włókienniczego IV kategor. 75

KARTOGRAM: Rozmieszczenie przedsiębiorstw handlu włókienniczego V kategorii 76

TABL.22. Przedsiębiorstwa handlu włókienniczego w miastach 81

TABL.22a. Przedsiębiorstwa handlu włókienniczego w miastach w kolejności stosunku procentowego 82

IZBA

Str.

KARTOGRAM: Rozmieszczenie przedsiębiorstw handlu włókienniczego w miastach i na wsi 83

TABL. 23. Przedsiębiorstwa handlu włókienniczego w miastach powyżej 100.000 mieszkańców 88

W S T Ę P

Badania dystrybucji towarów włókienniczych w Polsce, podjęte w r.ub. przez Izbę Przemysłowo-Handlową w Łodzi w ramach prac Międzysamorządowej Komisji Handlu Wewnętrznego, zakończone zostały w I-ej części, obejmującej analizę cyfrową handlu włókienniczego. Jednocześnie Izba Przemysłowo-Handlowa w Łodzi ukończyła prace badawcze w zakresie stanu i warunków działalności handlowej aparatu dystrybucyjnego włókiennictwa, przyczym wyniki powyższych badań opublikowane będą w dalszych częściach niniejszego opracowania.

Duże zróżniczkowanie form handlu włókienniczego wynikające zarówno z jego liczebności jak i z wyjątkowej różnorodności przedmiotów dystrybucji, spowodowało konieczność znacznego rozszerzenia zakreślonych początkowo dochodzeń badawczych. Przede wszystkim dla wszechstronnego naświetlenia niektórych zagadnień powstała potrzeba rozciągnięcia badań również na przemysł włókienniczy, do którego skierowano specjalną ankietę, mającą na celu analizę z punktu widzenia produkcji szeregu problemów, związanych z podażą i zbytem towarów włókienniczych.

Zwiększony w ten sposób zasięg podjętych badań, wywołany specjalnie skomplikowanym charakterem handlu włókienniczego, postawił Izbę wobec szeregu wyjątkowych trudności i z natury rzeczy wymagał większego okresu czasu, odraczając ostateczne zakończenie prac badawczych.

W dalszych częściach niniejszego opracowania znajdzie się bardziej szczegółowe omówienie metody, zasięgu i wyników

przeprowadzonych badań.Obecnie podkreślić należy,iż na poważne trudności natknęła się Izba Przemysłowo-Handlowa w Łodzi również przy opracowywaniu I-szej części poniższych materiałów, dotyczących liczbowego stanu handlu włókienniczego i jego rozmieszczenia na poszczególnych terenach kraju.

Największa trudność wynikała z braku dokładnych i ciągłych opracowań statystycznych handlu towarowego w Polsce, co postawiło Izbę wobec konieczności oparcia swych dociekań na statystyce świadectw przemysłowych.Tego rodzaju zestawienia,jako sporządzane dla innych celów i z innych wywodzące się założeń,nie zawsze mogły dać właściwy obraz aparatu handlowego włókiennictwa w Polsce,jednakże zasadnicze jego kontury odtworzyły z maksymalną w obecnych warunkach ścisłością.

Uwzględniając pionierski charakter przeprowadzonych badań,ewentualne luki i błędy statystyki handlu włókienniczego oraz opartych na niej wniosków traktować należy jako braki narazie nieuniknione,które usunąć będzie mogło dopiero usystematyzowanie i upowszechnienie badań cyfrowych aparatu dystrybucyjnego w Polsce.

IZBA PRZEMYSŁOWO-HANDLOWA W ŁODZI.

P r e z e s

D y r e k t o r

Łódź,w grudniu 1938 r.

R o z d z i a ł I.

Liczba przedsiębiorstw handlu włókienniczego.

Analiza liczbowa handlu włókienniczego w Polsce natrafia na wyjątkowe trudności, wynikające zarówno z braku dostatecznego materiału statystycznego, dotyczącego handlu towarowego wogóle, jak i ze specyficznej struktury handlu włókienniczego, znacznie - w porównaniu z innymi branżami - utrudniającej jego ujęcie cyfrowe. Te specjalne właściwości handlu włókienniczego, mające źródło w wielkiej różnorodności przedmiotów dystrybucji, były na przestrzeni ostatnich kilku lat jedną z głównych przyczyn kilkakrotnej zmiany nomenklatury branżowej tego handlu w opracowaniach statystycznych. Zmiany powyższe przyczyniły się do osłabienia ścisłości i porównywalności odpowiednich liczb, co tym bardziej utrudnia ich analizę, iż odnośne dane są wogóle bardzo szczupłe. Z tych względów cyfry , ilustrujące stan handlu włókienniczego w latach ubiegłych traktować należy jako cyfry orientacyjne, które jednak po odpowiednim skontrolowaniu stanowić będą wystarczający materiał do charakterystyki cyfrowej włókienniczego aparatu dystrybucyjnego.

Handel włókienniczy na podstawie spisu z roku 1921.

Po raz pierwszy z cyframi, dotyczącymi handlu włókienniczego w Polsce spotykamy się w związku ze spisem ludności z roku 1921, w łączności z którym podjęto również próbę cyf-

rowego ujęcia stanu handlu towarowego. Ponieważ jednak z natury rzeczy chodziło wówczas o naświetlenie powyższego zagadnienia od strony demograficznej, zebrane w tej materii dane dotyczyły nie ilości przedsiębiorstw handlowych lecz ilości osób czynnych zawodowo w handlu, co o stanie i liczebności przedsiębiorstw mogło dać tylko bardzo ogólne i przybliżone pojęcie.

Niedostateczny był również w omawianym spisie podział branżowy aparatu dystrybucyjnego, uwzględniający jedynie 6 branż. O powierzchowności tego podziału świadczy m.in. okoliczność, iż tak różnorodny w swej strukturze aparat dystrybucyjny włókiennictwa znalazł się w ramach jednej grupy p.n.: "Handel artykułami włóknistymi, odzieżowymi i galanterią".

Jeżeli dodamy, iż spis z roku 1921 nie obejmował Górnego Śląska, Wilna i trzech powiatów Ziemi Wileńskiej jasnym się stanie, iż uzyskane w jego wyniku cyfry w zakresie handlu włókienniczego dalekie są od ścisłości i mogą w sposób tylko bardzo przybliżony charakteryzować stan liczbowy omawianej gałęzi handlu w pierwszych latach odrodzonego bytu państwowego Polski.

Według powyższego spisu w handlu włókienniczym zatrudnionych było w roku 1921 - 53.035 osób, z czego 35.219 pracowników handlowych przypadało na samodzielnych. Przyjmując, iż definicja "samodzielny" odpowiada pojęciu właściciela przedsiębiorstwa, drugą z przytoczonych wyżej cyfr uznać można - oczywiście z pewnymi zastrzeżeniami, wynikającymi m.in. z faktu istnienia spółek handlowych - jako relację cyfrową ilości istniejących w tym okresie przedsiębiorstw

handlu włókienniczego.

Ponieważ ogólna liczba samodzielnych czynnych zawodowo w handlu wynosiła w roku 1921 - 325.158, stosunek procentowy zakładów handlu włókienniczego do ogólnej ilości przedsiębiorstw handlowych w Polsce wyrażał się wówczas cyfrą 10,83 procent, w stosunku zaś do ogólnej ludności Polski jedno przedsiębiorstwo handlu włókienniczego przypadało na 772 mieszkańców.

Dzięki zastosowaniu w omawianym spisie podziałowi samodzielnych czynnych zawodowo w handlu na zatrudniających personel najemny i pracujących bez obcej pomocy - możemy również wyrobić sobie przybliżone pojęcie o formie organizacyjnej ówczesnego aparatu dystrybucyjnego włókiennictwa. Z uzyskanych liczb wynikało, iż na ogólną cyfrę 35.219 samodzielnych jedynie 3.800 zatrudniało obce siły robocze, gdy pozostała ogromna większość stanowiąca ponad 89 procent całości - nie korzystała z usług pracowników najemnych, co kwalifikowało ich przedsiębiorstwa do niższych form organizacji handlowej. Cyfry powyższe świadczyły o wielkim rozdrobnieniu handlu włókienniczego, ustępującego pod tym względem jedynie handlowi spożywczemu, gdzie stosunek przedsiębiorstw nie posiadających personelu najemnego do ogółu zakładów tej branży był jeszcze wyższy, bowiem przekraczał 95 proc.

Przytoczone dane mają - jak już wyżej zaznaczono - charakter bardzo ogólny, nie pozwalają przeto na pogłębienie uwag, dotyczących omawianego tematu.

Ujęcie w spisie z roku 1921 zagadnień aparatu handlowego z punktu widzenia personalnego oraz wysoce niedostatecz-

ne zróżniczkowanie branżowo handlu towarowego nadaje powyższym cyfrom charakter wyłącznie przykładowy, orientacyjny, zupełnie nieomal wykluczający ich porównywalność z danymi za lata następne, opracowanymi na innych już podstawach. Stwierdzić wszakże należy, że i te dane, chociaż posiadają niewątpliwie daleko wyższą wartość dowodową od materiału cyfrowego z roku 1921, są jeszcze zbyt szczupłe, by na ich podstawie można było śledzić zmiany, zachodzące z roku na rok w strukturze i liczebności handlu włókienniczego. Co najwyżej może być mowa o porównaniu stanu rzeczy, istniejącego w pewnych okresach.

Handel włókienniczy na podstawie świadectw przemysłowych.

Pierwsze ściślejsze dane dotyczące włókienniczego aparatu dystrybucyjnego, oparte na statystyce świadectw przemysłowych, znajdujemy w publikacji departamentu opłat i podatków Ministerstwa Skarbu p.t. "Obciążenie państwowymi podatkami bezpośrednimi w roku 1928". Dalsze dane z tego samego zakresu oraz dotyczące roku 1929 zawierała praca p.W. Bernharda, ogłoszona w "Kwartalniku Statystycznym" z roku 1931, przy czym materiał cyfrowy obu wymienionych publikacji został następnie uwzględniony w wydawnictwie G.U.S.: "Statystyka przedsiębiorstw handlowych w Polsce", zawierającym odnośne cyfry za lata 1928, 1929 i 1930. W latach następnych zestawienia statystyczne świadectw przemysłowych z uwzględnieniem podziału branżowego ukazywały się już tylko sporadycznie.

Mały Rocznik Statystyczny z roku 1936 zawierał je za rok 1932, Rocznik z roku 1937 - za rok 1935 i Rocznik z roku 1938 - za rok 1937.

Zestawienie powyższych danych uwidocznione jest w tablicy Nr.1, która ilustruje stan liczbowy włókienniczego aparatu dystrybucyjnego w wymienionym okresie.

W tablicy powyższej przytoczyliśmy dla celów porównawczych cztery grupy przedsiębiorstw handlu włókienniczego, obejmujące dystrybucję tkanin, konfekcji i galanterii oraz odzieży w połączeniu z futrami, zgodnie jednak z założeniem podjętych przez Izbę Przemysłowo-Handlową w Łodzi badań, tematem dalszych rozważań będzie jedynie grupa pierwsza, obejmująca przedsiębiorstwa handlu tkaninami oraz tkaninami w połączeniu z innymi artykułami włókienniczymi. Skoncentrowanie dochodzeń badawczych wyłącznie na wspomianej branży podyktowane zostało faktem, iż dla właściwej analizy warunków dystrybucji handlu włókienniczego w ścisłym tego słowa znaczeniu istotne jest wyświetlenie warunków obrotu przede wszystkim gotowym towarem metrowym, wobec czego do zakresu badań analitycznych nie włączono zarówno sprawy obrotu półfabrykatami, t,j. przędzą, jako też towarami osiągniętymi w wyniku dalszej przeróbki tkanin, a więc konfekcji, galanterii włókienniczej i t.d.

Z przytoczonych cyfr ilustrujących stan liczbowy zakładów handlowych omawianej grupy wyeliminować należy dane, dotyczące roku 1935, jako nieodpowiadające istniejącemu w tym zakresie stanowi faktycznemu. Wprowadzona wówczas zmiana nomenklatury branż handlowych - jak należy sądzić z porów-

Tab. 1. Świadectwa dla handlu włókienniczego wykupione w latach 1928 - 1937.

Branże	Lata	Ogółem	Kategorie		
			I i II	III	IV
Przedsiębiorstwa handlowe ogółem	1928	465.955			
	1929	459.335			
	1930	436.405			
	1932	427.871	30.239	203.200	194.432
	1935	415.351	19.803	100.923	294.625
	1937	462.044	23.088	98.353	334.751
Manufaktura	1928	26.316			
	1929	28.059			
	1930	25.956			
	1932	25.478	2.624	11.199	11.655
Tkaniny	1935	19.000	1.816	4.569	12.615
	1937	25.807	2.949	6.322	16.536
Konfekcja i galanteria	1928	24.800			
	1929	29.497			
	1930	28.446			
	1932	21.373	1.109	8.416	11.848
Bielizna, trykotaże	1935	16.855	665	3.386	12.804
i galanteria	1937	20.166	637	3.604	15.925
Odzież, futra	1928	8.505			
	1929	9.342			
	1930	7.715			
	1932	9.146	693	2.568	5.885
	1935	7.035	379	1.223	5.433
	1937	8.136	673	2.252	5.211

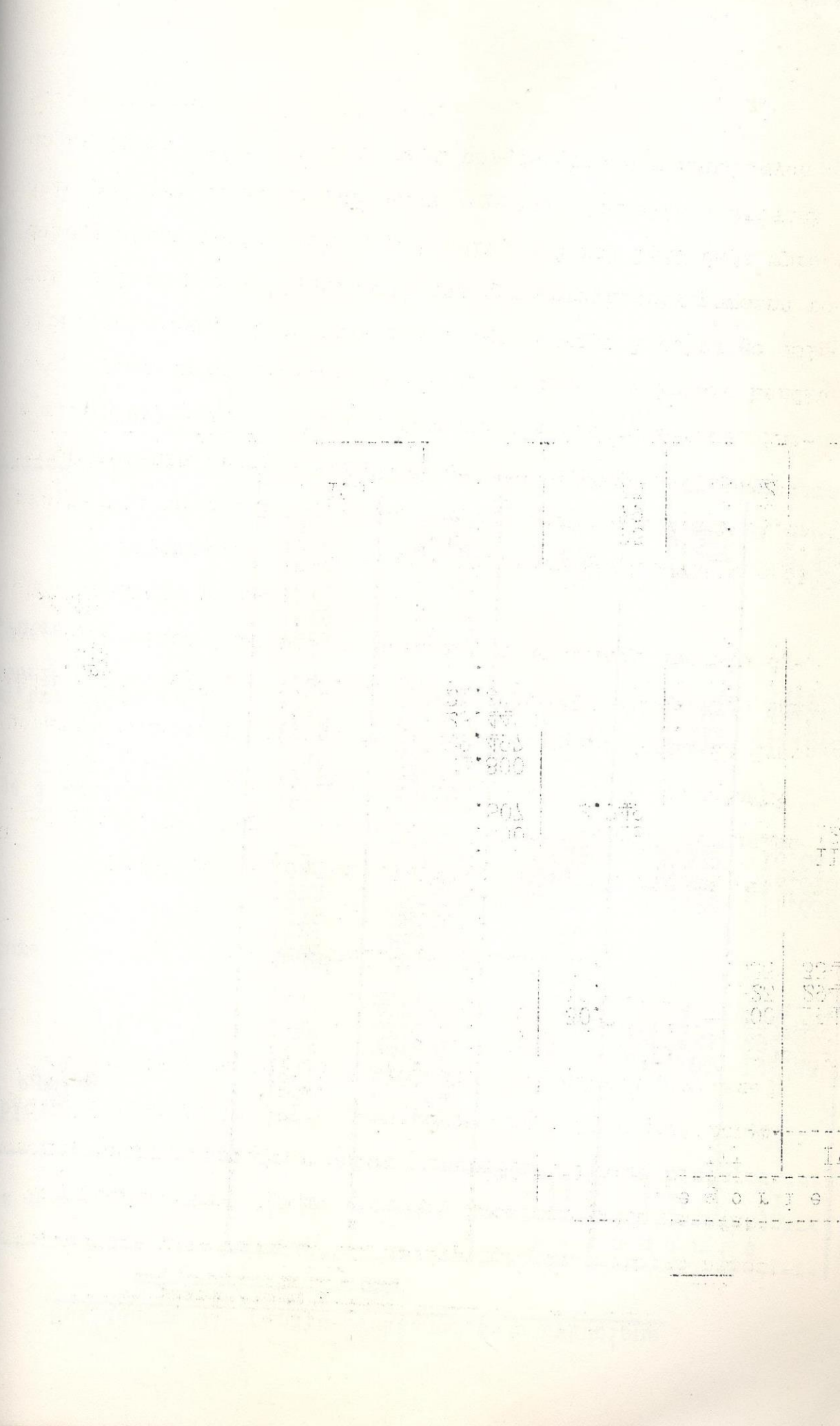

nania cyfr - utrudniła G.U.S. w okresie przejściowym należyte uchwycenie statystyczne przedsiębiorstw handlu manufakturowego, na co wskazuje również zasadnicza różnica między ogólną liczbą zakładów, handlujących artykułami odzieżowymi i sumą podanych za rok 1935 elementów składowych powyższej liczby.

Handel włókienniczy w dobie kryzysu.

Rozpatrując pozostałe cyfry, odnoszące się do lat 1928,1929,1930,1932 i 1937 - na pierwszy już rzut oka uwidaczniają się skutki kryzysu gospodarczego, który spowodował poważne skurczenie się handlu włókienniczego. Jednakże dynamika spadku cyfr, charakteryzujących stan liczbowy tego handlu, była nieco inna niż w odniesieniu do całego aparatu dystrybucyjnego w Polsce.

Największa liczba przedsiębiorstw handlowych w ogóle przypadała na rok 1928, wykazując następnie stały spadek, by po ustąpieniu kryzysu podnieść się dość szybko, osiągając w roku 1937 poziom bliski cyfrom roku przedkryzysowego. Inaczej wypadnie porównanie odpowiednich cyfr w zakresie handlu włókienniczego, który maksimum swego rozwoju liczbowego osiągnął dopiero w roku 1929. Lata następne przyniosły poważną redukcję stanu posiadania tego handlu, zaś rok 1937 daje wprawdzie pod tym względem już pewną poprawę, jednakże w stosunku do ogólnego procesu regeneracji przedsiębiorstw handlowych w Polsce poprawa ta jest słabsza.

IZBA

Określając najwyższy stan liczbowy przedsiębiorstw handlowych - zarówno wszystkich branż łącznie, jak i branży włókienniczej - wskaźnikiem 100, uzyskamy następującą tabelkę zmian w ilościowym układzie aparatu handlowego w Polsce:

	Przedsiębiorstwa hamdlowe ogółem	Przedsiębiorstwa handlu włókienniczego
1928	100,0	93,8
1929	98,5	100,0
1930	93,6	92,5
1932	91,8	90,8
1937	99,2	91,9

Jak wynika z powyższych cyfr, skutki kryzysu gospodarczego odbiły się na handlu włókienniczym później, sięgnęły zato głębiej i zahamowały poprawę na dłuższy okres czasu.

O gorszej sytuacji handlu włókienniczego świadczy również poniższe zestawienie, ilustrujące stosunek procentowy przedsiębiorstw handlu włókienniczego do ogółu zakładów handlowych w Polsce:

Rok 1928 - 5,65
" 1929 - 6,11
" 1930 - 5,94
" 1932 - 5,95
" 1937 - 5,58

W roku wyraźnej poprawy gospodarczej, t.j. w roku 1937 stosunek powyższy był gorszy niż w roku 1929, a nawet gorszy niż w latach kryzysu.

Ciekawe światło na kształtowanie się struktury ilo-

ściowej handlu włókienniczego rzuca porównanie liczby zakładów handlowych ze stanem ludności w poszczególnych latach. Zestawienie takie jest tym wymowniejsze, iż rozmiary aparatu dystrybucyjnego w zakresie wyrobów włókienniczych, jako artykułów pierwszej potrzeby, winny być w stopniu większym niż w innych branżach zależne nie tylko od stanu materialnego lecz również ilościowego ludności. Zmiany w liczbie mieszkańców przypadających na jedno przedsiębiorstwo handlowe będą w tym wypadku odpowiednikiem zmian zachodzących w sytuacji i strukturze zarówno całego aparatu handlowego, jak i jego poszczególnych odcinków.

Zestawienie poniższe dokonane dla wszystkich zakładów handlowych w Polsce i osobno dla działu włókienniczego, dzięki czemu możliwe jest porównanie odpowiednich cyfr, oparte zostało na przeciętnym stanie ludności, wyprowadzonym przez G.U.S. dla każdego roku metodą szacunkową. Liczbą 100 określono w każdej kolumnie najniższą liczbę ludności przypadającą na jedno przedsiębiorstwo:

	Przedsiębiorstwa handlowe ogółem		Przedsiębiorstwa handlu włókienniczego	
	Liczba mieszkańców na 1 przedsięb.	Wskaźnik	Liczba mieszkańców na 1 przedsięb.	Wskaźnik
1928	66	100,0	1.167	105,3
1929	68	103,0	1.108	100,0
1930	72	109,0	1.212	109,4
1932	76	115,1	1.272	114,6
1937	74	112,1	1.326	119,6

Cyfry powyższe stanowią dalszą ilustrację zmian składu liczbowego aparatu handlowego w latach kryzysu.

W miarę pogarszania się sytuacji finansowej ludności stan liczbowy handlu malał, zwiększając zasięg pojedyńczego przedsiębiorstwa. O ile w roku 1928 jeden zakład handlowy obsługiwał przeciętnie 66 mieszkańców, w roku 1932 liczba ta dochodzi do 76; na odcinku handlu włókienniczego odpowiednie cyfry zwiększają się z 1.108 do 1.272, wykazując na przestrzeni tego okresu czasu podobną dynamikę rozwojową, jaką można było zauważyć w odniesieniu do całego aparatu dystrybucyjnego.

Z uwagi na odrębny charakter wyrobów włókienniczych, które w zasadzie zaliczone być winny do artykułów pierwszej potrzeby, oczekiwać należałoby od nich większej odporności na zmiany koniunkturalne i co za tym idzie powolniejszego - w stosunku do całego aparatu handlowego - tempa spadku ilości przedsiębiorstw i obrotów. Praktyka jednak wykazała co innego. Potwierdziła ona znaną już zresztą z doświadczenia tezę, iż w hierarchi potrzeb ludności polskiej artykuły włókiennicze nie zajmują należytego miejsca i - podlegając zazwyczaj największym restrykcjom oszczędnościowym w okresie złej sytuacji gospodarczej - bynajmniej nie kwalifikują się do grupy artykułów pierwszej potrzeby. Stąd tak słaba odporność handlu włókienniczego na skutki kryzysu, którą to odporność widzimy np. w dziale handlu artykułami spożywczymi i kolonialnymi. Dział ten obejmował tę samą liczbę przedsiębiorstw w roku 1932 /193.376/, co i w roku 1929 - roku największego swego rozwoju liczbowego /193.384/.

W okresie poprawy gospodarczej stosunek liczby ludności do ilości przedsiębiorstw bardziej jeszcze przesunął się na niekorzyść handlu włókienniczego. W roku 1937 wzrost ilościowy całego aparatu dystrybucyjnego był większy od przy-

rostu ludności, wskutek czego liczba mieszkańców, przypadająca na jedno przedsiębiorstwo. obniżyła się do 74.

W zakresie handlu włókienniczego natomiast rozwój sytuacji potoczył się inną drogą. Wprawdzie i tutaj ogólna ilość przedsiębiorstw powiększyła się, wzrost ten jednak nie szedł w parze ze wzrostem ludności, był od niego powolniejszy. Wskutek tego stosunek liczby przedsiębiorstw do liczby mieszkańców nie tylko nie zmalał, ale przeciwnie zwiększył się do 1.326, co wyraziło się wzrostem wskaźnika do 119,7.

Cyfry powyższe potwierdzają przytoczoną już wyżej tezę, iż artykuły włókiennicze w kolejności potrzeb zajmują u nas dalsze miejsce. Stwierdzenie tego faktu pod kątem przemian demograficznych pozwala wyprowadzić wniosek o niedokonsumcji towarów włókienniczych w Polsce. Jedną z konsekwencji powyższego stanu rzeczy był słabszy, niż w innych branżach wzrost liczbowy handlu włókienniczego w momencie poprawy koniunkturalnej.

Spadek konsumcji artykułów włókienniczych.

Redukcja aparatu dystrybucji włókienniczej nie była wynikiem jego koncentracji, w tym bowiem wypadku spadek liczby przedsiębiorstw stanowiłby zjawisko raczej pożądane dla układu stosunków w omawianej gałęzi wymiany. W rzeczywistości zmniejszaniu się ilości zakładów handlowych towarzyszył silny spadek konsumcji artykułów włókienniczych oraz niemniej poważna zniżka cen, co w sumie przyniosło katastrofalne zmniejszenie się obrotów i dochodów handlu włókienniczego. Spadek zbytu i cen postępował w szybszym tempie, niż redukcja ilości przedsiębiorstw, wskutek czego wzrost liczby mieszkańców, przypadających na jedno przedsiębiorstwo, nie kompensował

ubytku obrotów, wywołanych pierwszymi dwoma zjawiskami.

Zmiany, jakie zaszły w zakresie zbytu i konsumcji artykułów włókienniczych ilustruje tabl.2, zaś w zakresie cen - tabl.3

Tabl.2. Produkcja, import, eksport oraz konsumcja wewnętrzna ważniejszych towarów włókienniczych. +/

Lata	Produkcja	Zapasy na 1/I	Zapasy 31/XII	Import	Export	Zbyt w kraju	Liczba ludności	Konsumcja na 1 mieszk.
	q	q	q	q	q	q		kg.
1929	660.150	-	-	23.679	51.504	632.325	31.083.000	2,03
1930	568.100	90.410	170.900	18.036	33.307	472.339	31.472.000	1,50
1932	426.450	146.360	119.480	8.858	12.931	449.257	32.407.000	1,39
1936	744.630	128.640	150.760	7.425	32.450	697.485	34.022.000	2,05

W tablicy 2 w pozycji "produkcja" uwzględniona została ogólnopolska wytwórczość tkanin bawełnianych i odpadkowych, wełnianych i półwełnianych, z jedwabiu tak naturalnego, jak i sztucznego oraz tkanin dzianych. Zgodnie natomiast z wytycznymi prowadzonych badań pominięto w powyższym zestawieniu artykuły, będące rezultatem dalszego przerobu tkanin, wzgl. wyroby z zakresu konfekcji oraz galanterii włókienniczej.

Jak wynika z przytoczonej tablicy, lata kryzysu przyniosły gwałtowne zmniejszenie się produkcji, wynoszące na przestrzeni r.1929 - początku depresji i r.1932 - jej największego nasilenia - blisko 36%. Równolegle wzrastały do nieznanych poprzednio rozmiarów zapasy towarów na składach fabrycznych i hurtowych, gdy natomiast obrót zagraniczny artykułami włókienniczymi silnie się w omawianym okresie kurczył,

+/ "Statystyka Przemysłowa" G.U.S./Zakł.1-VII.kat./
"Rocznik Handlu Zagranicznego" G.U.S.
Średnia roczna ludność Polski według szacunku G.U.S.

specjalnie po stronie eksportu, który w roku 1932 maleje do 25 proc. stanu z roku 1929 / W cyfrach importu i eksportu uwzględniono te same artykuły, które przyjęto przy obliczaniu produkcji/.

W parze ze zmianami w zakresie możliwości wywozowych spada w szybkim tempie również chłonność rynku wewnętrznego, zmniejszając zbyt z 632.325 q w roku 1929 do 449.257 q w roku 1932, t.j. o 29 proc. pomimo jednoczesnego wzrostu ludności w tym okresie z 31.083.000 do 32.407.000. Spadek pierwszej liczby przy wzroście drugiej powiększył dysproporcję w rozmiarach konsumcji wyrobów włókienniczych, przypadającej na jednego mieszkańca w latach przyjętych za podstawę porównań. Zmniejsza się ona z 2,03 kg. do 1,39 kg. t.j. o 32 proc.,podczas gdy ilość mieszkańców przypadających na jedno przedsiębiorstwo - jak to widzieliśmy poprzednio - wzrosła w tym czasie tylko o 14,6 proc.

Poprawa w rozmiarach produkcji i zbytu tkanin zaznacza się poczynając od roku 1933 i - po okresach przejściowego pogorszenia osiąga w roku 1936 poziom znacznie przekraczający stan z roku 1929. Produkcja dochodzi w roku 1936 do 744.630 q, jest więc wyższa od wytwórczości sprzed 7 lat o blisko 13 proc., zaś od wytwórczości z roku największego nasilenia kryzysowego t.j. z roku 1932 z górą o 74 procent.

Z uwagi wszakże na przesunięcia, jakie zaszły w tym okresie w stanie zapasów tkanin oraz w imporcie i eksporcie - zbyt ich na rynku wewnętrznym powiększył się w roku 1936 do 697.485 q t.j. w porównaniu z rokiem 1929 tylko o 10 proc., a w porównaniu z rokiem 1932 o 55 procent. Jednocześnie jednak

w tym samym czasie poważnie wzrosła ludność.Polski, gdyż z 31.083.000 do 34.022.000,czyli prawie o 9,5 proc.,w rezultacie przeto przeciętna konsumcja tkanin przypadająca na jednego mieszkańca powiększyła się tylko w stosunku do lat kryzysowych, w porównaniu natomiast z rokiem 1929 zaledwie osiągnęła ówczesny poziom.

Spadek cen artykułów włókienniczych i rozdrobnienie handlu włókienniczego.

Spadek konsumcji artykułów włókienniczych w latach kryzysu już sam przez się poważnie ograniczył obroty przedsiębiorstw handlowych; dalszy wpływ na ich redukcję miał silny spadek cen i daleko idące zmniejszenie marży zarobkowej kupiectwa detalicznego, zwłaszcza w dziale wyrobów bawełnianych,konsumowanych przez olbrzymią większość ludności i stanowiących wskutek tego trzon dystrybucji włókienniczej.

Jak wynika z tablicy 3, ceny najpopularniejszych artykułów bawełnianych spadały aż do połowy roku 1936, dając różnicę między najwyższym i najniższym poziomem o 20 do 42 proc. w hurcie i o 43 do 56 proc. w detalu. W silniejszym jeszcze stopniu spadły zarobki kupiectwa wskutek znacznego wyrównania cen płaconych przez kupców i uzyskiwanych na rynku. Np. na popularnym artykule "Madapolam" marża zarobkowa handlu detalicznego zmniejszyła się z 58 gr. na metrze,uzyskiwanych w roku 1929,do 5 gr. w połowie 1932 roku, by w r.1935 ponownie podnieść się do 27 groszy.

W dziale artykułów wełnianych - zwłaszcza wyższych gatunków - spadek cen nie był tak wielki, a zarobek handlu detalicznego, osiągany na 1 metrze w niektórych wypadkach

nawet wzrósł, co jednak ze względu na ograniczone rozmiary zbytu tego rodzaju wyrobów, w okresie kryzysu specjalnie silnie zmniejszonego, nie mogło wyrównać konsekwencji, wynikających z ogólnego spadku obrotów i dochodów handlu włókienniczego.

Konsekwencjami tymi jest zarówno omówiona wyżej redukcja aparatu dystrybucyjnego, jak i jego rozdrobnienie widoczne w przesunięciach, jakie nastąpiły. co do ilości przedsiębiorstw poszczególnych kategorii.

Brak danych uniemożliwia porównanie podziału przedsiębiorstw pod względem kategorii wykupywanych świadectw przemysłowych w latach dobrej koniunktury i w okresie jej wyraźnego pogorszenia. Zato tym jaskrawiej występuje zjawisko rozdrobnienia handlu włókienniczego w cyfrach, ilustrujących stan ilościowy zakładów handlowych poszczególnych kategorii w roku największego natężenia kryzysu, t.j. r.1932 i w roku 1937 /Tabl.1/.Porównanie powyższych cyfr wykazuje, iż proces dekoncentracji aparatu dystrybucyjnego włókiennictwa, zwłaszcza w grupie handlu detalicznego postępował nadal pomimo poprawy ogólnej sytuacji gospodarczej. Tak więc liczba przedsiębiorstw III kat. zmniejszyła się z 11.199 w roku 1932 do 6.322 w roku 1937, gdy jednocześnie ilość przedsiębiorstw IV i V kat., t.j. stojących na najniższym szczeblu organizacyjnym wzrosła w tym okresie z 11.655 do 16.536, czyli o 42 proc. Zwiększyła się wprawdzie również liczba przedsiębiorstw I i II kat., jednak różnica na korzyść roku 1937 jest nieznaczna, wynosi bowiem tylko 325 zakładów i niewątpliwie w znacznej mierze stanowi konsekwencję przejścia z początkiem tego roku z systemu kart rejestracyjnych, które wykupywać były winne zakłady sprzedaży

wyrobów własnej produkcji - do systemu odrębnych świadectw przemysłowych.

Silny wzrost ilości przedsiębiorstw IV i V kat.,wynoszący na przestrzeni lat 1932 - 1937 - 4.881 zakładów, znacznie przewyższał ogólny rozwój aparatu dystrybucji włókienniczej, który powiększył się w tym okresie tylko o 329 przedsiębiorstw. Dysproporcja powyższa potwierdza fakt, wynikający zresztą ze spadku liczby przedsiębiorstw III kat., iż poprawa koniunktury nie zahamowała procesu rozdrabniania aparatu handlu włókienniczego, co znajdowało wyraz w powiększaniu się ilości przedsiębiorstw nisko zorganizowanych kosztem zakładów, stojących na wyższym szczeblu organizacji handlowej.

TABL.3

Ceny artykułów włókienniczych +/

w złotych za 1 metr

Artykuł		1929			1930			1932			1936		
		Stycz.	Lipiec	Grudz.	Stycz.	Lipiec	Grudz.	Stycz.	Lipiec	Grudz.	Stycz.	Lipiec	Grudz.
Madapolam	Hurt	1,69	1,98	1,89	1,89	1,95	1,95	1,57	1,63	1,50	0,99	1,03	1,03
	Detal++/	2,27	2,27	2,27	2,06	2,06	2,06	1,68	1,68	1,56	1,30	1,30	1,30
Oxford 80	Hurt	1,39	1,58	1,58	1,58	1,54	1,54	1,21	1,26	1,15	-	-	-
	Detal++/	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Metkal	Hurt	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Detal++/	1,72	1,72	1,72	1,58	1,54	1,54	0,98	0,98	0,95	0,75	0,75	0,80
Szewiot	Hurt	24,40	24,05	24,40	24,40	22,70	18,62	14,63	14,60	13,83	13,60	13,60	15,70
	Detal++/	39,25	39,25	39,25	39,25	39,25	39,25	31,22	31,22	31,22	27,60	27,60	30,00
Gabardina	Hurt	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Detal++/	28,00	28,00	28,00	27,02	27,02	27,02	21,50	21,50	21,50	18,25	18,25	20,00
Kamgarn-crepe	Hurt	34,00	32,20	32,20	30,70	27,69	26,05	21,25	21,20	19,73	23,80	23,80	24,80
	Detal++/	58,30	58,30	58,30	58,30	58,30	58,30	52,47	47,00	47,00	40,00	40,00	43,50

x/"Statystyka cen" G.U.S.

xx/Ceny w Warszawie.

| | | |

R O Z D Z I A Ł II.

Struktura handlu włókienniczego w świetle statystyki świadectw przemysłowych.

Obecny stan ilościowy handlu włókienniczego w Polsce ilustrują tablice od 4 do 20, zawierające dane, dotyczące liczby zakładów handlowych omawianej branży w poszczególnych dzielnicach kraju, województwach i powiatach. Opracowane - na wniosek samorządu gospodarczego - przez G.U.S. /Tabl. 5-20/ zestawienia te są oparte na ilości świadectw przemysłowych, wykupionych w roku 1937 dla zakładów handlowych branży włókienniczej i obejmują trzy grupy przedsiębiorstw prowadzących dystrybucję towarów, oznaczonych przez G.U.S. następującą nomenklaturą:

a/ tkaniny, manufaktura, towary bławatne i łokciowe,

b/ sprzedaż resztek,

c/ tkaniny łącznie z odzieżą, bielizną, futrami i galanterią.

W zestawieniach powyższych uwzględniono zatem te same przedsiębiorstwa, jakie przyjęliśmy za podstawę poprzednich rozważań t.j.przedsiębiorstwa, handlujące wyłącznie tkaninami /grupa a i b/, bądź handlujące tkaninami w połączeniu z innymi artykułami odzieżowymi /grupa c/.

Zaznaczyć należy, iż zestawienia G.U.S. odbiegają nieco - zwłaszcza w cyfrach, dotyczących mniejszych zakładów handlowych - od analogicznych zestawień, dokonanych przez niektóre Izby Przemysłowo-Handlowe na podstawie własnych katastrów. Ponieważ jednak tego rodzaju korekturę przeprowadziły nieliczne tylko Izby i ponieważ wprowadzone przez nie poprawki są stosunkowo niewielkie i nie zmieniają ogólnego obrazu struktury liczbowej handlu włókienniczego, przeto

z uwagi na konieczność operowania jednolitym materiałem cyfrowym - Izba łódzka siłą faktu oprzeć się musiała przeważnie na danych G.U.S. Ewentualne różnice w układzie ilościowym handlu włókienniczego znajdą wyraz w dalszych częściach niniejszego opracowania, dotyczących struktury aparatu dystrybucyjnego włókiennictwa na poszczególnych terenach według badań, przeprowadzonych przez odpowiednie Izby Przemysłowo-Handlowe.

TABL. 4. Przedsiębiorstwa handlu włókienniczego w poszczególnych województwach w roku 1937.

Województwa	Ogółem	x/ stos. procentowy.	Kategorie I	xx/ stos. proc.	II	xx/ stos. proc.	III	xx/ stos. proc.	IV	xx/ stos. proc.	Va	xx/ stos. proc.	Vb	xx/ stos. proc.
Polska	25.807	100	50	0,19	2899	11,23	6322	24,50	14.620	56,65	213	0,83	1703	6,60
Woj.Centralne	11.977	46,41	50	0,42	1754	14.64	2848	28,80	6592	55,03	103	0,85	630	5,26
M.st.Warszawa	893	3,46	4	0,45	350	39,19	274	30,69	255	28,55	-	-	10	1,12
Warszawskie	1744	6,76	-	-	48	2,75	454	26,03	1178	67,55	19	1,09	45	2,58
Łódzkie	3976	15,41	46	1,16	1055	26,53	771	19,39	1826	45,93	68	1,71	210	5,28
Kieleckie	2446	9,48	-	-	106	4,33	498	20,36	1511	61,77	9	0,36	322	13,18
Lubelskie	1884	7,30	-	-	88	4,67	487	25,85	1277	67,78	5	0,27	27	1,43
Białostockie	1034	4,00	-	-	107	10,35	364	35,21	545	52,71	2	0,19	16	1,55
Woj.Wschodnie	3176	12,31	-	-	225	7,08	1152	36,27	1717	54,06	33	1,04	49	1,55
Wileńskie	677	2,62	-	-	59	8,71	285	42,10	327	48,30	4	0,59	2	0,30
Nowogródzkie	564	2,19	-	-	29	5,14	233	41,31	301	53,37	1	0,18	-	-
Poleskie	508	1,97	-	-	43	8,46	147	28,93	312	61,42	4	0,79	2	0,40
Wołyńskie	1427	5,53	-	-	94	6,59	487	34,13	777	54,45	24	1,68	45	3,15
Woj.Zachodnie	3640	14,10	-	-	549	15,08	1061	29,15	1354	37,20	66	1,81	610	16,76
Poznańskie	1694	6,56	-	-	243	14,34	510	30,11	614	36,24	42	2,48	285	16,83
Pomorskie	866	3,36	-	-	134	15,47	293	33,83	321	37,07	23	2,65	95	10,97
Śląskie	1080	4,18	-	-	172	15,92	258	23,89	419	38,80	1	0,09	230	21,30
Woj.Południowe	7014	27,18	-	-	371	5,29	1261	17,98	4957	70,67	11	0,16	414	5,90
Krakowskie	2227	8,63	-	-	146	6,56	444	19,94	1396	62,68	2	0,09	239	10,73
Lwowskie	2483	9,63	-	-	167	6,72	415	16,72	1786	71,93	3	0,12	112	4,51
Stanisławowskie	987	3,82	-	-	33	3,34	211	21,37	690	69,91	6	0,61	47	4,77
Tarnopolskie	1317	5,10	-	-	25	1,90	191	14,50	1085	82,39	-	-	16	1,21

x/ W stosunku do ogólnej ilości przedsiębiorstw handlu włókienniczego w Polsce.
xx/ W stosunku do ilości przedsiębiorstw handlu włókienniczego w danym województwie.

T.BL.4 a. Przedsiębiorstwa handlu włókienniczego w poszczególnych województwach w kolejności stosunku procentowego.

Województwa	Wszystkie kategorie x/	Województwa	II kateg. xx/	Województwa	III kateg. xx/	Województwa	IV kateg. xx/	Województwa	Va kateg. xx/	Województwa	Vo kateg. xx/
P o l s k a	100	M.Warszawa	39,19	Wileńskie	42,10	Tarnopolskie	82,39	Pomorskie	2,65	Śląskie	21,30
Łódzkie	15,41	Łódzkie	26,53	Nowogródzkie	41,31	Lwowskie	71,93	Poznańskie	2,48	Poznańskie	16,83
Lwowskie	9,63	Śląskie	15,92	Białostockie	35,21	Stanisławowskie	69,91	Łódzkie	1,71	Kieleckie	13,18
Kieleckie	9,48	Pomorskie	15,47	Wołyńskie	34,13	Lubelskie	67,78	Wołyńskie	1,68	Pomorskie	10,97
Krakowskie	8,63	Poznańskie	14,34	Pomorskie	33,83	Warszawskie	67,55	Warszawskie	1,09	Krakowskie	10,73
Lubelskie	7,30	P o l s k a	11,23	M.st.Warszawa	30,69	Krakowskie	62,68	P o l s k a	0,83	P o l s k a	6,60
Warszawskie	6,76	Białostockie	10,35	Poznańskie	30,11	Kieleckie	61,77	Poleskie	0,79	Łódzkie	5,28
Poznańskie	6,56	Wileńskie	8,71	Poleskie	28,93	Poleskie	61,42	Stanisławowskie	0,61	Stanisławowskie	4,77
Wołyńskie	5,53	Poleskie	8,46	Warszawskie	26,03	P o l s k a	56,65	Wileńskie	0,59	Lwowskie	4,51
Tarnopolskie	5,10	Lwowskie	6,72	Lubelskie	25,85	Wołyńskie	54,45	Kieleckie	0,36	Wołyńskie	3,15
Śląskie	4,18	Wołyńskie	6,59	P o l s k a	24,50	Nowogródzkie	53,37	Lubelskie	0,27	Warszawskie	2,58
Białostockie	4,00	Krakowskie	6,56	Śląskie	23,89	Białostockie	52,71	Białostockie	0,19	Białostockie	1,55
Stanisławowskie	3,82	Nowogródzkie	5,14	Stanisławowskie	21,37	Wileńskie	48,30	Nowogródzkie	0,18	Lubelskie	1,43
M.st.Warszawa	3,46	Lubelskie	4,67	Kieleckie	20,36	Łódzkie	45,93	Lwowskie	0,12	Tarnopolskie	1,21
Pomorskie	3,36	Kieleckie	4,33	Krakowskie	19,94	Śląskie	38,80	Śląskie	0,09	M.st.Warszawa	1,12
Wileńskie	2,62	Stanisławowskie	3,34	Łódzkie	19,39	Pomorskie	37,07	Krakowskie	0,09	Poleskie	0,40
Nowogródzkie	2,19	Warszawskie	2,75	Lwowskie	16,72	Poznańskie	36,24	Tarnopolskie	0,00	Wileńskie	0,30
Poleskie	1,97	Tarnopolskie	1,90	Tarnopolskie	14,50	M.st.Warszawa	28,55	M.st.Warszawa	0,00	Nowogródzkie	0,00

x/ W stosunku do ogólnej ilości przedsiębiorstw handlu włókienniczego w Polsce.

xx/W stosunku do ilości przedsiębiorstw handlu włókienniczego w danym województwie.

TABL.5. Przedsiębiorstwa handlu włókienniczego w woiew. warszawskim.

Województwo Powiat	Świadectwa przemysłowe ogółem							W tym w miastach							bez stałej siedziby razem
	Ogółem	Kategorie I	II	III	IV	Va	Vb	Razem	Kategorie I	II	III	IV	Va	Vb	
Woj.warszawskie	1744	-	48	454	1178	19	45	1115	-	45	377	686	1	6	329
pow.Błonie	99	-	1	36	61	-	1	69	-	1	33	35	-	-	17
pow.Ciechanów	41	-	2	12	27	-	-	28	-	2	10	16	-	-	9
pow.Gostynin	65	-	1	11	46	-	7	46	-	1	9	36	-	-	8
pow.Grójec	98	-	-	17	81	-	-	64	-	-	14	50	-	-	19
pow.Kutno	84	-	6	24	50	-	4	52	-	6	23	23	-	-	28
pow.Lipno	77	-	1	26	47	1	2	47	-	1	19	27	-	-	15
pow.Łowicz	50	-	2	13	33	-	2	35	-	2	10	21	-	2	6
pow.Maków	52	-	-	18	32	-	2	37	-	-	16	21	-	-	5
pow.Mińsk	116	-	-	18	98	-	-	47	-	-	13	34	-	-	49
pow.Mława	80	-	2	15	63	-	-	50	-	2	14	34	-	-	17
pow.Nieszawa	64	-	3	27	30	1	3	34	-	1	16	16	-	1	10
pow.Płock	93	-	7	18	67	-	1	46	-	6	12	27	-	1	20
pow.Płońsk	49	-	1	10	37	-	1	30	-	1	6	23	-	-	8
pow.Przasnysz	39	-	-	11	28	-	-	29	-	-	10	19	-	-	8
pow.Pułtusk	87	-	2	24	61	-	-	76	-	2	24	50	-	-	9
pow.Radzymin	77	-	-	11	53	12	1	38	-	-	6	31	1	-	10
pow.Rawa	54	-	-	11	43	-	-	41	-	-	11	30	-	-	11
pow.Rypin	53	-	7	17	27	1	1	45	-	7	16	22	-	-	4
pow.Sierpc	90	-	1	22	67	-	-	44	-	1	19	24	-	-	41
pow.Skierniewice	46	-	1	14	31	-	-	42	-	1	13	28	-	-	2
pow.Sochaczew	47	-	2	16	26	-	3	25	-	2	10	13	-	-	5
pow.Warszawa	155	-	-	28	115	3	9	76	-	-	18	56	-	2	14
pow.Włocławek	128	-	9	55	55	1	8	114	-	9	55	50	-	-	14

TABL.6. P r z e d s i ę b i o r s t w a h a n d l u w ł ó k i e n n i c z e g o

w w o j. ł ó d z k i m.

Województwo Powiaty	Świadectwa przemysłowe ogółem							W tym							
								w miastach							bez stałej siedziby razem
	Ogółem	Kategorie						Razem	Kategorie						
		I	II	III	IV	Va	Vb		I	II	III	IV	Va	Vb	
Woj. Łódzkie	3976	46	1055	771	1826	68	210	2816	46	1054	711	970	15	20	873
pow. Brzeziny	136	-	8	29	93	-	4	84	-	8	25	51	-	-	29
pow. Kalisz	267	-	21	42	189	1	14	140	-	21	38	79	1	1	107
pow. Koło	141	-	5	20	115	-	1	74	-	5	12	56	-	1	16
pow. Konin	184	-	-	38	145	-	1	101	-	-	37	64	-	-	65
pow. Łask	167	-	62	21	83	-	1	108	-	62	15	30	-	1	25
pow. Łęczyca	105	-	-	13	91	-	1	67	-	-	9	58	-	-	12
Łódź m.	2054	46	918	515	368	59	148	1812	46	917	492	328	14	15	242
pow. Łódź	114	-	31	23	45	4	11	73	-	31	20	22	-	-	31
pow. Piotrków	182	-	4	20	154	1	3	85	-	4	18	63	-	-	68
pow. Radomsko	129	-	2	14	102	1	10	52	-	2	12	37	-	1	61
pow. Sieradz	216	-	2	14	188	2	10	82	-	2	14	66	-	-	122
pow. Turek	95	-	-	11	80	-	4	51	-	-	11	40	-	-	42
pow. Wieluń	186	-	2	11	171	-	2	87	-	2	9	76	-	1	48

TABL.7. Przedsiebiorstwa handlu włókienniczego w woj.w. kieleckim.

Województwo Powiaty	Świadectwa przemysłowe ogółem							W tym w miastach							bez stałej siedziby
	Ogółem	Kategorie						Razem	Kategorie						razem
		I	II	III	IV	Va	Vb		I	II	III	IV	Va	Vb	
Woj.kieleckie	2446	-	106	498	1511	9	322	1251	-	105	409	732	-	5	609
pow.Będzin	223	-	24	57	96	4	42	104	-	24	45	35	-	-	82
Częstochowa m.	170	-	23	51	88	-	8	159	-	23	50	86	-	-	11
pow.Częstochowa	56	-	-	3	53	-	-	23	-	-	2	21	-	-	12
pow.Iłża	97	-	-	11	81	-	5	37	-	-	7	30	-	-	27
pow.Jędrzejów	79	-	-	16	56	-	7	28	-	-	11	17	-	-	24
pow.Kielce	129	-	9	31	88	-	1	91	-	9	31	51	-	-	7
pow.Końskie	147	-	-	35	108	-	4	91	-	-	35	56	-	-	25
pow.Kozienice	92	-	-	13	77	-	2	47	-	-	7	40	-	-	4
pow.Miechów	67	-	1	11	51	-	4	45	-	1	9	34	-	1	3
pow.Olkusz	123	-	2	23	97	-	1	45	-	2	13	30	-	-	37
pow.Opatów	140	-	6	28	94	1	11	82	-	6	24	52	-	-	15
pow.Opoczno	73	-	-	6	67	-	-	20	-	-	2	18	-	-	22
pow.Pińczów	104	-	3	17	77	-	7	43	-	3	6	34	-	-	20
Radom m.	97	-	15	31	51	-	-	92	-	15	31	46	-	-	5
pow.Radom	61	-	-	1	60	-	-	7	-	-	1	6	-	-	17
pow.Sandomierz	114	-	1	21	85	-	7	64	-	1	13	48	-	2	2
Sosnowiec m.	386	-	18	76	90	-	202	140	-	18	71	51	-	-	246
pow.Stopnica	112	-	1	20	80	4	7	35	-	1	11	23	-	-	17
pow.Włoszczowa	65	-	-	17	47	-	1	53	-	-	16	37	-	-	1
pow.Zawiercie	111	-	3	30	65	-	13	45	-	2	24	17	-	2	32

TABL.8. Przedsiębiorstwa handlu włókienniczego w wojew. lubelskim.

Województwo Powiaty	Świadectwa przemysłowe ogółem							W tym w miastach							bez stałej siedziby razem
	Ogółem	Kategorie						Razem	Kategorie						
		I	II	III	IV	Va	Vb		I	II	III	IV	Va	Vb	
Woj.lubelskie	1884	-	88	487	1277	5	27	905	-	85	336	482	-	2	325
pow.Biała	84	-	2	20	61	-	1	49	-	2	18	29	-	-	20
pow.Biłgoraj	79	-	-	12	65	-	2	24	-	-	6	18	-	-	9
pow.Chełm	144	-	7	36	94	1	6	66	-	7	24	34	-	1	20
pow.Garwolin	115	-	1	18	96	-	-	34	-	-	12	22	-	-	42
pow.Hrubieszów	137	-	5	37	83	2	10	51	-	5	24	22	-	-	31
pow.Janów	91	-	1	25	64	1	-	43	-	1	15	27	-	-	9
pow.Krasnystaw	118	-	2	25	90	-	1	20	-	2	7	11	-	-	15
pow.Lubartów	68	-	-	26	42	-	-	38	-	-	18	20	-	-	8
Lublin m.	158	-	34	75	45	-	4	150	-	34	75	40	-	1	8
pow.Lublin	94	-	-	16	78	-	-	-	-	-	-	-	-	-	25
pow.Łuków	78	-	4	15	59	-	-	54	-	4	12	38	-	-	19
pow.Puławy	157	-	2	30	123	-	1	23	-	1	12	10	-	-	51
pow.Radzyń	55	-	4	15	36	-	-	39	-	4	12	23	-	-	3
pow.Siedlce	105	-	6	32	66	-	1	79	-	6	28	45	-	-	11
pow.Sokołów	54	-	2	12	40	-	-	34	-	2	6	26	-	-	2
pow.Tomaszów	83	-	2	24	57	-	-	33	-	2	9	22	-	-	6
pow.Węgrów	56	-	-	5	49	1	1	21	-	-	5	16	-	-	23
pow.Włodawa	92	-	3	21	68	-	-	65	-	3	18	44	-	-	10
pow. Zamość	116	-	12	43	61	-	-	82	-	12	35	35	-	-	13

| | | |

TABL.9. Przedsiębiorstwa handlu włókienniczego w woj.białostockim.

Województwo Powiaty	Świadectwa przemysłowe ogółem							W tym w miastach							bez stałej siedziby razem
	Ogółem	Kategorie						Razem	Kategorie						
		I	II	III	IV	Va	Vb		I	II	III	IV	Va	Vb	
Woj.białostockie	1034	-	107	364	545	2	16	640	-	106	261	273	-	-	136
pow.Augustów	31	-	3	9	19	-	-	16	-	3	5	8	-	-	2
Białystok m.	163	-	64	50	47	-	2	154	-	64	50	40	-	-	9
pow.Białystok	77	-	-	25	48	2	2	36	-	-	17	19	-	-	16
pow.Bielsk	129	-	9	44	69	-	7	63	-	8	24	31	-	-	21
pow.Grodno	98	-	13	52	32	-	1	68	-	13	34	21	-	-	5
pow.Łomża	131	-	5	34	89	-	3	73	-	5	31	37	-	-	42
pow.Ostrołęka	44	-	-	10	34	-	-	17	-	-	5	12	-	-	8
pow.Ostrów	82	-	4	17	61	-	-	32	-	4	8	20	-	-	17
pow.Sokółka	37	-	-	21	16	-	-	26	-	-	16	10	-	-	2
pow.Suwałki	46	-	4	20	22	-	-	40	-	4	18	18	-	-	-
pow.Szczuczyn	45	-	-	15	30	-	-	30	-	-	12	18	-	-	3
pow.Wołkowysk	73	-	4	42	26	-	1	39	-	4	25	10	-	-	4
pow.Wysokie-Maz.	78	-	1	25	52	-	-	46	-	1	16	29	-	-	7

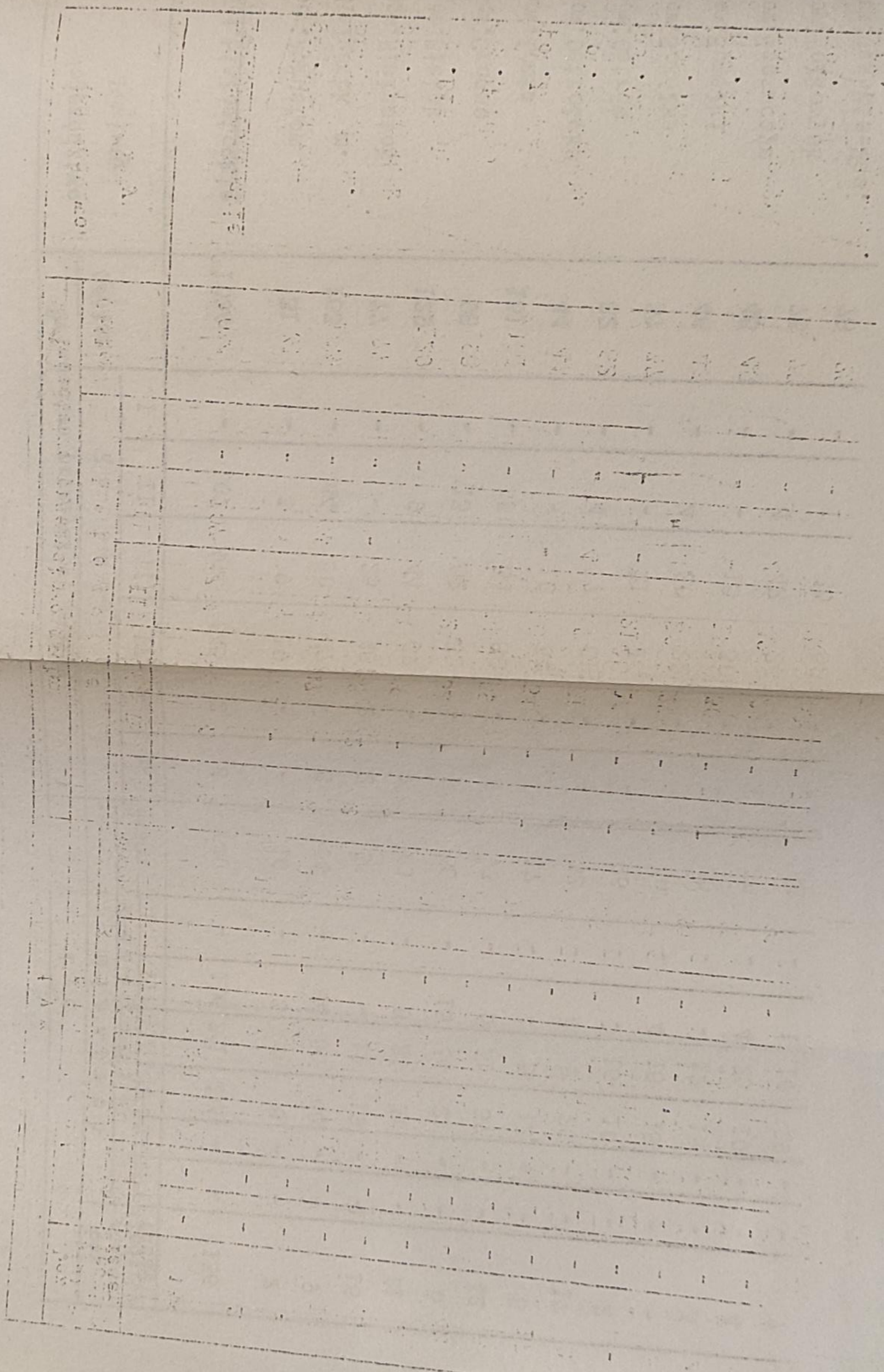

TABL.10. Przedsiębiorstwa handlu włókienniczego w woiew. wileńskim.

Województwo Powiaty	Świadectwa przemysłowe ogółem							W tym w miastach							bez stałej siedziby razem
	Ogółem	Kategorie						Razem	Kategorie						
		I	II	III	IV	Va	Vb		I	II	III	IV	Va	Vb	
Woj.wileńskie	677	-	59	285	327	4	2	287	-	52	130	105	-	-	104
pow.Brasław	99	-	6	42	50	1	-	-	-	-	-	-	-	-	15
pow.Dzisna	95	-	4	51	40	-	-	63	-	4	33	26	-	-	5
pow.Mołodeczno	57	-	-	20	37	-	-	21	-	-	13	8	-	-	11
pow.Oszmiana	54	-	3	23	28	-	-	26	-	3	14	9	-	-	15
pow.Postawy	43	-	-	17	26	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7
pow.Święciany	68	-	2	28	38	-	-	22	-	2	11	9	-	-	19
pow.Wilejka	50	-	2	21	26	1	-	5	-	1	1	3	-	-	9
Wilno m.	160	-	42	55	60	1	2	141	-	42	52	47	-	-	19
pow.Wilno-Troki	51	-	-	28	22	1	-	9	-	-	6	3	-	-	4

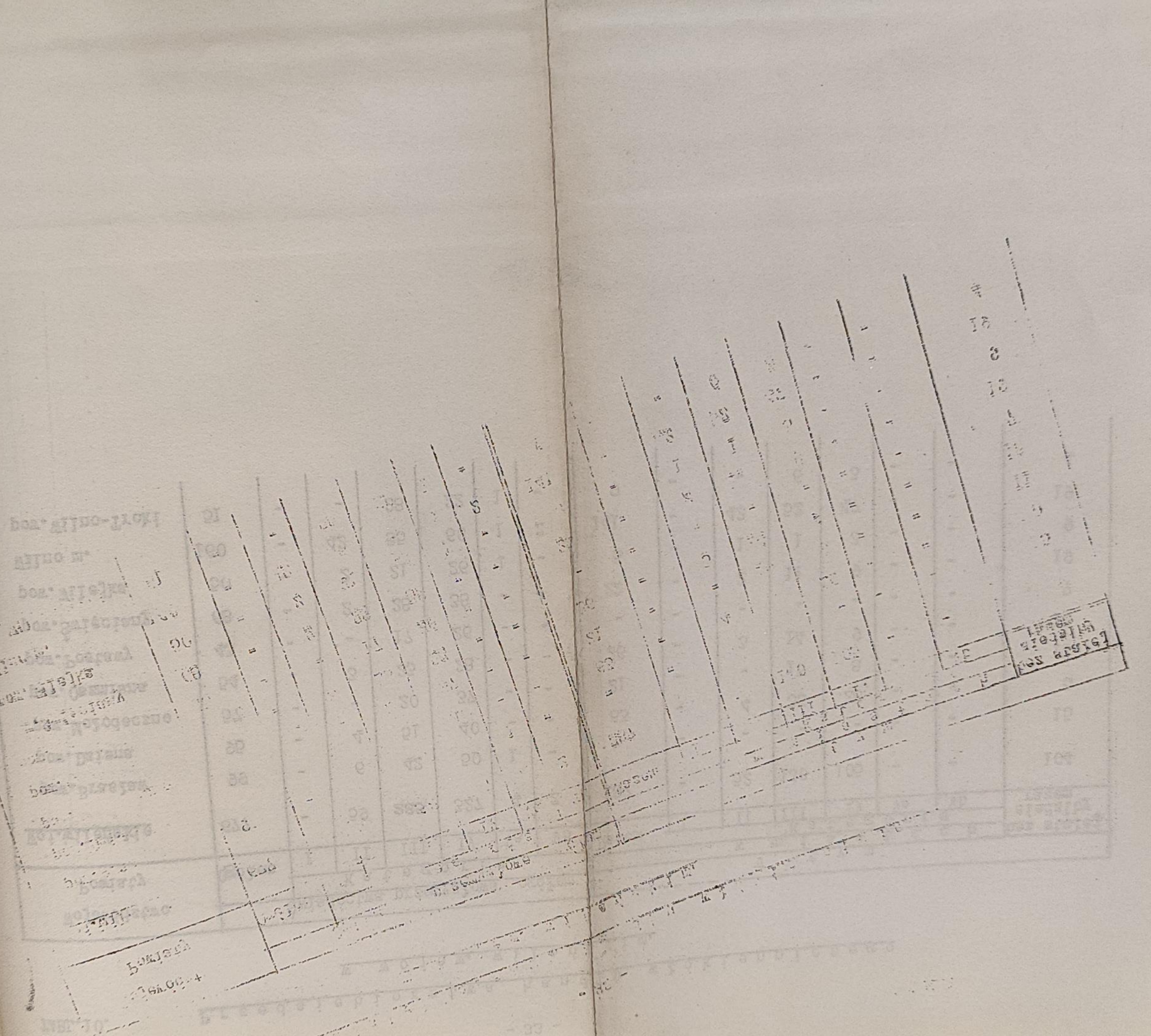

TABL.11 P r z e d s i ę b i o r s t w a h a n d l u w ł ó k i e n n i c z e g o

w w o j e w. n o w o g r ó d z k i m.

Województwo Powiaty	Świadectwa przemysłowo ogółem							w tym w miastach							Bez stałej siedziby
	Ogółem	Kategorie						Kategorie							
		I	II	III	IV	Va	Vb	Razem	I	II	III	IV	Va	Vb	
Woj.nowogródzkie	564	-	29	233	301	1	-	294	-	27	137	130	-	-	44
pow.Baranowicze	93	-	13	36	44	-	-	69	-	13	31	25	-	-	5
pow.Lida	93	-	6	27	60	-	-	25	-	6	11	8	-	-	14
pow.Nieśwież	67	-	3	36	28	-	-	45	-	3	25	17	-	-	1
pow.Nowogródek	73	-	-	33	40	-	-	42	-	-	21	21	-	-	1
pow.Słonim	76	-	5	28	42	1	-	49	-	5	22	22	-	-	7
pow.Stołpce	55	-	-	29	26	-	-	14	-	-	8	6	-	-	3
pow.Szczuczyn	53	-	2	21	30	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9
pow.Wołożyn	54	-	-	23	31	-	-	50	-	-	19	31	-	-	4

TABL. 12. Przedsiębiorstwa handlu włókienniczego w wojew. poleskim

Województwo Powiaty	Świadectwa przemysłowe ogółem							W tym							
	Ogółem	Kategorie						w miastach							bez stałej siedziby razem
								Razem	Kategorie						
		I	II	III	IV	Va	Vb		I	II	III	IV	Va	Vb	
Woj. poleskie	508	-	43	147	312	4	2	298	-	42	94	161	-	1	46
pow. Brześć n.B.	127	-	18	33	76	-	-	104	-	18	31	55	-	-	2
pow. Drohiczyn	47	-	-	16	30	1	-	-	-	-	-	-	-	-	8
pow. Kobryń	48	-	-	15	33	-	-	26	-	-	9	17	-	-	4
pow. Kosów Poleski	37	-	1	9	27	-	-	24	-	1	6	17	-	-	4
pow. Kamień Koszyrski	38	-	-	10	28	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9
pow. Łuniniec	26	-	1	13	12	-	-	10	-	-	6	4	-	-	-
pow. Pińsk	85	-	17	22	45	1	-	65	-	17	21	27	-	-	10
pow. Prużana	50	-	4	14	32	-	-	36	-	4	9	23	-	-	3
pow. Stolin	50	-	2	15	29	2	2	33	-	2	12	18	-	1	6

Волгоградская группировка войск	Области	Количество																	
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV	XV	XVI	XVII	XVIII
Волг. Автозавод	80	-	5	15	60	5	5	55	-	8	15	10	-	2	5	5	5	5	5
Волг. Тракторный	90	-	4	14	38	-	-	30	-	4	8	20	-	-	5	5	5	5	4
Волг. Арбат	88	-	14	36	48	3	-	28	-	14	10	12	-	-	10	5	5	5	5
Волг. Динамовец	35	-	1	15	15	-	-	10	-	-	5	4	-	-	5	5	5	5	5
Волг. Химик	38	-	-	10	26	-	-	14	-	1	6	7	-	-	5	5	5	5	5
Волг. Котлостроитель	32	-	1	6	25	-	-	14	-	1	6	7	-	-	5	5	5	5	5
Волг. Красный Ко-тельщик	24	-	-	12	18	-	-	8	-	-	4	4	-	-	5	5	5	5	5
Волг. Трактозавод	43	-	-	21	32	-	-	14	-	1	6	7	-	-	5	5	5	5	5
Волг. Текстиль-щик им. Н.К.	124	-	18	64	97	1	-	40	-	15	15	10	-	-	10	5	5	5	5
Волг. Металлург	208	-	23	114	174	3	-	104	-	48	40	16	-	1	10	5	5	5	5

TABL.13 P r z e d s i ę b i o r s t w a h a n d l u w ł ó k i e n n i c z e g o

w w o j. w o ł y ń s k i m.

Województwo Powiaty	Świadectwa przemysłowe ogółem							W t y m w m i a s t a c h							Bez stałej siedziby
	Ogółem	K a t e g o r i e						Razem	K a t e g o r i e						
		I	II	III	IV	Va	Vb		I	II	III	IV	Va	Vb	
Woj.wołyńskie	1.427	-	94	487	777	24	25	713	-	91	302	318	-	2	252
pow.Dubno	187	-	6	42	136	-	3	67	-	6	26	35	-	-	51
pow.Horochów	82	-	2	22	58	-	-	44	-	2	16	26	-	-	10
pow.Kostopol	88	-	2	38	47	-	1	42	-	1	20	21	-	-	15
pow.Kowel	151	-	11	47	83	5	5	51	-	11	26	14	-	-	38
pow.Krzemieniec	176	-	11	66	98	-	1	46	-	10	21	15	-	-	40
pow.Luboml	38	-	-	8	30	-	-	28	-	-	7	21	-	-	3
pow.Łuck	233	-	19	79	121	6	8	149	-	18	62	69	-	-	28
pow.Równe	196	-	33	84	67	2	10	113	-	33	53	27	-	-	24
pow.Sarny	98	-	-	52	35	7	4	55	-	-	34	21	-	-	17
pow.Włodzimierz	98	-	8	17	71	-	2	68	-	8	13	46	-	1	8
pow.Zdołbunów	80	-	2	32	31	4	11	50	-	2	24	23	-	1	18

TABL.14. Przedsiębiorstwa handlu włókienniczego w woiew. poznańskim.

Województwo Powiat	Świadectwa przemysłowe ogółem							W tym w miastach							bez stałej siedziby razem
	Ogółem	Kategorie						Razem	Kategorie						
		I	II	III	IV	Va	Vb		I	II	III	IV	Va	Vb	
Woj.Poznańskie	1694	-	243	510	614	42	285	1168	-	240	466	398	7	57	340
Bydgoszcz m.	160	-	41	37	38	7	37	100	-	41	33	21	-	5	60
pow.Bydgoszcz	27	-	6	8	8	-	5	17	-	5	8	4	-	-	9
pow.Chodzież	50	-	6	10	26	2	6	33	-	6	9	14	1	3	7
pow.Czarnków	40	-	7	9	14	1	9	17	-	7	5	5	-	-	9
Gniezno m.	33	-	10	8	9	-	6	28	-	10	8	9	-	1	5
pow.Gniezno	19	-	2	10	6	-	1	13	-	2	7	4	-	-	-
pow.Gostynin	59	-	7	17	27	1	7	44	-	7	15	19	1	2	2
Inowrocław m.	29	-	9	11	5	-	4	27	-	9	11	5	-	2	2
pow.Inowrocław	12	-	1	3	4	-	4	5	-	1	2	2	-	-	4
pow.Jarocin	62	-	6	20	24	4	8	40	-	6	19	15	-	-	13
pow.Kępno	58	-	7	11	34	3	3	40	-	6	10	24	-	-	9
pow.Kościan	53	-	2	25	19	-	7	43	-	2	24	14	-	3	6
pow.Krotoszyn	65	-	5	18	29	2	11	45	-	5	18	19	-	3	16
pow.Leszno	50	-	7	11	15	-	17	30	-	7	11	12	-	-	19
pow.Międzychód	27	-	5	6	7	2	7	20	-	5	6	6	-	3	7
pow.Mogilno	60	-	5	24	21	-	10	40	-	5	23	12	-	-	11
pow.Nowy Tomyśl	77	-	9	26	23	4	15	55	-	9	26	14	2	4	16
pow.Oborniki	35	-	2	22	8	2	1	24	-	2	19	3	-	-	2
pow.Ostrów	68	-	4	14	38	1	11	46	-	4	13	27	-	2	15
Poznań m.	223	-	67	59	56	5	36	182	-	67	56	45	3	11	41
pow.Poznań	26	-	-	7	14	-	5	13	-	-	7	6	-	-	7
pow.Rawicz	61	-	3	17	26	1	14	41	-	3	17	18	-	3	11
pow.Szamotuły	46	-	5	18	18	-	5	29	-	5	16	8	-	-	9
pow.Szubin	37	-	2	18	12	1	4	31	-	2	18	9	-	2	5
pow.Śrem	49	-	1	17	21	-	10	26	-	1	13	10	-	2	14
pow.Środa	47	-	1	13	25	1	7	32	-	1	13	18	-	-	13
pow.Wągrówiec	46	-	3	13	18	1	11	28	-	3	12	9	-	4	6
pow.Wolsztyn	44	-	4	7	28	1	4	29	-	4	7	17	-	1	5
pow.Września	41	-	3	13	20	-	5	33	-	3	11	18	-	1	4
pow.Wyrzysk	63	-	9	24	13	3	14	40	-	9	17	9	-	5	12
pow.Żnin	27	-	4	14	8	-	1	17	-	3	12	2	-	-	1

TABL.15. Przedsiębiorstwa handlu włókienniczego w woiew. pomorskim.

Województwo Powiat	Świadectwa przemysłowe ogółem							W tym w miastach							bez stałej siedziby razem
	Ogółem	Kategorie						Razem	Kategorie						
		I	II	III	IV	Va	Vb		I	II	III	IV	Va	Vb	
Woj.pomorskie	866	-	134	293	321	23	95	541	-	129	246	133	7	26	128
pow.Brodnica	39	-	4	17	17	-	1	28	-	3	14	11	-	-	4
pow.Chełmno	24	-	6	6	8	1	3	17	-	6	4	6	-	1	1
pow.Chojnice	60	-	11	13	26	3	7	28	-	9	10	6	1	2	8
pow.Działdowo	26	-	2	9	11	-	4	16	-	2	9	3	-	2	4
Gdynia m.	120	-	12	53	45	3	7	105	-	12	53	35	2	3	15
Grudziądz m.	56	-	14	23	13	-	6	50	-	14	23	13	-	-	6
pow.Grudziądz	12	-	3	7	2	-	-	11	-	3	6	2	-	-	-
pow.Kartuzy	47	-	3	12	28	1	3	14	-	3	7	3	1	-	9
pow.Kościerzyna	29	-	5	5	17	-	2	11	-	5	1	4	-	1	4
pow.Lubawa	45	-	5	19	18	1	2	33	-	5	19	8	-	1	2
pow.Morski	60	-	7	20	17	3	13	24	-	7	12	3	-	2	14
pow.Sępolno	23	-	12	5	3	1	2	21	-	12	5	3	-	1	1
pow.Starogard	47	-	8	15	20	-	4	19	-	7	11	1	-	-	5
pow.Świecie	81	-	6	19	34	3	19	24	-	5	9	3	-	7	20
pow.Tczew	42	-	12	10	10	2	8	29	-	12	9	5	2	1	9
miasto Toruń	43	-	13	20	7	-	3	39	-	13	20	6	-	-	4
pow.Toruń	29	-	2	15	8	-	4	19	-	2	15	1	-	1	8
pow.Tuchola	38	-	3	7	22	4	2	13	-	3	3	7	-	-	12
pow.Wąbrzeźno	45	-	6	18	15	1	5	40	-	6	16	13	1	4	2

TABL.16 Przedsiębiorstwa handlu włókienniczego w woj. śląskim.

Województwo Powiat	Świadectwa przemysłowe ogółem							Razem	W tym						
									w miastach						bez stałej siedziby - razem
	Ogółem	kategorie							kategorie						
		I	II	III	IV	Va	Vb		I	II	III	IV	Va	Vb	
Woj. Śląskie	1080	-	172	258	419	1	230	484	-	159	190	119	-	16	428
Bielsko m.	123	-	49	57	14	-	3	121	-	49	56	14	-	2	2
pow. Bielsko	31	-	3	12	4	-	12	8	-	2	5	1	-	-	11
Chorzów m.	163	-	19	37	66	-	41	80	-	19	36	25	-	-	83
pow. Cieszyn	70	-	11	19	28	-	12	47	-	8	16	18	-	5	13
Katowice m.	314	-	46	48	93	1	126	127	-	46	47	26	-	8	187
pow. Katowice	98	-	5	22	62	-	9	14	-	3	8	3	-	-	49
pow. Lubliniec	13	-	2	2	7	-	2	9	-	2	2	5	-	-	2
pow. Pszczyna	53	-	6	11	34	-	2	21	-	6	4	11	-	-	13
pow. Rybnik	111	-	22	19	53	-	17	38	-	17	7	14	-	-	35
pow. Świętochłowice	74	-	3	18	51	-	2	8	-	1	4	2	-	1	26
pow. Tarnowskie Góry	30	-	6	13	7	-	4	11	-	6	5	-	-	-	7

MUZEUM WSI KIELECKIEJ

TABL.17. Przedsiębiorstwa handlu włókienniczego w wojew. krakowskim.

Województwo Powiat	Świadectwa przemysłowe ogółem							W tym w miastach							bez stałej siedziby razem
	Ogółem	Kategorie						Razem	Kategorie						
		I	II	III	IV	Va	Vb		I	II	III	IV	Va	Vb	
Woj. krakowskie	2227	-	146	444	1396	2	239	1534	-	144	419	945	-	26	454
pow. Biała	353	-	18	60	119	-	156	163	-	16	58	83	-	6	175
pow. Bochnia	102	-	2	15	84	1	-	57	-	2	15	40	-	-	12
pow. Brzesko	67	-	1	10	53	-	3	32	-	1	7	24	-	-	22
pow. Chrzanów	170	-	1	41	102	-	26	127	-	1	40	83	-	3	33
pow. Dąbrowa	54	-	-	1	53	-	-	38	-	-	1	37	-	-	5
pow. Dębica	84	-	1	8	74	-	1	70	-	1	8	61	-	-	3
pow. Gorlice	84	-	1	12	69	-	2	52	-	1	10	41	-	-	17
pow. Jasło	64	-	2	8	54	-	-	31	-	2	7	22	-	-	3
Kraków m.	399	-	85	137	140	1	36	363	-	85	137	128	-	13	36
pow. Kraków	50	-	-	7	35	-	8	33	-	-	5	27	-	1	6
pow. Limanowa	50	-	-	7	43	-	-	11	-	-	3	8	-	-	20
pow. Mielec	67	-	-	2	65	-	-	59	-	-	2	57	-	-	1
pow. Myślenice	60	-	-	4	56	-	-	34	-	-	3	31	-	-	21
pow. Nowy Sącz	159	-	10	28	119	-	2	120	-	10	28	81	-	1	33
pow. Nowy Targ	245	-	21	69	152	-	3	209	-	21	65	121	-	2	6
pow. Tarnów	13	-	-	4	9	-	-	8	-	-	4	4	-	-	3
pow. Wadowice	119	-	3	11	105	-	-	96	-	3	11	82	-	-	12
pow. Żywiec	87	-	1	20	64	-	2	31	-	1	15	15	-	-	46

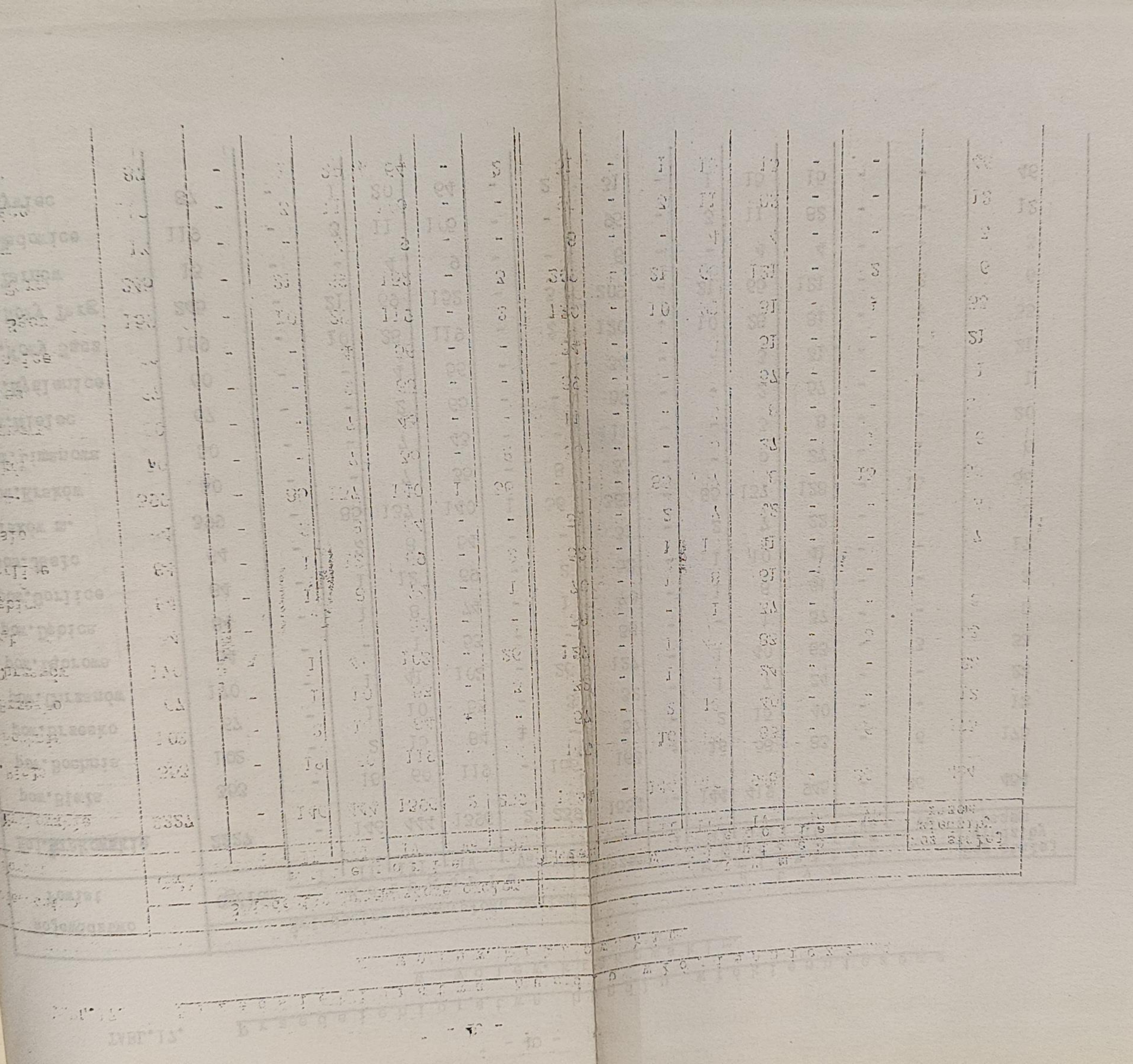

TABL.18. Przedsiębiorstwa handlu włókienniczego w woj. lwowskim.

Województwo Powiat	Świadectwa przemysłowe ogółem							W tym w miastach						bez stałej siedziby razem
	Ogółem	Kategorie						Razem	Kategorie					
		I	II	III	IV	Va	Vb		I	II	III	IV	Va	Vb	
Województwo lwowskie	2483	-	167	415	1786	3	112	1834	-	166	381	1240	1	46	92
pow.Bóbrka	100	-	-	5	95	-	-	66	-	-	5	61	-	-	-
pow.Brzozów	47	-	-	3	39	-	5	12	-	-	2	10	-	-	-
pow.Dobromil	62	-	-	6	55	-	1	33	-	-	5	28	-	-	1
pow.Drohobycz	122	-	4	27	82	1	8	94	-	4	23	62	1	4	5
pow.Gródek	35	-	-	1	34	-	-	33	-	-	1	32	-	-	-
pow.Jarosław	89	-	-	12	69	-	8	69	-	-	12	54	-	3	4
pow.Jaworów	50	-	-	2	48	-	-	43	-	-	2	41	-	-	1
pow.Kolbuszowa	71	-	-	-	70	1	-	47	-	-	-	47	-	-	2
pow.Krosno	100	-	-	16	80	-	4	47	-	-	9	37	-	1	17
pow.Lesko	49	-	-	8	41	-	-	35	-	-	6	29	-	-	-
pow.Lubaczów	66	-	-	15	50	-	1	34	-	-	8	26	-	-	2
Lwów m.	423	-	118	130	132	-	43	404	-	118	130	126	-	30	19
pow.Lwów	42	-	-	3	31	-	5	30	-	-	3	26	-	1	3
pow.Łańcut	83	-	2	10	68	1	2	53	-	2	9	42	-	-	2
pow.Mościska	63	-	-	4	55	-	4	48	-	-	4	44	-	-	1
pow.Nisko	43	-	-	4	38	-	1	24	-	-	4	20	-	-	-
pow.Przemyśl	141	-	9	38	83	-	11	104	-	9	37	57	-	1	10
pow.Przeworsk	37	-	-	2	35	-	-	34	-	-	2	32	-	-	-
pow.Rawa Ruska	98	-	-	8	89	-	1	74	-	-	8	66	-	-	-
pow.Rudki n/S	66	-	-	6	59	-	1	60	-	-	6	54	-	-	3
pow.Rzeszów	190	-	27	47	107	-	9	173	-	27	46	95	-	5	6
pow.Sambor	102	-	2	12	86	-	2	77	-	2	12	63	-	-	2
pow.Sanok	73	-	4	13	55	-	1	57	-	4	13	40	-	-	-
pow.Sokal	199	-	1	16	181	-	1	69	-	-	9	60	-	-	7
pow.Tarnobrzeg	58	-	-	6	50	-	2	50	-	-	4	46	-	-	4
pow.Turka	25	-	-	4	19	-	2	18	-	-	4	13	-	1	1
pow.Żółkiew	49	-	-	17	32	-	-	46	-	-	17	28	-	-	2

TABL. 19.

Przedsiębiorstwa handlu włókienniczego w woj. stanisławowskim.

Województwo Powiaty	Świadectwa przemysłowe ogółem							W tym						
	Ogółem	Kategorie						Razem	w miastach kategorie					bez stałej siedziby razem
		I	II	III	IV	Va	Vb		I	II	III	IV	Va	Vb	
Woj. Stanisławowskie	987	-	33	211	690	6	47	743	-	33	186	516	-	8	72
pow. Dolina	75	-	-	22	51	-	2	57	-	-	17	39	-	1	1
pow. Horodenka	42	-	-	12	30	-	-	31	-	-	8	23	-	-	1
pow. Kałusz	51	-	-	8	41	-	2	34	-	-	8	26	-	-	3
pow. Kołomyja	117	-	9	25	72	-	11	75	-	9	19	46	-	1	14
pow. Kosów	28	-	1	13	14	-	-	23	-	1	10	12	-	-	3
pow. Nadwórna	87	-	-	19	68	-	-	58	-	-	16	42	-	-	2
pow. Rohatyn	119	-	-	8	111	-	-	83	-	-	8	75	-	-	1
pow. Stanisławów	181	-	18	41	106	2	14	147	-	18	40	85	-	4	23
pow. Stryj	109	-	5	22	74	-	8	87	-	5	19	61	-	2	6
pow. Sniatyń	43	-	-	9	21	4	9	28	-	-	9	19	-	-	15
pow. Tłumacz	74	-	-	21	52	-	1	63	-	-	21	42	-	-	2
pow. Żydaczów	61	-	-	11	50	-	-	57	-	-	11	46	-	-	1

TABL.20

Przedsiębiorstwa handlu włókienniczego w woj. tarnopolskim.

Województwo Powiat	Świadectwa przemysłowe ogółem							w tym w miastach							Bez stałej siedziby
	Ogółem	Kategorie I	II	III	IV	Va	Vb	Razem	Kategorie I	II	III	IV	Va	Vb	
Woj.tarnopolskie	1.317	-	25	191	1.085	-	16	932	-	25	164	739	-	4	89
pow.Borszczów	82	-	-	11	70	-	1	44	-	-	9	35	-	-	19
pow.Brody	86	-	1	10	71	-	4	62	-	1	10	49	-	2	1
pow.Brzeżany	64	-	-	7	57	-	-	53	-	-	7	46	-	-	-
pow.Buczacz	103	-	1	23	79	-	-	73	-	1	20	52	-	-	-
pow.Czortków	74	-	4	14	56	-	-	44	-	4	13	27	-	-	7
pow.Kamionka Str.	75	-	-	4	70	-	1	68	-	-	4	64	-	-	2
pow.Kopyczyńce	72	-	-	14	57	-	1	53	-	-	12	40	-	1	4
pow.Podhajce	68	-	-	6	62	-	-	43	-	-	5	38	-	-	-
pow.Przemyślany	65	-	-	4	59	-	2	55	-	-	4	51	-	-	2
pow.Radziechów	86	-	-	10	75	-	1	40	-	-	5	35	-	-	2
pow.Skałat	96	-	-	20	76	-	-	82	-	-	19	63	-	-	1
pow.Tarnopol	116	-	14	12	88	-	2	71	-	14	12	44	-	1	32
pow.Trembowla	65	-	1	23	41	-	-	35	-	1	12	22	-	-	13
pow.Zaleszczyki	55	-	1	5	49	-	-	50	-	1	5	44	-	-	3
pow.Zbaraż	33	-	1	4	27	-	1	25	-	1	4	20	-	-	-
pow.Zborów	84	-	-	19	63	-	2	67	-	-	18	49	-	-	2
pow.Złoczów	93	-	2	5	85	-	1	67	-	2	5	60	-	-	1

Rozmieszczenie handlu włókienniczego.

Przedsiębiorstw handlujących tkaninami mamy w Polsce 25.807,co stanowi 6,43 proc. handlu towarowego w ogóle i 36,08 proc.handlu artykułami odzieżowymi, który - reprezentowany przez 71.518 zakładów - jest po spożywczej najliczniejszą grupą handlu towarowego.

Rozmieszczenie aparatu dystrybucyjnego w poszczególnych dzielnicach kraju jest wielce niejednolite i zależne od stanu zamożności tych dzielnic, stopnia uprzemysłowienia, a wreszcie w pewnej mierze od ich odległości odośrodków produkcji włókienniczej. Pod względem ilościowym najbogaciej wyposażone w przedsiębiorstwa handlu włókienniczego są województwa centralne, na które przypada 46,41 proc.ogólnej ilości zakładów; za nimi idą woj.południowe z 27,18 proc.,następnie zachodnie z 14,10 proc. i wreszcie wschodnie z 12,31 proc. Jak widać z powyższego, grupa województw centralnych znacznie dystansuje pozostałe dzielnice kraju w zakresie rozmiarów posiadanego aparatu dystrybucyjnego,co przypisać należy zarówno rozległości tej grupy, obejmującej 5 województw i miasto Warszawę, jak również faktowi, że w jej granicach znajduje się główny ośrodek produkcji włókienniczej w Polsce - łódzki okręg przemysłowy, wykazujący wyjątkowe zgęszczenie sieci handlowej.

Wojew.łódzkie +/ posiada 3.976 przedsiębiorstw handlu włókienniczego,co odpowiada 15,41 proc. ogólnej ich ilości w Polsce,daleko pozostawiając w tyle pod względem powyższego stosunku pozostałe województwa.

+/ W granicach z roku 1937

IZBA PRZEMYSŁOWO HANDLOWA

Conclusion.

Wyjątkowe stanowisko, jakie województwo łódzkie zajmuje w zakresie rozmieszczenia aparatu dystrybucyjnego nie znajduje całkowicie wytłumaczenia w okoliczności, iż na jego terenie skupia się 81,6 proc. ogólnej wytwórczości tkanin, skutkiem czego okręg łódzki jest centralnym ośrodkiem dystrybucji włókienniczej.

Działalność dystrybucyjną w charakterze hurtowym z natury rzeczy prowadzić może stosunkowo ograniczona ilość firm, których liczebność we względnie małym stopniu wpływa na ogólny stan ilościowy aparatu handlowego na danym terenie. W woj.łódzkim przedsiębiorstw wyższego typu organizacyjnego t.j. I i II kategorii, w obrębie których mieszczą się przedsiębiorstwa prowadzące handel hurtowy i półhurtowy, jest 1.101, obok nich jednak istnieje wyjątkowo duża w stosunku do innych województw liczba zakładów prowadzących sprzedaż w mniejszych rozmiarach. To nieproporcjonalnie wielkie nagromadzenie przedsiębiorstw handlowych pozwala wyprowadzić wniosek, iż nie tylko charakter województwa łódzkiego, jako głównego dla Polski ośrodka rozdzielczego artykułów włókienniczych, lecz również bliskość warsztatów produkcji i wynikająca stąd łatwość zaopatrywania się w towar jest powodem wyjątkowego zgęszczenia, ale też i silnego rozdrobnienia aparatu dystrybucyjnego na omawianym terenie.

Następnym województwom, które wykazuje dość dużą liczebność handlu włókienniczego, jest województwo lwowskie, posiadające 9,63 proc. ogólnej ilości zakładów handlowych tej branży w Polsce. Dalsze stopniowanie powyższego stosunku szereguje województwa w kolejności dość różnorodnej, nie da-

jącej pola do wyprowadzania wniosków natury ogólnej. Wskazać należy jedynie na zajęcie w powyższej tabeli ostatnich miejsc przez województwa wschodnie - wileńskie, nowogródzkie i poleskie, wykazujące wyjątkowo słaby rozwój aparatu handlowego pod względem struktury ilościowej. Np. ostatnie na liście wojew. poleskie posiada zaledwie niespełna 2 proc. ogólnej liczby przedsiębiorstw handlu włókienniczego w Polsce, t.j. niemal 8-mio-krotnie mniej niż otwierające tę listę wojew. łódzkie.

Zobrazowanie liczebności aparatu dystrybucyjnego w poszczególnych województwach w cyfrach bezwzględnych daje charakterystykę struktury ilościowej tego aparatu i w pewnym stopniu jego zdolności odbiorczej, niewiele natomiast mówi o rozmiarach handlu włókienniczego w zależności od lokalnych warunków i potrzeb. To zagadnienie naświetli w dostatecznej mierze dopiero porównanie stanu liczbowego hamdlu z liczbą mieszkańców i rozmiarami terytorialnymi poszczególnych województw /Tabl. 21, 21a, 21b/.

Tabelka stosunku ilościowego zakładów handlowych do liczby ludności daje już nieco inną kolejność województw, niż w poprzednim wypadku, gdy chodziło jedynie o porównanie absolutnych cyfr liczebności przedsiębiorstw handlowych.

Najgęstszą sieć handlową w zakresie obrotu włókienniczego w stosunku do gęstości zaludnienia wykazuje i tutaj woj. łódzkie, na którego terenie jedno przedsiębiorstwo handlu włókienniczego przypada na 600 mieszkańców +/. Jest to stosunek

---

+/ Liczby ludności przyjęto wg. spisu z r. 1931. Obliczany co roku przez G.U.S. metodą szacunkową stan ludności w Polsce dotyczy całego kraju, brak natomiast tego rodzaju obliczeń dla poszczególnych województw.

Conclusion.

wyjątkowo wysoki, dwukrotnie przekraczający średnią normę dla Polski,wynoszącą 1.200 mieszkańców na jedno przedsiębiorstwo.

Wysoki współczynnik gęstości sieci handlowej dla woj. łódzkiego znakomicie obniża odpowiedni stosunek dla całej grupy województw centralnych,w których jedno przedsiębiorstwo przypada przeciętnie na 1.100 mieszkańców, pomimo, iż w poszczególnych województwach wchodzących w skład tej grupy stosunek liczby ludności jest bardzo różny, dochodząc np. w wojew.białostockim do 1.600 mieszkańców na przedsiębiorstwo.

Na drugim miejscu pod względem stosunkowego rozmieszczenia aparatu dystrybucyjnego znajduje się woj. krakowskie, gdzie jedno przedsiębiorstwo handlu włókienniczego średnio ma do obsłużenia 1.000 mieszkańców. W czterech dalszych województwach: kieleckim,poznańskim,śląskim i tarnopolskim - stosunek ten odpowiada przeciętnej normie ogólnopolskiej, by następnie stopniowo wzrastać w miarę posuwania się w kierunku województw południowo-wschodnich i wschodnich.W tych ostatnich gęstość sieci handlowej spada specjalnie silnie i gwałtownie,wyrażając się w woj.wileńskim i nowogródzkim liczbą 1.900 mieszkańców,przypadających na jeden zakład handlu włókienniczego, a w woj.poleskim nawet liczbą 2.200 mieszkańców.

W zakresie stosunku aparatu dystrybucji włókienniczej do rozmiarów terytorialnych poszczególnych województw - na pierwsze miejsce wysuwa się woj.śląskie,gdzie jedno przedsiębiorstwo rozwija swą działalność na przestrzeni przeciętnie 4 km.kw.Niewiele pod tym względem ustępuje mu woj.łódzkie, gdzie jedno przedsiębiorstwo przypada na 5 km.kw. +/

+/ Podział administracyjny obowiązujący w r.1937

Conclusion.

Kolejność dalszych województw mało na ogół odbiega od kolejności, jaką one zajmują pod względem stosunku liczbowego przedsiębiorstw do ludności. Na uwagę zasługuje jedynie pewne przesunięcie ku dołowi woj. poznańskiego i pomorskiego, które z liczbą 16 i 19 km.kw. przypadających na jedno przedsiębiorstwo handlu włókienniczego uplasowały się poniżej średniej normy dla Polski, wynoszącej 15 km.kw. na jedno przedsiębiorstwo. Powyższy stan rzeczy - w przeciwieństwie do szeregu innych województw - nie świadczy o niedostateczności aparatu dystrybucyjnego, działającego na terenie wymienionych dwóch województw, a raczej jest dowodem wyższego poziomu organizacyjnego tego aparatu i stosunkowo małego rozdrobnienia, o czym będzie jeszcze mowa w dalszym ciągu niniejszych rozważań.

Nie można tego powiedzieć o województwach wschodnich, które również w tabeli stosunku liczbowego przedsiębiorstw do terytorium - zajmują ostatnie miejsce, wykazując przy tym w porównaniu z innymi województwami znaczne pogorszenie tego stosunku. Tak więc o ile w woj. centralnych, zachodnich i południowych działalność jednego przedsiębiorstwa na ogół nigdzie nie obejmuje więcej niż kilka wzgl. kilkanaście km.kw., w woj. nowogródzkim stosunek powyższy wyraża się cyfrą 41 km. kw., w wileńskim 43 km.kw., a w woj. poleskim dochodzi nawet do 72 km. kw. Ten tak wyjątkowo słaby rozwój sieci handlu włókienniczego na omawianych terenach, zwłaszcza zaś w woj. poleskim, wyrażający się niezwykle wysoką cyfrą tak ludności, jak i obszaru, przypadającego na jedno przedsiębiorstwo, jest jednym jeszcze dowodem cofnięcia woj. wschodnich w rozwoju gospodarczym i ich nikłego udziału w konsumcji dóbr spożycia.

Conclusion.

TABL.21 Przedsiębiorstwa handlu włókienniczego w stosunku do liczby ludności x/ i powierzchni kraju.

Województwa	Jedno przedsiębiorstwo przypada na:		W tym kategorie											
			I		II		III		IV		Va		Vb	
	liczba ludności/w tysiącach/	km²	l.ludności/w tys/	km²	l.ludności/w tys/	km²	l.ludności/w tys/	km²	l.ludności/w tys/	km²	l.ludności/w tys/	km²	l.ludności/w tys/	km²
Polska	1,2	15	642,1	77.721	11,1	134	5,1	61	2,2	26	151	1.825	18,9	228
Woj.Centralne	1,1	12	267,8	2.757	7,6	79	4,7	48	2,0	21	130,0	1.338	21,3	219
M.st.Warszawa	1,3		293		3,4		4,3		4,6		-		117	
Warszawskie	1,5	17	-	-	52,7	614	5,6	65	2,2	25	133,2	1.551	56,2	655
Łódzkie	0,6	5	57,2	414	2,5	18	3,4	25	1,4	7	38,7	280	12,0	91
Kieleckie	1,2	10	-	-	28	241	5,1	51	1,3	17	326,2	2.843	9,1	79
Lubelskie	1,3	16	-	-	28	354	5,1	64	1,9	24	493	6.235	91,3	1154
Białostockie	1,6	31	-	-	15,4	303	4,5	89	3,0	59	822	16.220	102,7	2027
Woj.Wschodnie	1,7	39	-	-	24,7	553	4,8	108	3,2	72	168,2	3.770	113,3	2539
Wileńskie	1,9	43	-	-	21,6	492	4,5	102	3,9	89	319	7.252	638	14505
Nowogródzkie	1,9	41	-	-	36,4	792	4,5	99	3,5	76	1057,2	22.966	-	-
Poleskie	2,2	72	-	-	26,3	853	7,7	249	3,6	118	283,1	9.167	566,1	18334
Wołyńskie	1,5	25	-	-	22,1	380	4,3	73	2,7	46	86,9	1.489	45,9	793
Woj.Zachodnie	1,3	13	-	-	7,9	83	4,2	44	3,3	34	65,2	715	7,4	77
Poznańskie	1,2	16	-	-	8,7	109	4,1	52	3,4	43	50,3	632	7,4	93
Pomorskie	1,3	19	-	-	8,1	122	3,7	56	3,4	51	47,2	713	11,4	173
Śląskie	1,2	4	-	-	7,5	24	5,0	16	3,1	10	1298,4	4.216	5,6	18
Woj.Południowe	1,2	11	-	-	22,9	213	6,7	63	1,7	16	773,3	7.201	20,5	191
Krakowskie	1,0	8	-	-	15,7	119	5,2	38	1,7	12	1148,3	8.690	9,6	73
Lwowskie	1,3	11	-	-	18,7	170	7,5	68	1,8	16	1042,5	9.469	27,9	254
Stanisławowskie	1,5	17	-	-	44,7	512	7,0	80	2,1	24	246,1	2.816	31,4	359
Tarnopolskie	1,2	13	-	-	64,2	661	8,4	87	1,5	15	-	-	100,3	1033

x/Na podstawie spisu ludności z dnia 9.XII.1931 r.
Podział administracyjny z roku 1937.

TABL.21 a. - 50 -

Przedsiębiorstwa handlu włókienniczego w stosunku do liczby ludności +/ w tysiącach mieszkańców/ w kolejności stosunku liczbowego.

Województwa	Wszystkie kategorie	Województwa	II kateg.	Województwa	III kateg.	Województwa	IV kateg.	Województwa	V-a kateg.	Województwa	V-b kateg.
Łódzkie	0,6	Łódzkie	2,5	Łódzkie	3,4	Kieleckie	1,3	Łódzkie	38,7	Śląskie	5,6
Krakowskie	1,0	M.Warszawa	3,4	Pomorskie	3,7	Łódzkie	1,4	Pomorskie	47,2	Poznańskie	7,4
P o l s k a	1,2	Śląskie	7,5	Poznańskie	4,1	Tarnopolskie	1,5	Poznańskie	50,3	Kieleckie	9,1
Kieleckie	1,2	Pomorskie	8,1	M.Warszawa	4,3	Krakowskie	1,7	Wołyńskie	86,9	Krakowskie	9,6
Poznańskie	1,2	Poznańskie	8,7	Wołyńskie	4,3	Lwowskie	1,8	Warszawskie	133,2	Pomorskie	11,4
Śląskie	1,2	P o l s k a	11,1	Białostockie	4,5	Lubelskie	1,9	P o l s k a	151,0	Łódzkie	12,0
Tarnopolskie	1,2	Krakowskie	15,7	Wileńskie	4,5	Stanisławowskie	2,1	Stanisławowsk	246,1	P o l s k a	18,9
M.Warszawa	1,3	Białostockie	15,4	Nowogródzkie	4,5	P o l s k a	2,2	Poleskie	283,1	Lwowskie	27,9
Lubelskie	1,3	Lwowskie	18,7	Śląskie	5,0	Warszawskie	2,2	Wileńskie	319,0	Stanisławowskie	31,4
Pomorskie	1,3	Wileńskie	21,6	P o l s k a	5,1	Wołyńskie	2,7	Kieleckie	326,2	Wołyńskie	45,9
Lwowskie	1,3	Wołyńskie	22,1	Kieleckie	5,1	Białostockie	3,0	Lubelskie	493,0	Warszawskie	56,2
Warszawskie	1,5	Poleskie	26,3	Lubelskie	5,1	Śląskie	3,1	Białostockie	822,0	Lubelskie	91,3
Wołyńskie	1,5	Lubelskie	28,0	Krakowskie	5,2	Poznańskie	3,4	Lwowskie	1.042,5	Tarnopolskie	100,3
Stanisławowskie	1,5	Kieleckie	28,0	Warszawskie	5,6	Pomorskie	3,4	Nowogródzkie	1.057,2	Białostockie	102,7
Białostockie	1,6	Nowogródzkie	36,4	Stanisławowskie	7,0	Nowogródzkie	3,5	Krakowskie	1.148,3	M.Warszawa	117,0
Wileńskie	1,9	Stanisławowskie	44,7	Lwowskie	7,5	Poleskie	3,6	Śląskie	1.298,4	Poleskie	566,1
Nowogródzkie	1,9	Warszawskie	52,7	Poleskie	7,7	Wileńskie	3,9	Tarnopolskie	0,0	Wileńskie	638,0
Poleskie	2,2	Tarnopolskie	64,2	Tarnopolskie	8,4	M.Warszawa	4,6	M.Warszawa	0,0	Nowogródzkie	0,0

x/ Na podstawie spisu ludności z dnia 9.XII.1931 r.Podział administracyjny z r.1937.

TABL. 21 b.

Przedsiębiorstwa handlu włókienniczego w stosunku do powierzchni kraju

w kolejności stosunku liczbowego.

Województwa	Wszystkie kategorie km 2
Śląskie	4
Łódzkie	5
Krakowskie	8
Kieleckie	10
Lwowskie	11
Tarnopolskie	13
P o l s k a	15
Lubelskie	16
Poznańskie	16
Warszawskie	17
Stanisławowskie	17
Pomorskie	19
Wołyńskie	25
Białostockie	31
Nowogródzkie	41
Wileńskie	43
Poleskie	72

Województwa	II kategor. km.2
Łódzkie	18
Śląskie	24
Poznańskie	109
Krakowskie	119
Pomorskie	122
P o l s k a	134
Lwowskie	170
Kieleckie	241
Białostockie	303
Lubelskie	354
Wołyńskie	380
Wileńskie	492
Stanisławowskie	512
Warszawskie	614
Tarnopolskie	661
Nowogródzkie	792
Poleskie	853

Województwa	III kateg. km.2
Śląskie	16
Łódzkie	25
Krakowskie	38
Kieleckie	51
Poznańskie	52
Pomorskie	56
P o l s k a	61
Lubelskie	64
Warszawskie	65
Lwowskie	68
Wołyńskie	73
Stanisławowskie	80
Tarnopolskie	87
Białostockie	89
Nowogródzkie	99
Wileńskie	102
Poleskie	249

Województwa	IV kategor. km.2
Łódzkie	7
Śląskie	10
Krakowskie	12
Tarnopolskie	15
Lwowskie	16
Kieleckie	17
Lubelskie	24
Stanisławowskie	24
Warszawskie	25
P o l s k a	26
Poznańskie	43
Wołyńskie	46
Pomorskie	51
Białostockie	59
Nowogródzkie	76
Wileńskie	89
Poleskie	118

Województwa	V-a kategor. km.2
Łódzkie	280
Poznańskie	632
Pomorskie	713
Wołyńskie	1489
Warszawskie	1551
P o l s k a	1825
Stanisławowskie	2816
Kieleckie	2843
Śląskie	4216
Lubelskie	6235
Wileńskie	7252
Krakowskie	8690
Poleskie	9167
Lwowskie	9469
Białostockie	16220
Nowogródzkie	22966
Tarnopolskie	0.00

Województwa	V-b kategor. km.2
Śląskie	18
Krakowskie	73
Kieleckie	79
Łódzkie	91
Poznańskie	93
Pomorskie	173
P o l s k a	228
Lwowskie	254
Stanisławowskie	359
Warszawskie	655
Wołyńskie	793
Tarnopolskie	1033
Lubelskie	1154
Białostockie	2027
Wileńskie	14505
Poleskie	18334
Nowogródzkie	0.00

Podział administracyjny z r. 1937.

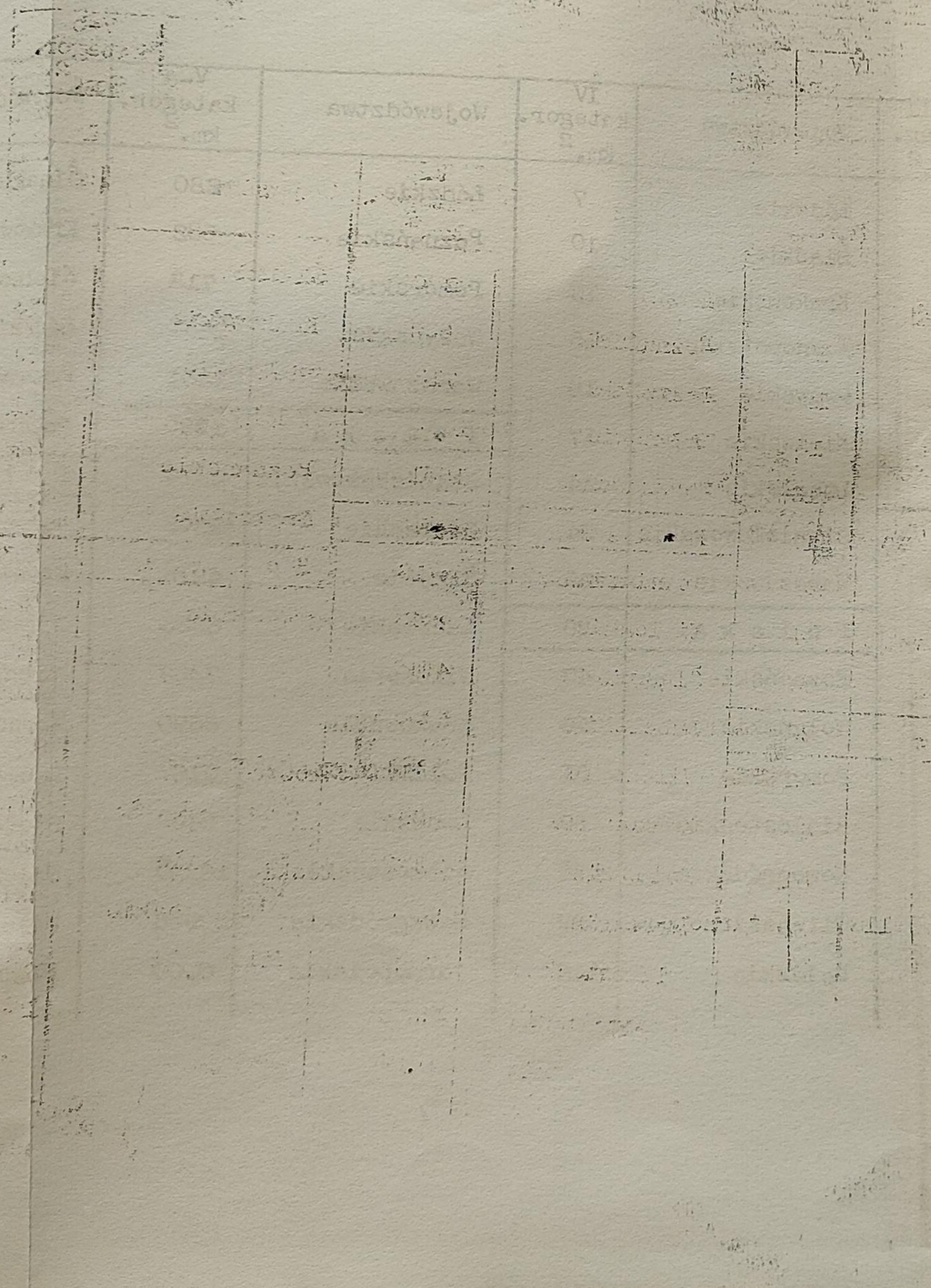

BIBLIOTEKA UAM W POZNANIU

PRZEDSIĘBIORSTWA HANDLU WŁÓKIENNICZEGO W STOSUNKU DO LICZBY LUDNOŚCI.

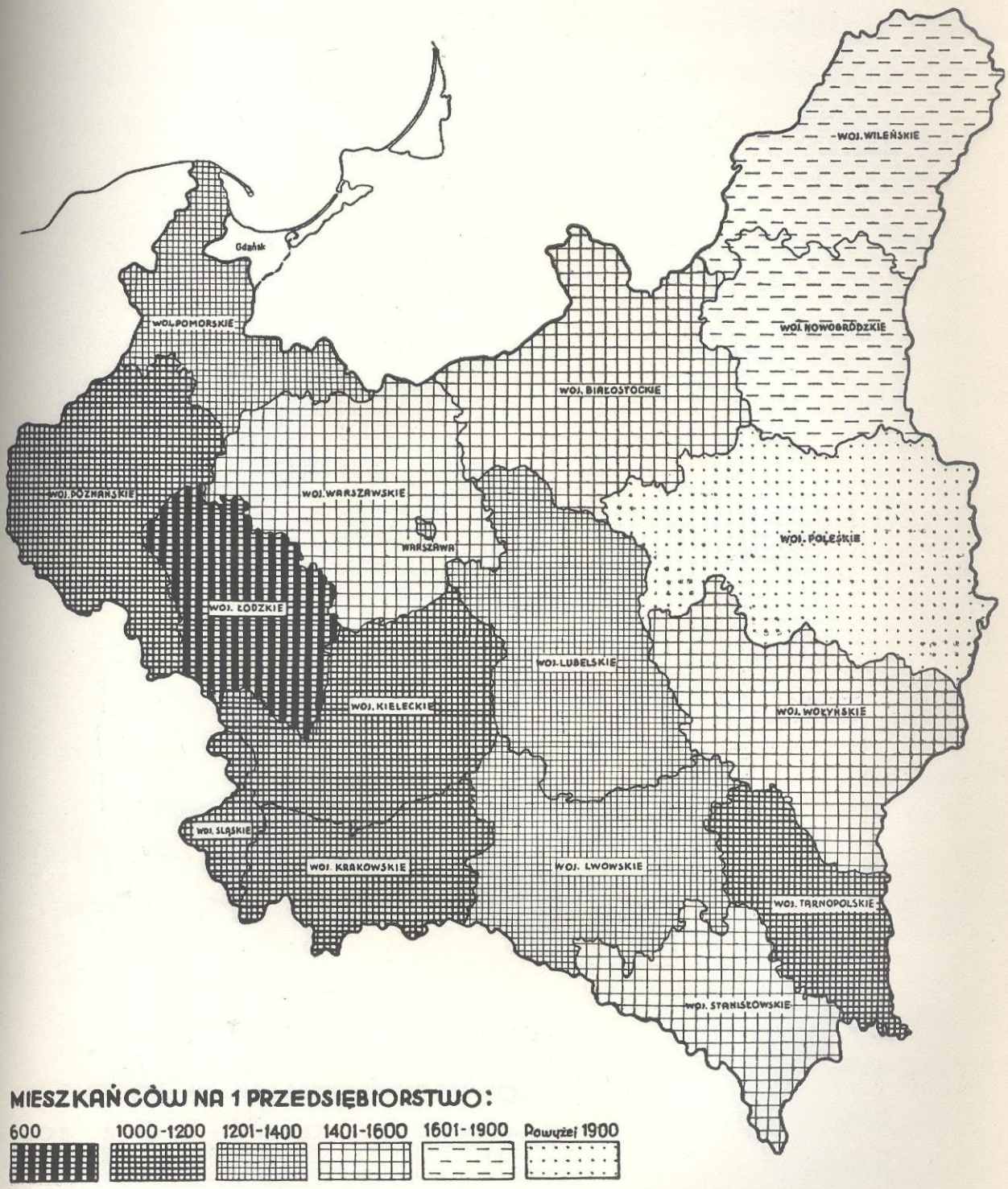

MIESZKAŃCÓW NA 1 PRZEDSIĘBIORSTWO:

600 | 1000-1200 | 1201-1400 | 1401-1600 | 1601-1900 | Powyżej 1900

ROZMIESZCZENIE PRZEDSIĘBIORSTW HANDLU WŁÓKIENNICZEGO W POLSCE

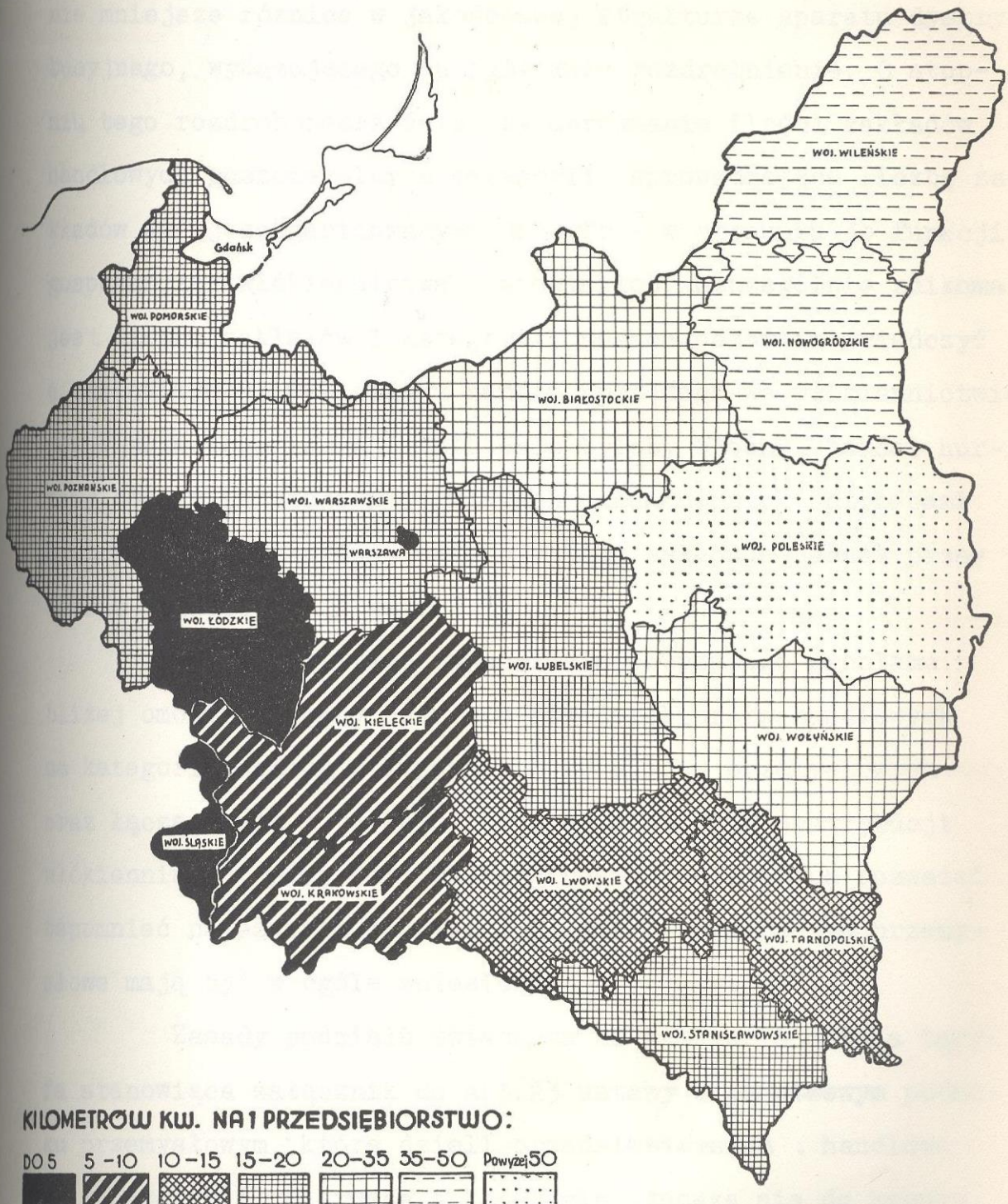

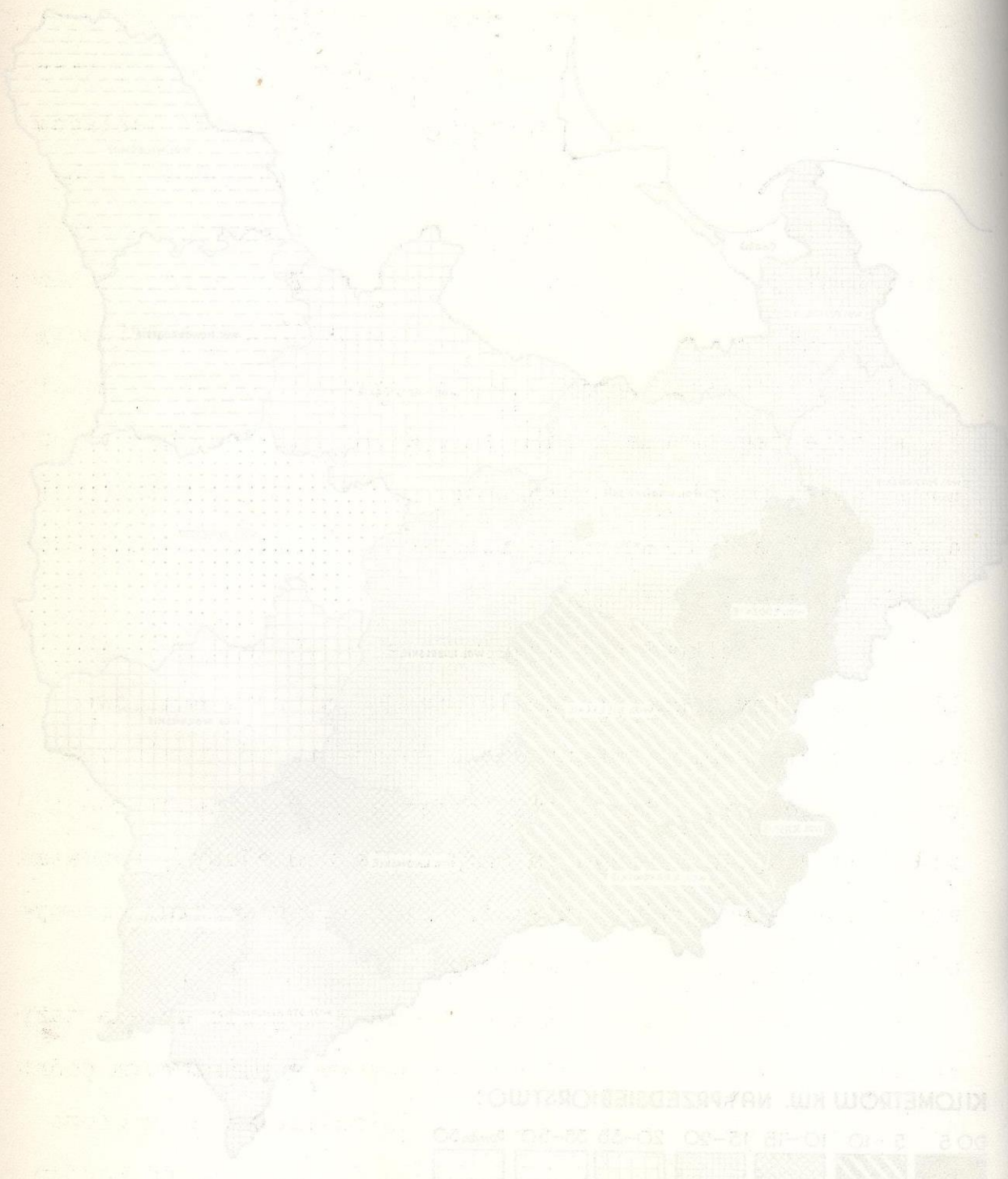

Handel hurtowy we włókiennictwie.

Znacznym różnicom w ilościowym rozmieszczeniu handlu włókienniczego na poszczególnych terenach kraju towarzyszą nie mniejsze różnice w jakościowej strukturze aparatu dystrybucyjnego, wykazującego na ogół duże rozdrobnienie. O stopniu tego rozdrobnienia świadczy porównanie ilości zakładów handlowych poszczególnych kategorii, sprowadzające liczbę zakładów wyżej zorganizowanych do cyfr - w stosunku do funkcji gospodarczej włókiennictwa - niewielkich. Szczególnie znikoma jest liczba zakładów I kategorii, mogąca pozornie świadczyć o całkowitym niemal zaniku handlu hurtowego we włókiennictwie. Oczywiście tego rodzaju założenie byłoby błędne, handel hurtowy bowiem istnieje w rozmiarach uzasadnionych potrzebami dystrybucji artykułów włókienniczych, wykupuje jednak przeważnie świadectwa II kat.

Dla całkowitego wyjaśnienia powyższego problemu bliżej omówimy zasady podziału przedsiębiorstw handlowych na kategorie według wykupywanych świadectw przemysłowych oraz łączące się z tą kwestią pojęcie hurtu w dystrybucji włókienniczej, przy czym na marginesie niniejszych rozważań wspomnieć należy, iż z dniem 1.I.1940 r. świadectwa przemysłowe mają być w ogóle zniesione.

Zasady podziału świadectw na kategorie ustala taryfa stanowiąca załącznik do art.23 ustawy o państwowym podatku przemysłowym, która dzieli przedsiębiorstwa handlowe na 5 kategorii. Pierwsze 4 kategorie odnoszą się do handlu ze stałą siedzibą, piąta do handlu wędrownego, czyli domokrążnego. Oczywiście zbędne jest podkreślanie, że taryfa

owych świadectw ujawnia ogólnie znane wadliwości, wobec czego i przy analizie danych cyfrowych dotyczących świadectw przemysłowych należy pamiętać o owych konstrukcyjnych niedomaganiach, jakie cechują instytucję świadectw przemysłowych w ogóle, a przyjęte przez taryfę kryteria klasyfikacyjne w szczególności.

Zresztą zasady podane w taryfie świadectw nie są jedynym i wyłącznym kryterium, gdyż obok przepisów taryfy obowiązują szeroko rozbudowane postanowienia okólników Ministerstwa Skarbu ustalających od szeregu lat rok rocznie ulgi przy nabywaniu świadectw.

Ponieważ powyżej zareprodukowane tablice ilustrują stan świadectw w r.1937, Izba podaje obok wyjaśnień dotyczących przepisów taryfy, ponadto podstawowe informacje naświetlające niektóre przepisy okólnika z 27.XI.1936 r. jako odnoszącego się do świadectw nabywanych w roku 1937.

K a t e g o r i a I. Do kategorii I-ej zalicza taryfa handel hurtowy, czyli zbyt wszelkiego rodzaju towarów przeważnie w większych ilościach t.zw. partiami głównie kupcom i przemysłowcom. Stosowanie powyższej definicji w praktyce stale nastręczało wiele trudności, gdyż wymagało oczywiście dodatkowego ustalenia, co rozumieć należy przez owo pojęcie większej ilości czyli partii towarów.

Analiza stosunków faktycznych okazała jednak, że właściwie pojęcie partii szczególnie we włókiennictwie nie ma swego realnego odpowiednika w rzeczywistości, gdyż w praktyce nie jest przestrzegana sprzedaż według jednolicie usztyw-

nionych norm zwyczajowych. Dlatego też Izba Przemysłowo-Handlowa w Łodzi zajęła stanowisko, że zamiast operować pojęciem partii, należy oprzeć kryterium I kategorii na wysokości rocznych obrotów osiąganych przez przedsiębiorstwo pod warunkiem, że sprzedaż dokonywana jest głównie kupcom i przemysłowcom.

Wysokość obrotów Izba Przemysłowo-Handlowa w Łodzi ustaliła w swej opinii na 3 miliony zł., a poczynając od roku 1937 na 2 miliony zł. Tak ujęty przez Izbę łódzką sprawdzian handlu hurtowego korygował ujemne strony określenia ustawowego, zaliczając do owego handlu większe przedsiębiorstwa będące źródłem zakupu dla kupców detalistów, zaopatrujących się w towar dla dalszej odsprzedaży oraz przemysłowców, przetwarzających nabyte surowce względnie półfabrykaty. O ile idzie o kryterium I-ej kategorii zanotować wypada, że: 1/część Izb oparła się również na wysokości rocznego obrotu, 2/ część ustaliła kryterium mieszane t.j. uwzględniające obok obrotu wielkość poszczególnych transakcji, 3/ część Izb ustaliła pojęcie partii oraz 4/ część w ogóle odnośnego kryterium nie ustaliła.

Różnorodność kryteriów stosowanych na terenie Rzeczypospolitej, a w szczególności ich niedoskonałość wynikająca z faktu, iż w praktyce omijać można było obowiązek wykupienia świadectw I-ej kategorii, oparty na kryterium dającej się podzielić partii, sprawiła, że szereg dużych przedsiębiorstw hurtowej sprzedaży znalazł się poza obrębem I-ej kategorii i ograniczył się do wykupienia świadectw kategorii II-ej. Potwierdzeniem tego poglądu jest fakt, iż wbrew faktycznemu układowi stosunków jedynie w Łodzi wykupiono względnie znacz-

ną ilość świadectw I-ej kategorii, mianowicie 46, gdy w Warszawie wykupiono owych świadectw zaledwie 4, w pozostałych zaś okręgach w ogóle brak przedsiębiorstw tej kategorii.

Zaznaczyć należy, że począwszy od roku 1937 świadectwa I-ej kategorii obowiązane były wykupywać stosownie do znowelizowanego art.14 ustawy o państwowym podatku przemysłowym poza przedsiębiorstwami zajmującymi się wyłącznie działalnością handlową również i przedsiębiorstwa przemysłowe na każdy utrzymywany przez nie poza obrębem lokalu przemysłowego zakład hurtowej sprzedaży. Zasada powyższa wynika z cyt. art.14 w brzemieniu obowiązującym od dnia 1.I.1937 r., w myśl którego jeżeli przedsiębiorstwo przemysłowe oprócz zakładu przemysłowego prowadzi także zakład handlowy poza jego obrębem celem sprzedaży w nim wyrobów własnej produkcji,to tego rodzaju zakłady handlowe uważa się za oddzielne. Jedynie sprzedaż produktów własnego wyrobu, dokonywana w tym samym lokalu gdzie mieści się zakład przemysłowy. nie stanowi oddzielnego przedsiębiorstwa i nie wymaga wykupienia świadectwa przemysłowego.

Przytoczony stan prawny o tyle różni się od stanu obowiązującego do dnia 1.I.1937, że według art. 14 w brzmieniu poprzednim zakłady hurtowej sprzedaży wyrobów własnej produkcji utrzymywane przez przedsiębiorstwo przemysłowe przy samym zakładzie przemysłowym lub poza nim, lecz w obrębie miejscowości, będącej jego siedzibą, albo też w innej miejscowości, o ile jest to jedyny hurtowy zakład sprzedaży poza siedzibą zakładu przemysłowego - nie stanowiły oddzielnego przedsiębiorstwa, przy czym na owe zakłady należało

jedynie uzyskać specjalną kartę rejestracyjną. Przytoczona zmiana przepisu art.14 spowodowała, że w roku 1937 zanotować można było wyjątkowy wzrost liczby wykupionych świadectw I-ej kategorii w stosunku do lat poprzednich spowodowany ową zmianą przepisów ustawowych.

Handel półhurtowy i detaliczny.

Kategoria II. Poza dużymi przedsiębiorstwami,które jedynie z racji niewłaściwych przepisów ustawy znalazły się w kategorii II-ej, kategoria owa w myśl przepisów ustawy obejmuje handel detaliczny, czyli sprzedaż wszelkiego rodzaju towarów w mniejszych ilościach zarówno drobnym kupcom, jak i spożywcom. Wchodzi tu zatem w grę t.zw. w potocznej mowie półhurt. Istotę sprzedaży detalicznej w rozumieniu ustawy stanowi: a/ sprzedaż towaru mniejszym kupcom, którzy nie zakupują w większych ilościach towaru w przedsiębiorstwach hurtowych względnie bezpośrednio w fabryce, b/ sprzedaż detaliczna w potocznym znaczeniu t.j. bezpośrednio spożywcom.

Zaznaczyć wypada, że świadectwa kat.II-ej wykupywane są zarówno przez przedsiębiorstwa handlowe zakupujące towar u fabrykantów lub kupców jak i przez nakładców, którzy powierzają surowce lub półfabrykaty przedsiębiorstwom przemysłowym dla wytworzenia towaru,będącego przedmiotem sprzedaży. Nawiasowo wspomnieć należy, że w praktyce sporną była kwestia, jakiego rodzaju świadectwa,t.j. jakiej kategorii handlowej czy przemysłowej powinni wykupywać nakładcy produkujący towar u chałupników. W materii tej ukazały się

orzeczenia Sądu Najwyższego, który orzekł, że wydawanie przez właściciela handlu towarowego obstalunków chałupnikom na przedmioty, sprzedawane w sklepie, stanowi oddzielne przedsiębiorstwo kategorii przemysłowej /O.S.N.K.II.323/29/ oraz iż posługiwanie się przedsiębiorcy chałupnikami ma jedynie ten skutek, że chałupników zalicza się do ogólnej ilości zatrudnionych w przedsiębiorstwie pracowników, decydującej dla określenia kategorii świadectwa przemysłowego /S.N.3 K.2644/36/. Stanowisko to jednak poddane zostało w doktrynie krytycznej analizie /glosa wicedyrektora dr.Sanda /O.P.A.Nr. 1989/37/. Jak wykazała praktyka stanowisko S.N. nie było całkowicie honorowane w praktyce i wielu tego rodzaju nakładców nadal zaopatrywało się w świadectwa kategorii handlowej.

Poza wymienionymi wyżej przedsiębiorstwami taryfa świadectw zalicza do przedsiębiorstw II-ej kategorii drobną sprzedaż /która w zasadzie podlega kat.III, jak o tym niżej będzie mowa/,nawet wyłącznie spożywcom,towarów posiadających cechy produkcji wytworniejszej, do których taryfa zalicza m.in. sprzedaż zagranicznych i krajowych towarów włóknistych, prócz krajowych towarów bawełnianych i półwełnianych oraz prócz samodziałów i innych materiałów używanych na ubiory ludowe.

Jak już wspomniano na wstępie, obok taryfy świadectw w grę wchodzą przepisy okólnika , co ma właśnie znaczenie przy ocenie przedsiębiorstw II-ej kategorii. Mianowicie okólnik z 27.XI.1936 r. przyznał przedsiębiorstwom handlu towarowego, których obroty nie przekroczyły na rok 1935 kwoty 50.000 zł., prawo wykupienia świadectw kategorii III-ej,cho-

ciażby w myśl taryfy podpadały pod kategorię II.

W rezultacie stwierdzić wypada, że w kategorii II-ej znajdują się: 1/ przedsiębiorstwa hurtowe, 2/ przedsiębiorstwa t.zw. półhurtowe, 3/ przedsiębiorstwa nakładcze oraz 4/ przedsiębiorstwa detaliczne - o ile ich obroty przekraczały 50.000 zł.

K a t e g o r i a III. Kategoria trzecia obejmuje stosownie do przepisów taryfy, "drobną sprzedaż, czyli sprzedaż wszelkich towarów, z wyjątkiem towarów produkcji wytworniejszej, o których była mowa ad kategoria II, wyłącznie spożywcom z zakładów, składających się z jednego pokoju". Analiza powyższej definicji wskazuje, że ma ona dość nikłe zastosowanie do przedsiębiorstw sprzedaży artykułów włókienniczych, gdyż przeważnie podpadają one pod pojęcie produkcji wytworniejszej /vide kat.II/ wobec czego wykupują świadectwa kategorii III-ej jedynie z mocy cytowanego okólnika, zezwalającego na automatyczne posiadanie świadectw III kategorii przedsiębiorstwom, których obroty nie osiągnęły 50.000 zł. Oprócz tych przedsiębiorstw obowiązek wykupienia świadectw III-ej kategorii rozciąga się w myśl przepisów taryfy na zakłady handlu towarowego, należące do spółdzielni bez względu na rodzaj prowadzonego handlu. Zaznaczyć należy, że zakłady prowadzące handel towarowy na podstawie świadectw przemysłowych trzeciej kategorii wykupionych stosownie do przepisów taryfy na drobną sprzedaż, mogą zatrudniać prócz właściciela lub zastępującego go dorosłego członka jego rodziny, najwyżej jednego, dorosłego subiekta handlowego.

W końcu nadmienić wypada, że w myśl przytoczonego już okólnika Ministerstwa Skarbu, przedsiębiorstwa drobnej sprzedaży kategorii III-ej, które w roku 1935 nie osiągnęły obrotów w kwocie 15.000 zł., zostały uprawnione do wykupienia na rok 1937 świadectw IV-ej kategorii bez potrzeby składania indywidualnych podań.

Kategoria IV. Do czwartej kategorii zalicza taryfa drobną sprzedaż towarów, z wyjątkiem towarów produkcji wytworniejszej / vide kat. II./, wyłącznie spożywcom, dokonywaną z niewielkich pomieszczeń, nie posiadających ani wyglądu, ani charakteru pokoju.

Wchodzi tu zatem w grę handel ze stałą siedzibą uprawiany m.in. na targach miejskich, z budek, straganów i tp. W zakładach, prowadzących handel towarowy na podstawie świadectw IV-ej kategorii, wykupionych w myśl taryfy, nie może być zatrudniony prócz właściciela lub zastępującego go dorosłego członka jego rodziny, żaden dorosły najemny subiekt handlowy.

Poza tym kategoria IV-ta obejmuje przedsiębiorstwa korzystające z ulgowych przepisów okólnika Ministerstwa Skarbu, które w myśl taryfy podpadają pod kat. III.

W końcu nadmienić wypada, że okólnik w sprawie ulg przy nabywaniu świadectw zezwolił przedsiębiorstwom IV-ej kategorii, które w roku 1935 nie osiągnęły obrotów w kwocie 5.000 zł., na wykupienie świadectw kat. IV-ej półrocznych, t.j. za cenę świadectwa półrocznego.

IZBA PRZEMYSŁOWO HANDLOWA

K a t e g o r i a V. Kategoria piąta taryfy świadectw obejmuje handel wędrowny przyczym dzieli się na kat.V-a przeznaczoną dla handlu rozwoźnego oraz Vb dla handlu obnośnego. W handlu wędrownym czyli domokrążnym za przedsiębiorstwo uważa się stosownie do art. 19 ustawy o podatku przemysłowym: a/ dla handlu obnośnego - sprzedaż towarów ze skrzyni,kufra, walizy itp.. opakowania, przenoszonego z miejsca na miejsce przez kupca oraz b/ dla handlu rozwoźnego - sprzedaż towarów z wozu,łodzi itp. pomieszczenia przewożonego z miejsca na miejsce przy pomocy siły zwierzęcej. Wymieniony rodzaj handlu może być uprawiany w zakresie artykułów włókienniczych na terenie byłej dzielnicy rosyjskiej jedynie poza obrębem miast i miasteczek, przy czym wyłączone są artykuły produkcji wytworniejszej, o których była już mowa wyżej. Bliższe wyjaśnienia pojęcia handlu wędrownego zawiera § 73 rozporządzenia wykonawczego do ustawy o podatku przemysłowym, który prócz cech wyżej wymienionych podaje, iż za handel wędrowny uważa się taki handel przenośny, który nie ma stałej siedziby przemysłowej, jest wykonywany samoistnie i osobiście przez handlującego i ogranicza się do drobnej sprzedaży wyłącznie spożywcom.

I n n e f o r m y h a n d l o w e. Poza handlem uprawianym na własny rachunek wspomnieć wypada o handlu na rachunek cudzy, który wchodzi w zakres działalności przedsiębiorstw komisowych i pośrednictwa handlowego. Przedsiębiorstwa owe obowiązane są stosownie do rozdziału VI taryfy świadectw wykupić świadectwa I kategorii jeżeli utrzymują oddziały,

a kat.II-ej, gdy nie utrzymują oddziałów lub filii. Na owe oddziały i filie wykupuje się świadectwa kategorii II-ej. Wreszcie wspomnieć wypada, że taryfa świadectw przewiduje obowiązek wykupienia specjalnej kategorii IIb dla pośredników handlowych, uprawiających swe zajęcie osobiście bez utrzymywania biura i pracowników handlowych.

Poza tym handel artykułami włókienniczymi uprawiany jest na jarmarkach, przy czym w owym handlu jarmarcznym za przedsiębiorstwo wymagające wykupienia osobnego świadectwa przemysłowego uważa się w myśl przepisów taryfy sprzedaż na jarmarkach trwających dłużej niż trzy dni towarów należących do przedsiębiorstwa, które nie przedstawi dowodu wykupienia świadectwa z tytułu posiadania zakładu handlowego lub przemysłowego.-

Rozmieszczenie przedsiębiorstw I i II kategorii.

/Tabl. 4 i 4-a, Kartogram str. 73 /.

Przytoczone wyżej omówienie, dające ogólną charakterystykę roli i działalności przedsiębiorstw poszczególnych kategorii w handlu włókienniczym, stanowić będzie niezbędne uzupełnienie dalszych rozważań, dotyczących rozmieszczenia aparatu dystrybucyjnego włókiennictwa z uwzględnieniem poziomu jego organizacji handlowej.

Na ogół poziom ten nie jest wysoki. Przedsiębiorstw wyżej zorganizowanych, wykupujących świadectwa I i II kat. znajduje się w handlu włókienniczym tylko 2,949, co odpowiada 11,42 proc. ogólnej ilości zakładów handlowych omawianej branży. W stosunku do zasadniczych założeń o formach

organizacyjnych handlu jest to odsetek niewątpliwie niski, stwierdzić wszakże należy, iż znacznie przewyższa on jeszcze odpowiedni odsetek dla całego handlu towarowego, wyrażający się cyfrą zaledwie 4,74 proc.

Jak już wspomnieliśmy, najwięcej zakładów handlu włókienniczego znajduje się w woj. centralnych, przy czym na tym terenie również typ organizacyjny aparatu handlowego jest stosunkowo wysoki. Wymieniona grupa wpjewództw liczy mianowicie 1.804 przedsiębiorstw I i II kat., co stanowi 15,06 proc.ogólnej ilości przedsiębiorstw handlu włókienniczego na powyższym terenie. Podobny stan rzeczy panuje w wojew.zachodnich, gdzie przy znacznie mniejszym liczebnie aparacie handlowym - na zakłady wykupujące świadectwa II kat. przypada 15,08 proc.

Największe rozdrobnienie handlu włókienniczego wykazują województwa południowe, w których stosunek procentowy zakładów II kat. do ogólnej ilości przedsiębiorstw handlowych branży włókienniczej w tych województwach wyraża się zaledwie cyfrą 5,29 proc. Pod tym względem ustępują one nawet najsłabiej uposażonym w aparat dystrybucyjny woj. wschodnim,gdzie przedsiębiorstwa wyżej zorganizowane /II kat./ stanowią 7,08 proc. całej ilości przedsiębiorstw handlu włókienniczego, działających na tym terenie.

Pamiętać jednak należy, iż funkcje gospodarcze przedsiębiorstw handlowych, wykupujących świadectwa wyższych kategorii, nie wszędzie są jednakowe. W ośrodkach produkcji włókienniczej, wzgl. w wielkich centrach dyspozycji gospodarczej jakim jest np. Warszawa, stanowią one w dużym odsetku główne placówki handlu hurtowego, obejmujące swą działalnością całą

Polskę. Dotyczy to nie tylko przedsiębiorstw I kat., istniejących wyłącznie na terenie Łodzi i Warszawy i reprezentujących t.zw. wielki hurt włókienniczy, lecz również zakładów, wykupujących świadectwa II kat. Rola ich w Łodzi, Warszawie, Białymstoku i Bielsku jest niewątpliwie inna niż w pozostałych miastach. W pierwszym wypadku w przeważnej mierze spełniają one funkcje hurtowych punktów rozdzielczych, obejmujących swym zasięgiem w zasadzie cały kraj i z tego względu stanowią pierwsze ogniwo w łańcuchu pośrednictwa między producentem i konsumentem. Przedsiębiorstwa handlowe tej samej kategorii w mniejszych miastach z natury rzeczy mają ograniczony teren działalności, zacieśniający ich znaczenie jako placówek rozdzielczych do granic regionalnych, skutkiem czego zakłady te w daleko większym stosunku schodzą do roli przedsiębiorstw handlu półhurtowego i do roli drugiego ogniwa w aparacie dystrybucyjnym włókiennictwa. Oczywiście i tutaj istnieją wyjątki, wiele bowiem prowincjonalnych przedsiębiorstw handlowych II kat. prowadzi działalność wyłącznie hurtową i zaopatruje się w towary bezpośrednio u producenta, jednakże w przeważnej mierze przedsiębiorstwa tego rodzaju prowadzą obok sprzedaży hurtowej również detaliczną, bardzo często z wyraźną tej ostatniej przewagą.

Zwłaszcza w zakresie artykułów bawełnianych wyraźnie występuje rola tych przedsiębiorstw jako drugiego etapu w działalności włókienniczego aparatu dystrybucyjnego. Masowość produkcji wyrobów bawełnianych kształtuje ich zbyt w sposób oddający zdecydowaną przewagę firmom handlowym, mogącym zapewnić masowy odbiór wymienionych towarów u źródła produkcji, a tym samym mającym możność rozprowadzenia ich na terenie ca-

łego kraju, a przynajmniej znacznej jego części. Z tych względów w artykuły bawełniane bezpośrednio w fabryce zaopatrują się przedsiębiorstwa handlu hurtowego, mające siedzibę w miejscu produkcji, zaś z przedsiębiorstw regionalnych te, które działalnością swą zdołały objąć dostatecznie duży teren, jak np. firmy hurtowe lwowskie, obsługujące trzy rozległe i gęsto zaludnione województwa.

Inaczej rzecz przedstawia się w odniesieniu do towarów wełnianych i jedwabnych, których sprzedaż u źródła produkcji odbywa się mniejszymi partiami, dostępnymi nie tylko hurtownikowi i półhurtownikowi prowincjonalnemu lecz również detaliście.

Omówiony wyżej niejednolity charakter funkcji gospodarczej, spełnianej przez zakłady II kategorii w pewnej mierze wywiera również wpływ na ich rozmieszczenie na poszczególnych terenach kraju. Zgęszczenie tego rodzaju przedsiębiorstw występuje w dwóch wypadkach: wówczas gdy stanowią one źródło zaopatrzenia w towary włókiennicze dla szerszego okręgu odbiorczego oraz wówczas, gdy stan gospodarczy terenu ich działalności uzasadnia istnienie wyżej zorganizowanego handlu detalicznego.

Pierwszy wypadek zachodzi w odniesieniu do woj.łódzkiego, które jako centralny ośrodek dystrybucji włókienniczej wykazuje najwyższy poza Warszawą odsetek przedsiębiorstw handlowych II kat. wynoszący 26,53 proc. ogólnej ilości zakładów na powyższym terenie. Pod tym względem woj.łódzkie ustępuje jedynie Warszawie, gdzie odpowiedni stosunek wyraża się cyfrą 39,19 proc., co jednak jest zrozumiałe zważywszy, iż stosunek ten dotyczy wyłącznie ośrodka miejskiego i to największego w Polsce, gdzie pod II kat. działają nie tylko przed-

siębiorstwa hurtowe i półhurtowe lecz również pewna ilość wyższego typu zakładów, prowadzących sprzedaż towarów wyłącznie konsumentom. Również województwa, w których mieszczą się ośrodki zaopatrzenia w towar dla większych terenów posiadają w stosunku do swego aparatu dystrybucyjnego względnie duży odsetek firm II kat. Dotyczy to nawet województw o bardzo rzadkiej sieci handlowej, jak np. woj.wileńskie i poleskie, w których główne miasta stanowią źródła zaopatrzenia dla firm mniejszych, rozsianych na rozległych terenach nie tylko województw wymienionych lecz również sąsiednich.

Ten sam wypadek zachodzi w odniesieniu do woj. lwowskiego, które, stanowiąc centralny punkt rozdzielczy dla Małopolski Wschodniej, wykazuje odsetek przedsiębiorstw wyższego typu organizacji handlowej większy od przeciętnej normy dla grupy województw południowych. Zato pozostałe województwa tej dzielnicy - stanisławowskie i tarnopolskie - spadają na szary koniec tabelki zakładów II kat., jako teren "ogołocony" z nich na rzecz woj.lwowskiego.

W podobnej sytuacji znajduje się woj.warszawskie posiadające znikomy odsetek firm większych, które skupiły się przeważnie w Warszawie, stanowiącej - jako miasto wydzielone - pozycję odrębną.

Dużą ilość przedsiębiorstw II kat. posiadają również woj.zachodnie, które pod tym względem kroczą bezpośrednio po Warszawie i woj.łódzkim. Jednakże wysoki na tym terenie odsetek firm II kat., wynoszący od 14,34 proc. w woj. poznańskim do 15,92 proc. w woj. śląskim tłumaczy się nie tylko istnieniem firm hurtowych i półhurtowych, lecz przede wszystkim wyższym w dzielnicy zachodniej poziomem handlu detalicznego, posłu-

gującego się w szerszym zakresie siłami najemnymi i wogóle prowadzonego w większych rozmiarach, co w myśl systematyki świadectw przemysłowych uzasadnia nabycie świadectwa II kat.

Przedsiębiorstwa niższych kategorii.

W grupie przedsiębiorstw III kat. /Tabl.4a,kartogram str. 74 /, a więc w grupie drobniejszego handlu detalicznego, uprawianego jednak w sklepach, a nie w budkach, straganach i t.p. - na pierwsze miejsce wysuwają się województwa wschodnie, zwłaszcza wileńskie i nowogródzkie, w których zakłady handlowe tej kategorii stanowią 42,10 i 41,31 proc. ogólnej ilości przedsiębiorstw istniejących na ich terenie, t.j.znacznie ponad przeciętną dla Polski, wynoszącą 24,50 proc. Świadczy to, iż przy całej swej szczupłości włókienniczy aparat dystrybucyjny na wschodzie kraju ma stosunkowo nieźle rozbudowany handel detaliczny, wprawdzie drobny, stojący jednak nie na najniższym szczeblu organizacyjnym.

Za wymienionymi idą dalsze województwa wschodnie wzgl. południowo-wschodnie, a następnie zachodnie i środkowe.Wśród tych drugich wyjątek stanowi woj.łódzkie, które,posiadając duży odsetek przedsiębiorstw II kat., w grupie III kat. schodzi na jedno z ostatnich miejsc. Wyprzedza ono jedynie woj. lwowskie i tarnopolskie, które wykazują najmniej przedsiębiorstw handlowych III kat.

Sytuacja zmienia się całkowicie na odcinku najniższego typu handlu osiadłego,t.j. w grupie przedsiębiorstw IV kat. /Tabl.4a,kartogram str. 75 /. Tego rodzaju przedsiębiorstw najwięcej posiadają właśnie woj. południowe, z których woj.

tarnopolskie wykazujo ich 82,39 proc., lwowskie 71,93 proc. i t.d. Na koniec tabeli schodzą te ośrodki, które posiadają większy odsetek zakładów wyżej zorganizowanych, a więc Warszawa, woj.zachodnie,woj.łódzkie, woj.wschodnie.

Zaznaczyć należy, że handel straganowy jest w Polsce najbardziej rozpowszechnionym typem handlu włókienniczego. Przedsiębiorstwa tej grupy stanowią aż 56,65 proc. całego aparatu dystrybucyjnego włókiennictwa. Cyfra powyższa, wskazująca, iż więcej niż połowa przedsiębiorstw tej branży znajduje się na najniższym stopniu organizacyjnym, najlepiej świadczy o rozdrobnieniu oraz małej zasobności finansowej włókienniczego aparatu handlowego.

Dodać trzeba, iż katastry niektórych Izb Przemysłowo-Handlowych wykazują większe ilości przedsiębiorstw IV kategorii od podanych w zestawieniach G.U.S., przy uwzględnieniu przeto powyższych różnic odsetek handlu straganowego we włókiennictwie byłby jeszcze wyższy. Tak więc według danych Izby sosnowieckiej na terenie woj.kieleckiego znajduje się 1.544 przedsiębiorstw IV kat. zamiast 1.518 podanych przez G.U.S. Izba lubelska wykazuje ich w woj.lubelskim 1.340 zamiast 1.281, a w woj.wołyńskim 804 zamiast 778 i t.d.

Niski poziom handlu włókienniczego ujawni się jeszcze wyraźniej, gdy uwzględnimy przedsiębiorstwa Va i Vb kategorii /Tabl.4a,kartogram str. 76 /, t.j. handel obwoźny i obnośny, który stanowi 7,43 proc. całego aparatu handlowego, podnosząc udział przedsiębiorstw najniższych kategorii w organizacji obrotu towarami włókienniczymi do z górą 64 proc. Jednakże i ten odsetek można jeszcze kwestionować z uwagi na wątpliwą ścisłość cyfr, dotyczących przedsiębiorstw V kat. Wyjątkowo

trudna uchwytność rejestracyjna tej kategorii kupców pozwala przypuszczać, iż liczba wykupionych świadectw przemysłowych nie pokrywa się z liczbą istniejących w rzeczywistości ruchomych placówek handlowych, których cały asortyment towarowy mieści się najczęściej w jednej walizce lub plecaku.

Za słusznością tezy o niemożności ustalenia dokładnych danych cyfrowych, dotyczących handlu V kat., przemawia jego rozmieszczenie według terytorialnego podziału świadectw przemysłowych. Odnoszące się do nich cyfry wskazują, iż największy stosunkowo odsetek przedsiębiorstw handlowych tej kategorii przypada na zamożne, posiadające znaczne ilości zakładów wyżej zorganizowanych woj.zachodnie, gdy natomiast w nieuprzemysłowionych woj.południowych, południowo-wschodnich i wschodnich - o rzadkiej sieci handlowej i znacznej przewadze firm niższych kategorii - procent ten spada właśnie do poziomu bliskiego zeru lub zgoła do zera.

Nie ulega chyba wątpliwości, iż różnice te spowodowane są w dużej mierze innymi warunkami pracy aparatu skarbowego na wschodzie i zachodzie Polski, co sprawia, iż w dzielnicach zachodnich istnieje możność daleko dokładniejszego uchwycenia handlu wędrownego i pociągnięcia go w konsekwencji do wykupienia odpowiednich świadectw przemysłowych.

Woj.wschodnie i południowe z uwagi na niski stopień zagospodarowania i stosunkowo ubogą sieć osiadłych przedsiębiorstw handlowych stanowią podatniejszy teren dla rozwoju handlu wędrownego, przyjąć przeto należy, iż istnieje on w szerszych rozmiarach niż podają oficjalne zestawienia, ze względu wszakże na przytoczone wyżej okoliczności w znacznej mierze działa anonimowo.

Omówienie powyższe wskazuje na dużą różnorodność struktury handlu włókienniczego w Polsce, w znacznym stopniu utrudniającą jej chrakterystykę. Nieliczne tylko grupy województw dają podobny obraz ilościowej i jakościowej konstrukcji aparatu dystrybucyjnego, poza tym zaś wykazują mniej lub więcej wydatne różnice, uwidaczniające się specjalnie wyraźnie przy porównywaniu poszczególnych dzielnic kraju. Tak znaczne zróżniczkowanie aparatu handlowego wyklucza zastosowanie jednakowych kryteriów porównawczych dla jego oceny i uniemożliwia osiągnięcie jednolitej dla całej Polski charakterystyki tego aparatu. W konsekwencji syntetyczne ujęcie istniejącego stanu rzeczy daje się przeprowadzić jedynie w stosunku do poszczególnych terenów kraju.

Opierając się na liczbie wykupionych świadectw przemysłowych, a więc abstrahując od przyczyn, jakie wpłynęły na taki, a nie inny układ stosunków - wyodrębnić należy grupę województw zachodnich i część centralnych jako wyróżniających się względnie dużą gęstością aparatu handlowego i stosunkowo znacznym odsetkiem firm wyższych kategorii. W wymienionych województwach rozlokowany jest większy hurt, zaś handel detaliczny wykazuje dość duży procent przedsiębiorstw, stojących na wyższym szczeblu organizacyjnym.

W innych dzielnicach układ stosunków jest daleko mniej jednolity, przy czym silnie wzrasta tutaj udział zakładów handlowych niższych kategorii w dystrybucji towarów włókienniczych. Szczególnie wyraźnie uwidacznia się to w woj. południowych oraz w rolniczych woj. centralnych, gdzie przy stosunkowo niezłej gęstości aparatu handlowego przedsiębiorstwa niższych kategorii dominują w jego budowie strukturalnej.

Woj.wschodnie odznaczają się słabym rozwojem sieci handlowej włókiennictwa przy dużej przewadze firm niższych kategorii, wśród których znaczny odsetek stanowią zakłady III kat.

Wobec różnorodności w rozmieszczeniu handlu włókienniczego uogólnienie istniejącego o tej mierze układu stosunków jest - jak zaznaczaliśmy - trudne. Wszakże jako zasadę dość powszechnie występującą przyjąć można, iż małemu zgęszczeniu sieci aparatu handlowego towarzyszy zazwyczaj silne jego rozdrobnienie, wyrażające się w zdecydowanej przewadze przedsiębiorstw niskiego typu organizacyjnego. Specjalnie wyraźnie zasada ta występuje w woj. poleskim i stanisławowskim.

ROZMIESZCZENIE PRZEDSIĘBIORSTW HANDLU WŁÓKIENNICZEGO II KATEGORII

W STOSUNKU DO OGÓLNEJ ILOŚCI PRZEDSIĘBIORSTW HANDLU WŁÓKIENNICZEGO W POSZCZEGÓLNYCH WOJEWÓDZTWACH

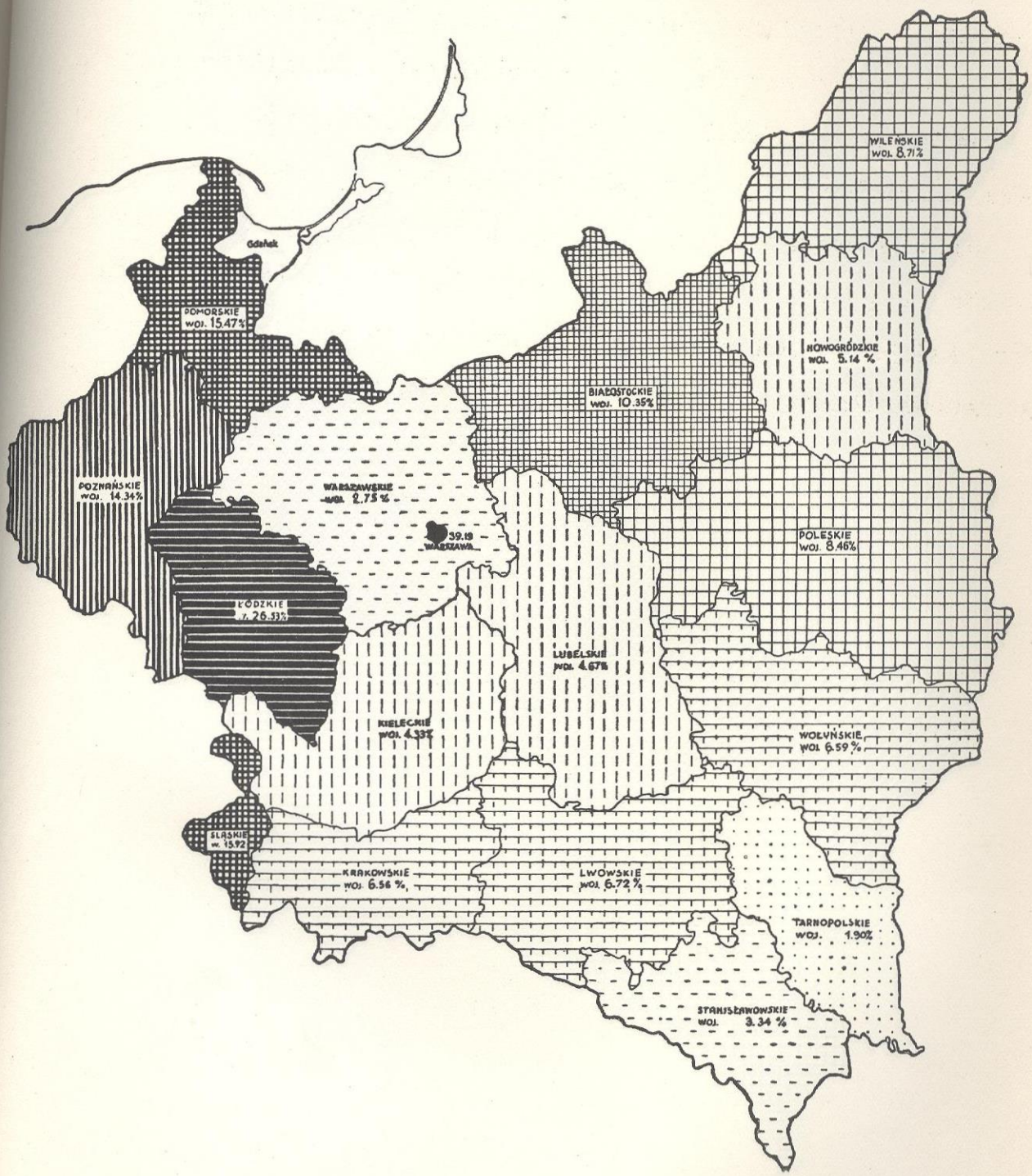

ROZMIESZCZENIE PRZEDSIĘBIORSTW HANDLU WŁÓKIENNICZEGO III KATEGORII

W STOSUNKU DO OGÓLNEJ ILOŚCI PRZEDSIĘBIORSTW HANDLU WŁÓKIENNICZEGO W POSZCZEGÓLNYCH WOJEWÓDZTWACH.

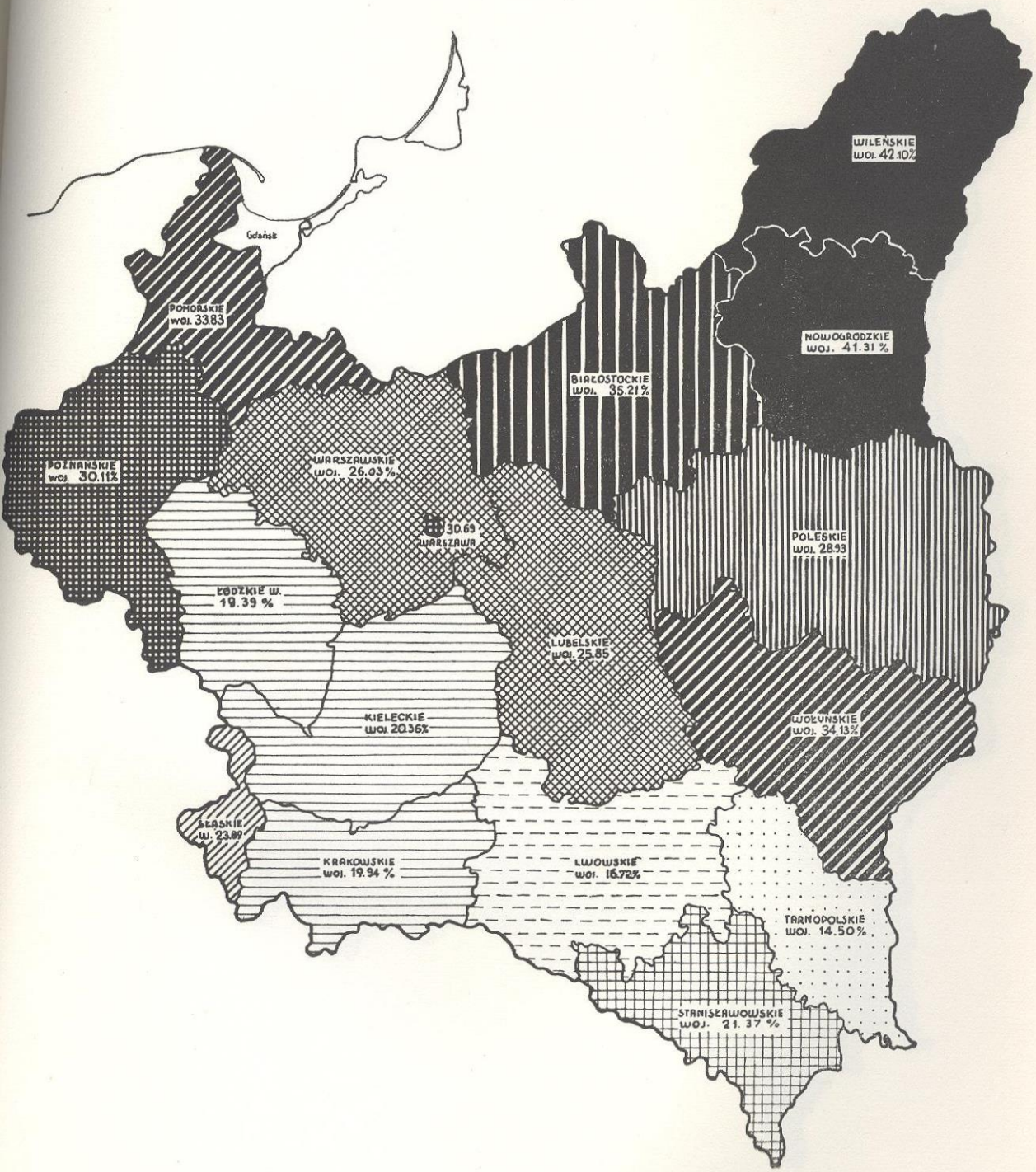

ROZMIESZCZENIE PRZEDSIĘBIORSTW HANDLU WŁÓKIENNICZEGO IV KATEGORII

W STOSUNKU DO OGÓLNEJ ILOŚCI PRZEDSIĘBIORSTW HANDLU WŁÓKIENNICZEGO W POSZCZEGÓLNYCH WOJEWÓDZTWACH.

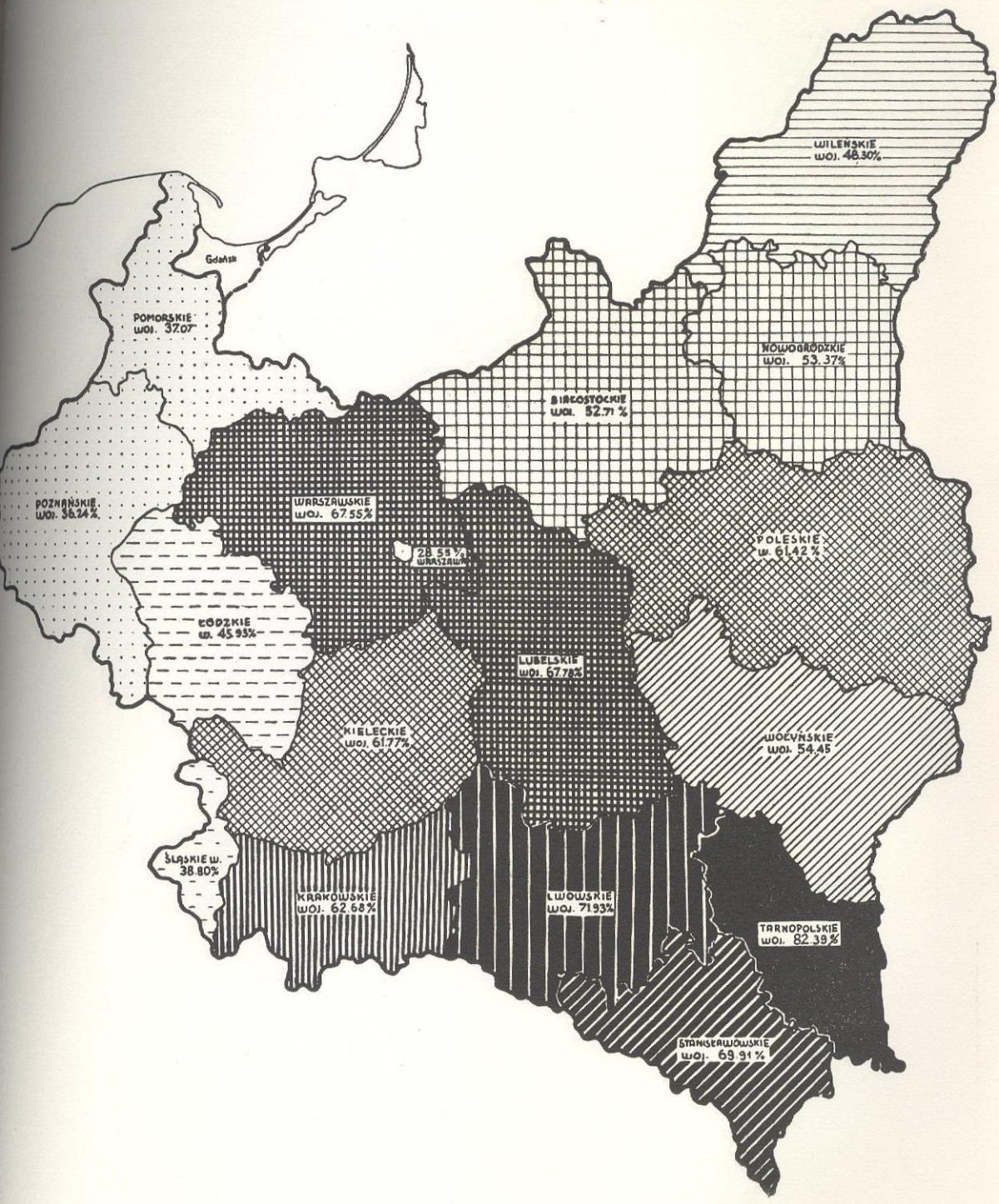

ROZMIESZCZENIE PRZEDSIĘBIORSTW HANDLU WŁÓKIENNICZEGO V KATEGORII (Va i Vb ŁĄCZNIE)

W STOSUNKU DO OGÓLNEJ ILOŚCI PRZEDSIĘBIORSTW HANDLU WŁÓKIENNICZEGO W POSZCZEGÓLNYCH WOJEWÓDZTWACH

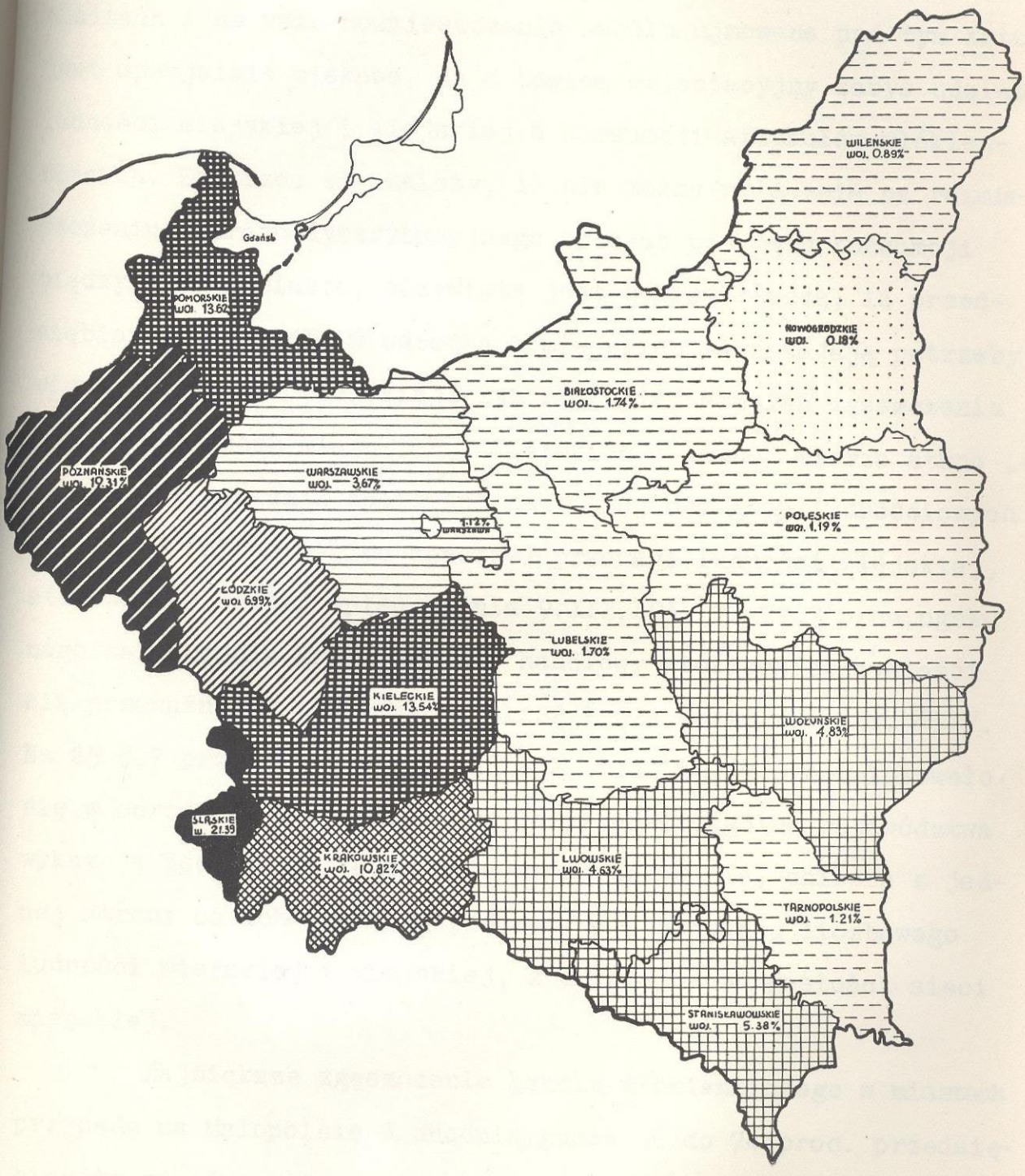

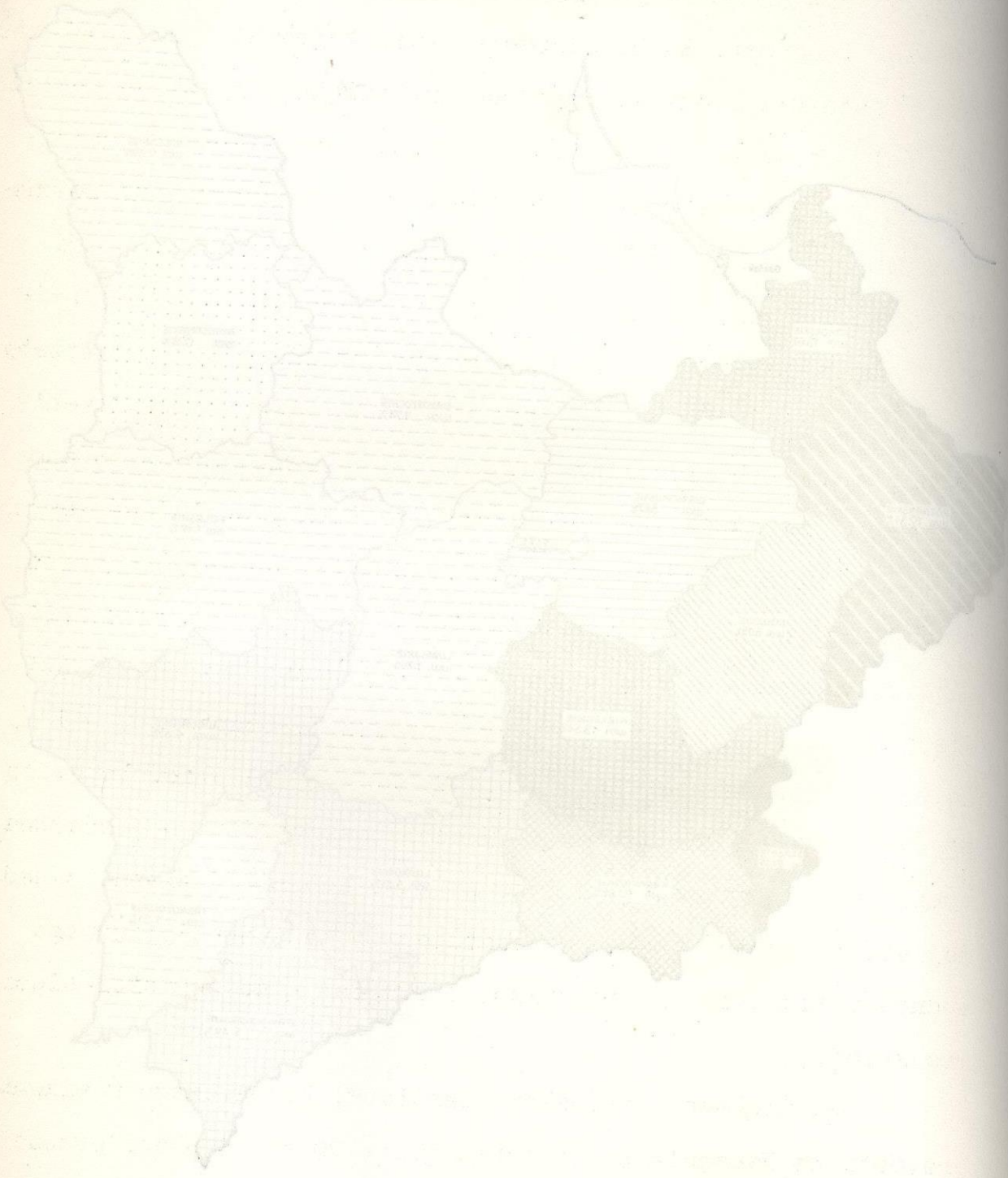

Rozmieszczenie handlu włókienniczego w miastach i na wsi.

Ważną cechą charakteryzującą strukturę handlu włókienniczego jest stosunek ilościowy przedsiębiorstw osiadłych w miastach i na wsi. Rozmieszczenie handlu ujmowane pod tym kątem jest specjalnie ciekawe, daje bowiem orientacyjny zarys udziału ludności miejskiej i wiejskiej w konsumcji artykułów włókienniczych. Zastrzec się należy, iż nie można wyłącznie na rozmieszczeniu aparatu dystrybucyjnego opierać podziału konsumcji między wieś i miasto, oczywistą jest bowiem rzeczą, iż przedsiębiorstwa osiadłe w ośrodkach miejskich zaspakajają potrzeby również ludności wiejskiej, tym nie mniej stopień zgęszczenia handlu w gminach miejskich i wiejskich w pewnej mierze stanowić będzie wskaźnik zdolności nabywczej obu grup ludnościowych.

W Polsce pomimo znacznej przewagi ludności wiejskiej, stanowiącej według spisu z dnia 9.XII.1931 r. 72,7 proc.ogólnego zaludnienia kraju, aparat handlowy włókiennictwa mieści się przeważnie w miastach /Tabl.22 i 22a,kartogram str. 83 /. Na 25.807 przedsiębiorstw - 16.432, t.j. 63,67 proc.ulokowało się w ośrodkach miejskich, przy czym poszczególne województwa wykazują pod tym względem duże zróżniczkowanie, zależne z jednej strony od ich stanu gospodarczego i stosunku liczbowego ludności miejskiej i wiejskiej, z drugiej - od gęstości sieci miejskiej.

Największe zgęszczenie handlu włókienniczego w miastach przypada na Małopolskę Wschodnią, gdzie 70 do 74 proc. przedsiębiorstw znajduje się w ośrodkach miejskich, pomimo, iż stosunek ludności miejskiej do ogółu ludności wynosi tylko od 16,9

proc.w woj. tarnopolskim do 24,8 proc. w woj. lwowskim.Odwrotny stan rzeczy istnieje natomiast w woj.wschodnich, które wykazują stosunkowo małe zgęszczenie aparatu dystrybucyjnego w gminach miejskich, schodząc pod tym względem na dalsze miejsca tabeli. Tak więc w woj. wileńskim jedynie 42,39 proc. przedsiębiorstw handlu włókienniczego ulokowało się w miastach,w woj. wołyńskim - 49,96 proc., w nowogródzkim - 52,13 proc., w poleskim - 58,66 proc., w upodobniającym się do grupy woj. wschodnich pod względem struktury gospodarczej i demograficznej woj. lubelskim - 48,04 proc.

Tak wysoki stosunkowo udział wsi w rozlokowaniu handlu włókienniczego na terenie wymienionych województw przypisać należy nikłej ilości miast w wschodnich dzielnicach kraju.Według spisu z roku 1931 woj.wileńskie posiadało tylko 1 miasto liczące powyżej 10.000 mieszkańców, nowogródzkie 3, poleskie 4, wołyńskie 8. Wyjątkowo rzadka sieć ośrodków miejskich na wschodzie kraju zmuszała tamtejszy handel do lokowania się w gminach wiejskich, zasięg bowiem miast z natury rzeczy był ograniczony.

W województwach stojących na wyższym poziomie gospodarczym i posiadających stosunkowo duży odsetek ludności miejskiej, jak województwa zachodnie i częściowo środkowe, rozmieszczenie aparatu handlowego między wieś i miasta jest bardziej równomierne i jednolite. W grupie tej odsetek przedsiębiorstw mających siedzibę w gminach miejskich waha się od 62 od 68 proc., w daleko większym stopniu odpowiadając stosunkowi ludności miejskiej niż np. w woj. południowo-wschodnich.

Wyjątek stanowią tutaj woj. łódzkie i śląskie. W pierwszym - procent przedsiębiorstw handlowych w miastach jest wy-

soki i wyraża się cyfrą 70,83 proc., w drugim - przeciwnie - odsetek ten spada do 44,81 proc. Zgęszczenie handlu włókienniczego w miastach woj.łódzkiego jest spowodowane z jednej strony dużą gęstością sieci miejskiej, wymienione wojew. liczy bowiem 17 miast powyżej 10.000 mieszkańców, zaś ludność miejska wynosi 41,9 proc. ogólnej ilości mieszkańców województwa +/, z drugiej jest ono wynikiem szerokiego zakresu działania handlu łódzkiego, będącego w znacznej mierze głównym ośrodkiem rozdzielczym towarów włókienniczych. Jak to omówiliśmy wyżej, odsetek przedsiębiorstw handlu hurtowego w wojew. łódzkim jest stosunkowo wysoki i to staje się drugą poważną przyczyną silnego zgęszczenia aparatu handlowego na terenie miast. Odwrotny układ stosunków w woj. śląskim tłumaczyć należy odmienną strukturą demograficzną i wysokim poziomem organizacyjnym gmin wiejskich. Zamieszkała w dużym stopniu przez ludność zamozniejszą, zarobkującą w sąsiadujących ośrodkach produkcji przemysłowej i górniczej, wieś śląska znacznie odbiega od typu osiedli wiejskich w innych dzielnicach kraju, upodabniając się raczej do gmin miejskich. Podobieństwo to wynika przede wszystkim z sytuacji ekonomicznej tamtejszej ludności, której wyższa stopa życiowa jest jednym z głównych powodów osiedlania się handlu włókienniczego w gminach wiejskich.

Duże zgęszczenie przedsiębiorstw dystrybucji włókienniczej na terenie miast, wynoszące średnio 63,67 proc., w grupie handlu wyżej zorganizowanego jest, oczywiście, jeszcze większe. Zakłady handlowe II kat. niemal w 100 proc. mają

+/ Według spisu z roku 1931 i ówczesnego podziału administracyjnego.

siedzibę w miastach.Odpowiedni odsetek dla całej Polski wynosi 98,41 proc.Jednakże również przedsiębiorstwa III kat.,a więc drobny handel detaliczny prowadzony w sklepach,mieści się przeważnie w gminach miejskich; przypada na nie średnio 80,40% ogólnej ilości zakładów tej kategorii,w wielu jednak województwach odsetek ten jest znacznie większy,przekraczając w województwach krakowskim,łódzkim,lwowskim i poznańskim 91 proc. Stosunek przedsiębiorstw osiadłych w miastach,w II i III kat. znacznie przekraczający średnią dla całego handlu włókienniczego,spada poniżej tej średniej dopiero w IV kat.W tej grupie handlu włókienniczego na ośrodki miejskie przypada przeciętnie 56 proc.przedsiębiorstw,przy bardzo dużej rozpiętości między poszczególnymi dzielnicami,wynoszącej od 28,40 proc. w województwie śląskim do 74,78 proc.w województwie stanisławowskim,69,43 w województwie lwowskim i 68,11 proc.w województwie tarnopolskim.

Reasumując stwierdzić należy,iż przeważająca większość przedsiębiorstw wyższych kategorii mieści się w miastach.Na 9.271 zakładów handlu włókienniczego I,II i III kategorii - 7.986,t.j.86,1> proc.ma siedzibę w gminach miejskich.

W stosunku do całego handlu osiadłego,t.j.łącznie z kat.IV,odsetek przedsiębiorstw miejskich będzie wprawdzie nieco niższy od poprzedniego,wyniesie bowiem 67,70 proc.,w dalszym jednak ciągu wydatnie będzie dominował nad handlem osiadłym na wsi.Dopiero w kat.V wieś zyskuje przewagę nad miastem i na przedsiębiorstwa tej kategorii ulokowane w miastach przypada tylko 14,55 /V-a/ i 13,33 proc./V-b/.Jak wiadomo jednak, kategoria powyższa reprezentowana jest przez stosunkowo nieliczną grupę zakładów handlowych.

TABL. 22

P r z e d s i ę b i o r s t w a h a n d l u w ł ó k i e n n i c z e g o

w m i a s t a c h.

Województwo	Ogółem	Z t e g o w m i a s t a c h													
		Łącznie	+Stos. procent.	K a t e g o r i e											
				I	++Stos. procent:	II	++Stos. procent:	III	++Stos. procent:	IV	++Stos. procent:	Va	++Stos. procent:	Vb	++Stos. procent:
P o l s k a	25.807	16.432	63,67	50	100	2.853	98,41	5.083	80,40	8.188	56,00	31	14,55	227	13,33
Wojew.Centralne	11.977	7.604	63,49	50	100	1.745	99,49	2.368	83,15	3.384	51,33	16	15,53	41	6,51
M.st.Warszawa	893	877	98,21	4	100	350	100	274	100	241	94,51	-	-	8	80,00
Warszawskie	1.744	1.115	63,93	-	-	45	93,75	377	85,24	686	58,23	1	5,26	6	13,33
Łódzkie	3.976	2.816	70,83	46	100	1.054	99,91	711	92,21	970	53,12	15	22,06	20	9,52
Kieleckie	2.446	1.251	51,14	-	-	105	99,06	409	82,13	732	48,44	-	-	5	1,55
Lubelskie	1.884	905	48,04	-	-	85	96,59	336	68,99	482	37,75	-	-	2	7,41
Białostockie	1.034	640	61,89	-	-	106	99,07	261	71,70	273	50,09	-	-	-	-
Woj.Wschodnie	3.176	1.592	50,13	-	-	212	94,22	663	57,55	714	41,58	-	-	3	6,12
Pileńskie	677	287	42,39	-	-	52	88,14	130	45,61	105	32,11	-	-	-	-
Nowogródzkie	564	294	52,13	-	-	27	93,10	137	58,79	130	43,19	-	-	-	-
Poleskie	508	298	58,66	-	-	42	97,67	94	63,95	161	51,60	-	-	1	50,00
Wołyńskie	1.427	713	49,96	-	-	91	96,81	302	61,39	318	40,92	-	-	2	4,44
Woj.Zachodnie	3.640	2.193	60,25	-	-	528	96,17	902	85,01	650	48,01	14	21,21	99	16,36
Poznańskie	1.694	1.168	68,95	-	-	240	98,77	466	91,37	398	64,82	7	16,66	57	20,00
Pomorskie	866	541	62,47	-	-	129	96,27	246	83,96	133	41,43	7	30,42	26	27,37
Śląskie	1.080	484	44,81	-	-	159	92,44	190	73,64	119	28,40	-	-	16	6,96
Woj.Południowe	7.014	5.043	71,90	-	-	368	99,19	1.150	91,20	3.440	69,40	1	9,09	84	20,29
Krakowskie	2.227	1.534	68,88	-	-	144	98,63	419	94,37	945	67,69	-	-	26	10,89
Lwowskie	2.483	1.834	73,86	-	-	166	99,40	381	91,81	1.240	69,43	1	33,33	46	41,07
Stanisławowskie	987	743	74,27	-	-	33	100	186	88,15	516	74,78	-	-	8	17,02
Tarnopolskie	1.317	932	70,77	-	-	25	100	164	85,86	739	68,11	-	-	4	25,00

+/ w stosunku do ogólnej ilości przedsiębiorstw handlu włókienniczego w danym województwie.
++/ w stosunku do ilości przedsiębiorstw handlu włókienniczego danej kategorii w poszczególnych województwach.

00,52	₽	-	-
50,47	8	-	-
10,47	3₽	33,33	33,33
38,01	3S	-	-
3S,03	83	80,6	80,6
3S,0	3I	-	-
12,43	3S	3₽,0S	3₽,0S
00,0S	2S	3I,33	33,3I
3₽,₽I	8S	1S,1S	1S,1S
₽,₽3	S	-	-
00,0S	I	-	-
-	-	-	-
-	-	-	-
2I,3	3	-	-
-	-	-	-
₽,47	S	-	-
22,1	2	-	-
2S,3	0S	-	-
33,3I	3	-	-
00,08	8	-	-
I3,3	I₽	3I,2I	3I,2I
33,3I	2SS	2₽,0I	2₽,0I

Produkt:	Anzahl	Preis	Betrag

TABL.22 a.

Przedsiębiorstwa handlu włókienniczego w miastach w kolejności stosunku procentowego.

Województwa	+/ Wszystkie kategorie	Województwa	++/ II kateg.	Województwa	++/ III kateg.	Województwa	++/ IV kateg.	Województwa	++/ Va kateg.	Województwa	++/ Vb kateg.
M.Warszawa	98,21	M.Warszawa	100	M.Warszawa	100	M.Warszawa	94,51	Lwowskie	33,33	M.Warszawa	80,00
Stanisławowskie	74,27	Stanisławowskie	100	Krakowskie	94,37	Stanisławowskie	74,78	Pomorskie	30,42	Poleskie	50,00
Lwowskie	73,86	Tarnopolskie	100	Łódzkie	92,21	Lwowskie	69,43	Łódzkie	22,06	Lwowskie	41,07
Łódzkie	70,83	Łódzkie	99,91	Lwowskie	91,81	Tarnopolskie	68,11	Poznańskie	16,66	Pomorskie	27,37
Tarnopolskie	70,77	Lwowskie	99,40	Poznańskie	91,37	Krakowskie	67,69	P o l s k a	14,55	Tarnopolskie	25,00
Poznańskie	68,95	Białostockie	99,07	Stanisławowskie	88,15	Poznańskie	64,82	Warszawskie	5,26	Poznańskie	20,00
Krakowskie	68,88	Kieleckie	99,06	Tarnopolskie	85,86	Warszawskie	58,23	M.Warszawa	0,00	Stanisławowskie	17,02
Warszawskie	63,93	Poznańskie	98,77	Warszawskie	85,24	P o l s k a	56,00	Kieleckie	0,00	Warszawskie	13,33
P o l s k a	63,67	Krakowskie	98,63	Pomorskie	83,96	Łódzkie	53,12	Lubelskie	0,00	P o l s k a	13,33
Pomorskie	62,47	P o l s k a	98,41	Kieleckie	82,13	Poleskie	51,60	Białostockie	0,00	Krakowskie	10,89
Białostockie	61,89	Poleskie	97,67	P o l s k a	80,40	Białostockie	50,09	Wileńskie	0,00	Łódzkie	9,52
Poleskie	58,66	Wołyńskie	96,81	Śląskie	73,64	Kieleckie	48,44	Nowogródzkie	0,00	Lubelskie	7,41
Nowogródzkie	52,13	Lubelskie	96,59	Białostockie	71,70	Nowogródzkie	43,19	Poleskie	0,00	Śląskie	6,96
Kieleckie	51,14	Pomorskie	96,27	Lubelskie	68,99	Pomorskie	41,43	Wołyńskie	0,00	Wołyńskie	4,44
Wołyńskie	49,96	Warszawskie	93,75	Poleskie	63,95	Wołyńskie	40,92	Śląskie	0,00	Kieleckie	1,55
Lubelskie	48,04	Nowogródzkie	93,10	Wołyńskie	61,39	Lubelskie	37,75	Krakowskie	0,00	Białostockie	0,00
Śląskie	44,81	Śląskie	92,44	Nowogródzkie	58,79	Wileńskie	32,11	Stanisławowskie	0,00	Wileńskie	0,00
Wileńskie	42,39	Wileńskie	88,14	Wileńskie	45,61	Śląskie	28,40	Tarnopolskie	0,00	Nowogródzkie	0,00

x/W stosunku do ogólnej ilości przedsiębiorstw handlu włókienniczego w danym województwie.

xx/W stosunku do ilości przedsiębiorstw handlu włókienniczego danej kategorii w poszczególnych województwach.-

BIBLIOTEKA NARODOWA

ROZMIESZCZENIE PRZEDSIĘBIORSTW HANDLU WŁÓKIENNICZEGO W MIASTACH I NA WSI.

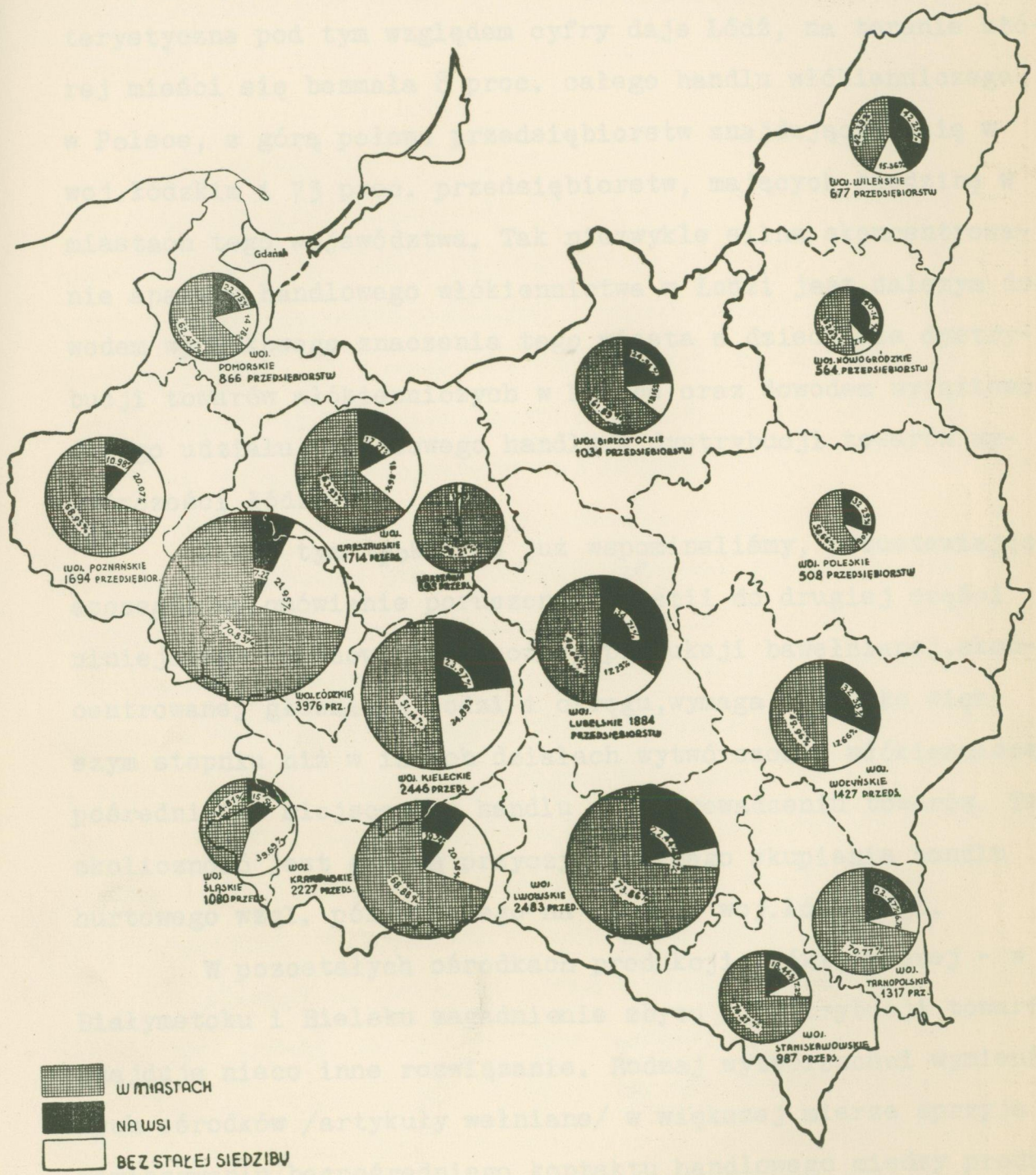

kiennictwa rola handlu hurtowego jest znacznie mniejsza niż w branży bawełnianej. Konsekwencją powyższego stanu rzeczy jest stosunkowo mała koncentracja aparatu handlowego na terenie Białegostoku i Bielska, które też pod tym względem nie odbiegają od średniej normy dla pozostałych gmin miejskich w Polsce.

xxx

Na marginesie niniejszych uwag wspomnieć jeszcze należy o grupie przedsiębiorstw "bez stałej siedziby". Jak to wynika z tablic 5 - 20 i kartogramu na str. 83, liczebność powyższej grupy na poszczególnych terenach kraju jest bardzo nierównomierna, co przede wszystkim przypisać należy znacznej płynności norm klasyfikacyjnych, nie pozostającej bez wpływu na ustalenie rozmiarów tej grupy.

W budowie strukturalnej handlu włókienniczego ani w jego rozmieszczeniu geograficznym omawiana grupa nie odgrywa większej roli, z tych przeto względów nie była wyodrębniona przy analizie stanu ilościowego aparatu handlowego włókiennictwa w Polsce. Co najwyżej przy rozbiciu jej między wieś i miasta mogłoby nastąpić nieznaczne przesunięcie we wzajemnym stosunku liczbowym przedsiębiorstw działających na terenie gmin miejskich i wiejskich, co jednak nie posiadałoby większego znaczenia dla całokształtu sprawy.

Z uwagi na powyższe grupa przedsiębiorstw "bez stałej siedziby" wymaga omówienia tylko o tyle, o ile jest to potrzebne dla uzupełnienia ogólnego obrazu aparatu dystrybucyjnego włókiennictwa, zwłaszcza, że - jak to podkreślono wyżej - płynność norm klasyfikacyjnych w znaczne mierze zaciera kontury i utrudnia uchwytność wspomnianej grupy.

W tym względzie wyjaśnić należy, iż G.U.S. do przed-

siębiorstw "bez stałej siedziby" zalicza te przedsiębiorstwa handlowe i zajęcia przemysłowe, które w deklaracji przy wykupywaniu świadectw przemysłowych określiły miejsce wykonywania przedsiębiorstwa lub zajęcia w sposób następujący: na obszarze Rzeczypospolitej, w obrębie województwa, w powiecie, w miastach i miasteczkach, po wsiach, w miejscowościach różnych klas, na prowincji, w mieście i okolicy.

Stosownie do powyższej przesłanki w rubryce "bez stałej siedziby" w tabl.5 - 20 znalazły się tylko te przedsiębiorstwa z grupy handlu obnośnego, rozwoźnego, okrężnego, uprawianego na targach, jarmarkach, odpustach i t.d. - które określiły teren swej działalności w sposób przytoczony wyżej lub które wykupiły świadectwa wyższej klasy miejscowości, niż ta, do której należało miejsce zamieszkania kupca. To dowodziło bowiem, że przedsiębiorca ma prawo prowadzić handel na terenie większym, obejmującym także wyższe klasy miejscowości.

Kierując się tą zasadą, G.U.S. zaliczył do przedsiębiorstw handlu włókienniczego bez stałej siedziby wszystkie przedsiębiorstwa, rozciągające swą działalność poza okręg miejscowości, w której mieści się zakład handlowy lub miejsce zamieszkania kupca.

Na takich podstawach oparte kryterium podziału różni się od sprawdzianu przyjętego w ustawodawstwie podatkowym i stosowanego w obrocie, zgodnie z którym nie zasięg działalności przedsiębiorstwa decyduje o zaliczeniu go do zakładów ze stałą lub bez stałej siedziby, lecz fakt czy przedsiębiorstwo w ogóle siedzibę, posiada czy też działalność jego

uprawiana jest bez niej w formie t.zw. w prawie przemysłowym - handlu . okrężnego.

W świetle przytoczonych wywodów podana w zestawieniach statystycznych grupa handlu włókienniczego bez stałej siedziby ujmowana być winna pod kątem powyższych zastrzeżeń, co niewątpliwie bardziej jeszcze wpłynie na zatarcie jej odrębności.

Przedsiębiorstwa handlu włókienniczego w miastach powyżej 100.000 mieszkańców. x/

L.23

Miasta	Ogółem przedsiębiorstw	W stosunku do ogólnej ilości w Polsce	W stosunku do ogólnej ilości w miastach	W stos. do ogólnej ilości w danym województwie.	W stos. do ogólnej ilości w miastach danego województw.
Warszawa	893	3,46	5,44	100	98,21
Łódź	2.054	7,96	12,50	51,66	72,94
Lwów	423	1,64	2,58	17,04	23,06
Poznań	223	0,86	1,36	13,16	19,09
Kraków	399	1,55	2,43	17,92	26,01
Wilno	160	0,62	0,97	23,63	55,75
Bydgoszcz	160	0,62	0,97	9,45	13,70
Częstochowa	170	0,66	1,03	6,95	13,59
Katowice	314	1,22	1,91	29,07	64,88
Sosnowiec	386	1,50	2,35	15,78	30,86
Lublin	158	0,68	0,96	8,39	17,46
Gdynia	120	0,46	0,73	13,86	22,18
Chorzów	163	0,63	0,99	15,09	33,68
Razem	5.623	21,79	34,22	-	-
Białystok	163	0,63	0,99	15,76	25,47
Bielsko	123	0,48	0,75	11,39	25,41

x/Według spisów z r.1938 /"Mały Rocznik Statystyczny" z r.1938/.

Podział administracyjny z r.1937.

Konsumcja artykułów włókienniczych.

Poważną luką w zakresie badania działalności włókienniczego aparatu dystrybucyjnego jest niemożność ustalenia udziału poszczególnych dzielnic kraju w konsumcji wyrobów włókienniczych. W oparciu o rozmiary obrotu włókienniczego u źródła wytwórczości /produkcja,eksport,zbyt w kraju/ - udało się wyprowadzić jedynie przeciętne spożycie tkanin w całej Polsce, wynoszące, jak to wskazaliśmy w tablicy 2 - zaledwie 2,05 kg. na jednego mieszkańca. W jakim jednak stosunku konsumcja powyższa rozkłada się między poszczególne województwa, jaki jest rzeczywisty popyt na artykuły włókiennicze ze strony ludności tych województw - tego w obecnych warunkach nie da się z dostateczną ścisłością ustalić.

Trudności w tym względzie wynikają zarówno z podkreślonej już w niniejszych uwagach wielkiej różnorodności przedmiotów dystrybucji, jak z nie mniej dużego zróżniczkowania form obrotu włókienniczego, uniemożliwiających uchwycenie go pod kątem relacji geograficznej zarówno w fazie zbytu towarów jak i w fazie ich transportu do miejsca przeznaczenia.

Przewóz towarów włókienniczych odbywa się zazwyczaj stosunkowo niewielkimi partiami przy użyciu najróżnorodniejszych środków transportowych, jak to kolei,samochodów, a przy bliższych odległościach nawet trakcji konnej. W tych warunkach ilościowe uchwycenie transportów z uwzględnieniem ich kierunku jest prawie niemożliwe w komunikacji samochodowej lub konnej, albo też daje wyniki tylko fragmentaryczne, jeśli chodzi o komunikację kolejową. Fragmentaryczność powyższa polega na tym, iż spod statystyki przewozów kolejowych w znacznej mierze wymykają się ładunki drobnicowe, przesyłki towarów w drodze

pocztowej, a przede wszystkim wszystkie przewozy w formie bagażu ręcznego, który ma poważne zastosowanie zwłaszcza przy zaopatrywaniu się w towar mniejszego kupiectwa.

Z przytoczonych względów statystyka przewozów kolejowych tylko częściowo odzwierciadla ruch towarów włókienniczych między poszczególnymi województwami, przeto jako materiał dowodowy posiada wartość jedynie porównawczą i orientacyjną.

Według statystyki przewozów kolejowych za r.1936 - dostarczono na teren poszczególnych województw następujące ilości artykułów włókienniczych: +/

Warszawa i woj.warszawskie	- 3,05	kg.na głowę ludności.
Woj.lubelskie	- 0,64	" " "
Woj.wileńskie	- 2,81	" " "
Woj.nowogródzkie	- 1,55	" " "
Woj.poleskie	- 1,54	" " "
Woj.wołyńskie	- 2,38	" " "
Woj.poznańskie	- 1,72	" " "
Woj.pomorskie	- 2,08	" " "
Woj.krakowskie	- 3,36	" " "
Woj.lwowskie	- 3,60	" " "
Woj.stanisławowskie	- 1,45	" " "
Woj.tarnopolskie	- 1,09	" " "

+/ Z tabeli powyższej wyłączono województwa, na terenie których znajdują się ośrodki produkcji włókienniczej, te województwa bowiem wykazują, oczywista,przewagę wywozu artykułów włókienniczych nad ich przywozem, nie mogą przeto być brane pod uwagę w zestawieniach porównawczych.

Traktując przytoczone zestawienie wyłącznie relatywnie, wskazać należy na wydatny wzrost cyfry przywozu włókienniczego w odniesieniu do województw, posiadających ośrodki dystrybucji artykułów włókienniczych, obejmujące swą działalnością większe terytoria. Do województw takich należy z wymienionych w tabeli: Warszawa,woj.krakowskie,lwowskie,wileńskie i t.d. W porównaniu z nimi województwa będące ich "zapleczem", jak np.woj.nowogródzkie i poleskie w stosunku do wileńskiego i m.Warszawy, stanisławowskie i tarnopolskie w stosunku do lwowskiego i krakowskiego - wykazują bardzo nikłe cyfry przywozu artykułów włókienniczych drogą kolejową.

Oczywiście cyfry powyższe nie stanowią odzwierciadlenia istotnych rozmiarów spożycia wyrobów włókienniczych w wymienionych województwach, tereny te bowiem zaopatrywane są w towary również przy użyciu innych niż kolej środków transportowych, przede wszystkim samochodów. Poza tym w zaopatrywaniu ich pewną rolę odgrywa także wymykający się spod wszelkiej kontroli bagaż ręczny, co w sumie niewątpliwie podnosi cyfrę spożycia towarów włókienniczych, jaka wypada dla omawianych dzielnic ze statystyki przewozów kolejowych. Tym nie mniej wprowadzone w ten sposób poprawki nie wyrównywują jeszcze różnicy w ilości wyrobów włókienniczych dowożonych z jednej strony do województw centralnych i zachodnich, z drugiej do południowo-wschodnich i wschodnich, stanowiąc dalszy dowód niedostatecznego udziału tych ostatnich w procesach konsumcyjnych.

Dodać wreszcie należy, iż transporty samochodowe, odgrywające dla sprawy rozprowadzenia towarów włókienniczych

bardzo ważną rolę, mają specjalnie duże zastosowanie przy przewozie towarów do głównych ośrodków handlu włókienniczego, jak Warszawa, Lwów, Kraków, Wilno - oraz do województw zachodnich, przy uwzględnieniu zatem i tego momentu różnice w ilościach towaru odbieranego przez województwa staną się jeszcze widoczniejsze.

Jak z powyższego wynika, niemożność cyfrowego ustalenia całego przywozu wyrobów włókienniczych do poszczególnych dzielnic kraju pozwala na porównawcze jedynie potraktowanie problemu konsumcji w oparciu o transporty towarowe.

Na nie mniejsze trudności napotkamy, usiłując zagadnienie powyższe rozwiązać od strony obrotu. Oczywistą jest rzeczą, iż województwo, na którego terenie jedno przedsiębiorstwo handlu włókienniczego przypada na 2.200 mieszkańców i 72 km. kw. powierzchni /woj.poleskie/ musi mniej konsumować od województwa, w którym ten sam stosunek wyraża się cyframi: 1.200 mieszkańców i 4 km.kw. /woj.śląskie/, zwłaszcza gdy ponadto pierwsze posiada daleko większy odsetek przedsiębiorstw małych, a więc wykazujących niewielkie obroty. Dysproporcja ta jest tak oczywista, iż pozwala bez obawy popełnienia błędu wyprowadzić wniosek o zasadniczych różnicach w zdolności konsumcyjnej porównywanych terenów, nie jest natomiast wystarczająca, by na jej podstawie można było ściśle ustalić rozmiary spożycia artykułów włókienniczych.

Ustalenie takie w zasadzie możliwe byłoby dopiero na podstawie dokładnie uchwyconych obrotów wszystkich detalicznych przedsiębiorstw handlu włókienniczego, działających w poszczególnych dzielnicach, przy czym dla ilościowego obli-

czenia konsumcji niezbędna byłaby ponadto znajomość gatunków i cen towarów, sprzedawanych w danym przedsiębiorstwie. Nie trzeba uzasadniać, iż przeprowadzenie tego rodzaju badań praktycznie jest niewykonalne, skutkiem czego również opracowanie geografii spożycia włókienniczego natrafia na trudności nie do pokonania, inne zaś podejście do omawianego zagadnienia nie daje pożądanych rezultatów.

Jak już wspomnieliśmy wyżej, w oparciu o rozmiary produkcji włókienniczej i obroty dokonywane przez przedsiębiorstwa przemysłowe, bez większych trudności można było ustalić przeciętne cyfry spożycia tkanin w Polsce. Natomiast próby określenia terytorialnego podziału tego spożycia kończyły się niepowodzeniem, bowiem w przeważnej ilości wypadków ustalenie dalszych losów towaru z chwilą wyjścia jego poza mury fabryczne okazało się niemożliwe.

Izba Przemysłowo-Handlowa w Łodzi, całkowicie zdając sobie sprawę z zawodności tego rodzaju badań, a podejmując je jedynie dla skontrolowania założeń teoretycznych, przeprowadziła wśród kilkudziesięciu łódzkich firm przemysłu i handlu włókienniczego dochodzenia ankietowe, próbując za ich pośrednictwem ustalić rozmiary obrotów powyższych przedsiębiorstw z poszczególnymi województwami. Okazało się, iż jedynie firmy posiadające własną sieć sprzedażną mogą - i to ze względną tylko dokładnością - podać rozmiary swych obrotów na poszczególnych terenach kraju. Poza tym zaś przedsiębiorstwa, rozprowadzające produkcję w całości lub w części za pośrednictwem hurtu - niemal całkowicie pozbawione były możności ustalenia rozmiarów zbytu swych towarów w poszczególnych dzielnicach.

Również przedsiębiorstwa handlu hurtowego nie zawsze mogły określić swe obroty z poszczególnymi województwami. Wynikało to stąd, iż odbiorcy prowincjonalni, którzy zakupują towar w ośrodkach produkcji, sprzedają go następnie nie tylko w miejscu swej siedziby i w najbliższym okręgu lecz także na terenie sąsiednich województw. Ponadto hurtownik niekiedy nie zna miejsca pochodzenia swego odbiorcy zwłaszcza, gdy nie jest to klient stały lub gdy transakcja dochodzi do skutku za pokryciem gotówkowym.

Zaznaczyć poza tym trzeba, iż kontakty handlowe przedsiębiorstw czy to przemysłowych czy dystrybucyjnych rzadko kiedy obejmują cały kraj. Przeważnie firmy, obsługujące jedne dzielnice, z innymi bądź zupełnie nie utrzymują stosunków handlowych, bądź tylko w rozmiarach nieznacznych, co często wynika ze specjalnego przystosowania produkcji do wymagań regionalnych. Okoliczność powyższa jest dalszą poważną przeszkodą, uniemożliwiającą ustalenie udziału poszczególnych województw w konsumcji artykułów włókienniczych.

Jednakże przeprowadzone w tym zakresie badania, o ile nie rozwiązały omawianego zagadnienia w sensie dostarczenia ścisłych danych cyfrowych, o tyle przyczyniły się do dalszego potwierdzenia tezy o istnieniu silnej dysproporcji w chłonności rynku konsumcyjnego na wschodzie i zachodzie kraju. Z cyfr przytoczonych przez firmy objęte ankietą, a ilustrujących całkowicie lub fragmentarycznie obrót ich z poszczególnymi województwami, wynikało, iż w woj. wschodnich na jednostkę konsumcyjną przypada 50 do 80 % spożycia włókienniczego województw zachodnich wzgl. niektórych centralnych. Z pewnym przybliże-

niem odpowiada to wzajemnemu stosunkowi gęstości sieci włókienniczego aparatu dystrybucyjnego w wymienionych województwach, uogólniając przeto można przyjąć - zwłaszcza jeśli chodzi o wschodnie dzielnice kraju - iż liczba ludności, przypadającej na jedno przedsiębiorstwo, jest równocześnie wskaźnikiem spożycia na danym terytorium. Innymi słowy: rzadka sieć handlowa jest zazwyczaj wyrazem małej konsumcji.

Zastrzegając się co do absolutnej ścisłości powyższych cyfr i uwag, przytoczyć je należy dla orientacyjnej choćby charakterystyki udziału poszczególnych dzielnic Polski w konsumcji artykułów włókienniczych.-

Uwagi końcowe.

Analiza cyfrowa aparatu dystrybucyjnego włókiennictwa pozwala na wyprowadzenie szeregu wniosków, dotyczących stanu i rozmieszczenia handlu włókienniczego w Polsce. Wiele z nich zostało sformułowanych już w toku omawiania poszczególnych zagadnień, obecnie zatem pozostaje jedynie uzupełnić i podsumować poczynione spostrzeżenia. Streszczają się one w następujących punktach:

1. Statystyka świadectw przemysłowych nie daje pełnego obrazu struktury jakościowej handlu włókienniczego. Nie znajduje należytego odzwierciadlenia w powyższej statystyce zwłaszcza hurt włókienniczy, przyjąć wszakże można, iż handel hurtowy na wielką skalę nie wykazuje przerostów, pomimo dość szerokiego podjęcia działalności hurtowej przez przedsiębiorstwa II kat.

IZBA PRZEMYSŁOWO HANDLOWA W POZNANIU

2. Handel włókienniczy półhurtowy i detaliczny cechuje natomiast duże rozdrobnienie wyrażające się znaczną przewagą przedsiębiorstw niższego typu organizacyjnego. Fakt powyższy uznać należy za wykładnik słabych podstaw finansowych aparatu dystrybucyjnego oraz stosunkowo małego udziału artykułów włókienniczych w obrocie towarowym rynku wewnętrznego

3. Terytorialne rozmieszczenie handlu włókienniczego wykazuje silne zróżniczkowanie, nie zawsze uzasadnione dysproporcjami w układzie stosunków gospodarczych na poszczególnych terenach kraju oraz samowystarczalnością ludności wiejskiej w pokrywaniu potrzeb odzieżowych. Przesunięcia w rozlokowaniu aparatu handlowego włókiennictwa - zwłaszcza ku wschodowi kraju - wywarłyby niewątpliwie dodatni wpływ na rozmiary spożycia wyrobów włókienniczych.

4. Cechą charakterystyczną handlu włókienniczego jest nadmierne jego zgęszczenie w miastach, nawet jeśli chodzi o przedsiębiorstwa stojące na najniższym szczeblu organizacyjnym. Tego rodzaju stan rzeczy utrudnia należyty kontakt aparatu dystrybucyjnego włókiennictwa z najpoważniejszym liczebnie odbiorcą towarów włókienniczych - ludnością wiejską.

5. Obroty artykułami włókienniczymi wykazują dużą wrażliwość na ujemne zmniany sytuacji gospodarczej. W wypadku dekoniunktury spożycie wyrobów włókienniczych szybko maleje przy jednoczesnym silnym spadku cen, w konsekwencji czego stan liczbowy aparatu handlowego ulega wydatnemu skurczeniu, zwłaszcza w grupie przedsiębiorstw wyżej zorganizowanych. Natomiast w okresie poprawy koniunkturalnej - poprawa na odcinku włókiennictwa następuje powoli i z opóźnieniem.

6. Spożycie artykułów włókienniczych jest w Polsce niespółmiernie małe. Konsumcja tkanin wynosi 2,05 kg. na jednego mieszkańca, zaś konsumcja wszystkich wyrobów włókienniczych nie przekracza 2,5 kg. przyczym - jak już podkreślaliśmy - pod względem zdolności konsumcyjnej istnieją między poszczególnymi dzielnicami poważne różnice.

7. Budowa strukturalna handlu włókienniczego wykazuje znaczną jednolitość w tym sensie, iż wypadki łączenia dystrybucji artykułów włókienniczych z wyrobami innych branż są stosunkowo nieliczne nawet w grupie przedsiębiorstw najniższego typu organizacyjnego. Jest to dowodem odrębności handlu włókienniczego jako wymagającego większego niż w wielu pozostałych branżach przygotowania fachowego, znajomości przedmiotów dystrybucji oraz opanowania właściwych metod handlu.

BIBLIOTEKA WSE W POZNANIU

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
BIBLIOTEKA GŁÓWNA
41159
AE00358980

Projekt dofinansowany z programu
„Społeczna odpowiedzialność nauki"
Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego
2020 r.
Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego